

MENDELOVA UNIVERZITA V BRNĚ

LESNICKÁ A DŘEVAŘSKÁ FAKULTA

ÚSTAV LESNICKÉ A DŘEVAŘSKÉ TECHNIKY

**ANALÝZA SYSTÉMU BEZPEČNOSTI A OCHRANY ZDRAVÍ PŘI
PRÁCI V LESNÍ TĚŽBĚ A NÁVRH OPATŘENÍ VEDOUCÍCH
KE ZVÝŠENÍ JEHO ÚČINNOSTI**

Diplomová práce

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Zpracovatelka:	Bc. Zlata Matysová
Studijní program:	Lesní inženýrství
Obor:	Lesní inženýrství
Konzultant:	Ing. Jaroslav Radvan
Název tématu:	Analýza systému bezpečnosti a ochrany zdraví při práci v lesní těžbě a návrh opatření vedoucích ke zvýšení jeho účinnosti
Rozsah práce:	min. 50 stran včetně všech obrázků, tabulek a příloh

Zásady pro vypracování:

1. Vypracujte kritický přehled současného stavu systému, legislativních předpisů bezpečnosti a ochrany zdraví při práci (BOZP), jeho obsahu a závaznosti pro LH v České republice a vybraných evropských státech.
2. Zaměřte se zejména na typické a stěžejní lesnické činnosti, jako je lesní těžba, doprava a manipulace dříví.
3. Vypracujte systematický přehled relevantních předpisů BOZP pro činnosti dle zásady č. 2 a proveďte posouzení jejich komplexnosti a aktuálnosti z pohledu hlavních subjektů výroby LH (zaměstnavatel, zaměstnanec, OSVČ).
4. Vypracujte metodiku řešení DP a po projednání a odsouhlasení vedoucím DP ji realizujte.
5. Dle Vašich aktuálních možností proveďte rozbor úrovně BOZP na vybraném lesním majetku, vyhodnoťte a interpretněte zjištěné poznatky.
6. Na základě zjištěných poznatků vypracujte návrh opatření pro zlepšení úrovně BOZP v provozní praxi.
7. Diplomovou práci rozčleňte do jednotlivých kapitol dle rámcové předem zpracované osnovy.

Seznam odborné literatury:

1. NERUDA, J. – NEVRKLA, P. – CACH, A. *Práce s motorovou pilou a křovinořezem : učební text pro předmět Práce s motorovou pilou*. 1. vyd. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2013. 126 s. ISBN 978-80-7375-841-7.
2. NERUDA, J. – SIMANOV, V. – KLVAC, R. – SKOUPÝ, A. – KADLEC, J. – ZEMÁNEK, T. – NEVRKLA, P. *Technika a technologie v lesnictví. Díl druhý*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2013. 300 s. ISBN 978-80-7375-840-0.
3. NERUDA, J. – SIMANOV, V. – KLVAC, R. – SKOUPÝ, A. – KADLEC, J. – ZEMÁNEK, T. – NEVRKLA, P. a kol. *Technika a technologie v lesnictví. Díl první*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2013. 364 s. ISBN 978-80-7375-839-4.
4. *Bezpečnost práce a kvalifikace pracovníků v lesním hospodářství*. Kostelec nad Černými lesy: Česká lesnická společnost, 2013. 52 s. ISBN 978-80-02-02446-0.
5. SUCHOMEL, J. – BELANOVÁ, K. – NERUDA, J. Analýza pracovních úrazů při opravě a údržbě. In BLÁŠKOVÁ, M. – SUCHOMEL, J. *Management lidského potenciálu v podniku*. 1. vyd. Žilina: Žilinská univerzita, 2009, s. 295–303.
6. Filip, J.: Právní předpisy a normy BOZP, VÚBP, Praha, 1995, 46 s.
7. HARAŽIM, J.–VARTA, O. Pracovní úrazovost při práci v lese a na pracovištích obdobného charakteru. *Bezpečnost a hygiena práce*. r. 64, 2014, , č. 9, st. 2 – 6.
8. Kolektiv: Evropa a práce v lese. Odborný pořad na CD-R. 2004.
9. Kolektiv: Kodex bezpečného chování při práci v lese. Poradenství pro BOZP, Praha 1998, str. 79.
10. Kolektiv: Kvalitní a bezpečnostní standardy při těžbě dříví. Odborný pořad na CD-R. 2004.
11. Kolektiv: Sichere Waldarbeit und Baumpflege, BUV, München, SRN, 1998, 83 s.
12. Šalamon, P.: Bezpečnost práce v lesnictví. Informatorium, Praha 1995, 28 s.
13. Šalamon, P.: Hodnocení pracovního prostředí v lesním hospodářství. ČÚBP Praha, 1999, 16 s.

Datum zadání diplomové práce: prosinec 2014

Termín odevzdání diplomové práce: duben 2016

L. S.

Bc. Zlata Matysová
Autorka práce

prof. Ing. Jindřich Neruda, CSc.
Vedoucí ústavu

prof. Ing. Jindřich Neruda, CSc.
Vedoucí práce

doc. Ing. Radomír Klvač, Ph.D.
Děkan LDF MENDELU

Prohlašuji, že jsem tuto práci: *Analýza systému bezpečnosti a ochrany zdraví při práci v lesní těžbě a návrh opatření vedoucích ke zvýšení jeho účinnosti* vypracovala samostatně a veškeré použité prameny a informace jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 11/1998 Sb. O vysokých školách ve znění pozdějších předpisů a v souladu s platnou Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací.

Jsem si vědoma, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., Autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 Autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity o tom, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne...

Bc. Zlata Matysová

Děkuji vedoucímu práce, panu prof. Ing. Jindřichu Nerudovi, CSc., za odborné rady a připomínky ke zpracovávané práci. Poděkování patří také panu Ing. Vojtěchu Škvařilovi za poskytnutí dat a informací, přátelům za poskytnutí cenných rad a návrhů a respondentům za vyplnění dotazníků. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat své rodině a partnerovi za podporu při psaní této práce a také v celé době mého studia.

ANALÝZA SYSTÉMU BEZPEČNOSTI A OCHRANY ZDRAVÍ PŘI PRÁCI V LESNÍ TĚŽBĚ A NÁVRH OPATŘENÍ VEDOUCÍCH KE ZVÝŠENÍ JEHO ÚČINNOSTI

Bc. Zlata Matysová

Abstrakt

Cílem diplomové práce je analyzovat současný systém bezpečnosti a ochrany zdraví při práci v lesní těžbě, a to jak z hlediska české i evropské legislativy a dalších předpisů, tak v konfrontaci se statistikami a dalšími poznatky uvedenými v odborné literatuře. Práce se zaměřuje především na motomanuální těžbu dříví, tedy především ruční řetězovou motorovou pilou a následné soustředování traktory nebo koňmi, případně lanovým dopravním zařízením. Kromě teoretických poznatků je práce podpořena vlastním dotazníkovým šetřením, přehledem úrazů v těžební činnosti u Vojenských lesů a statků, s. p., divize Lipník nad Bečvou a také dokumentací vlastního pozorování porušení bezpečnosti práce v lesní těžbě u jiných subjektů. Ze získaných poznatků jsou pak navržena možná opatření pro podporu současného systému bezpečnosti práce v lesní těžbě, či opatření vedoucí ke zvýšení účinnosti systému.

Klíčová slova: bezpečnost a ochrana zdraví při práci (BOZP), lesní těžba, pracovní úraz, nařízení vlády č. 28/2002 Sb.

**THE ANALYSIS OF THE SYSTEM OF OCCUPATIONAL HEALTH AND SAFETY
IN LOGGING AND SUGGESTION OF MEASURES TO INCREASE ITS
EFFICIENCY**

Bc. Zlata Matysová

Abstract

The goal of the thesis is to analyze the current system of health and safety in logging. The analysis is based on analysis of Czech and European legislation and other regulations, and comparison the details with statistics and other findings from the technical literature. The work focuses on the felling by chainsaw and skidding by tractor or horses, eventually by cableway. The analysis is supported by a questionnaire survey, an overview of accidents in forest exploitation by Vojenské lesy a statky, s. p. company (division of Lipník nad Bečvou) and our own observations of breach of work safety regulations with other subjects. From the findings are proposed possible measures to support the current system or to increase the efficiency of the system.

Keywords: occupational safety and health (OSH), logging, work accidents, Government Regulation no. 28/2002 Coll.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

BOZP	bezpečnost a ochrana zdraví při práci
BPP	bezpečné pracovní postupy
CZ – NACE	klasifikace ekonomických činností
ČR	Česká republika
ČSN	česká technická norma (dříve československá státní norma)
ČSÚ	Český statistický úřad
DNJZ	dlouhodobá nadměrná jednostranná zátěž
EHS	Evropské hospodářské společenství
EN	evropská norma
ES	Evropské společenství
ESAW	Evropská statistika pracovních úrazů (European Statistics on Accidents at Work)
EU	Evropská unie
EU – OSHA	Evropská agentura pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci
ISO	Mezinárodní organizace pro normalizaci (International organization for standardization)
LH	lesní hospodářství
LDZ	lanové dopravní zařízení
MLVH	Ministerstvo lesního a vodního hospodářství
MOP	Mezinárodní organizace práce
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MZ	Ministerstvo zdravotnictví
MZe	Ministerstvo zemědělství
NATO	Severoatlantická aliance (North atlantic treaty organization)
NV	nařízení vlády

OHSAS	Systemy managementu bezpečnosti a ochrany zdraví při práci (Occupational health and safety assessment specification)
OIP	oblastní inspektorát práce
OOPP	osobní ochranné pracovní pomůcky
OSN	Organizace spojených národů
OSVČ	osoba samostatně výdělečně činná
PP	pařezové prvky
PÚ	pracovní úraz
RMŘP	ruční řetězová motorová pila
SR	Slovenská republika
SŠ	střední škola
SÚIP	Státní úřad inspekce práce
SZ	směrový zásek
SZO	Světová zdravotnická organizace
VLS	Vojenské lesy a statky
VŠ	vysoká škola
VÚBP	Výzkumný ústav bezpečnosti práce
VVP	vojenský výcvikový prostor

OBSAH

1	ÚVOD	13
2	CÍLE PRÁCE	14
2.1	DÍLČÍ CÍLE	14
3	LITERÁRNÍ PŘEHLED	15
3.1	EVROPSKÉ ORGANIZACE SE SOUVISLOSTÍ S BOZP	15
3.2	POLITIKA BOZP EVROPSKÉ UNIE	17
3.2.1	Strategický rámec Evropské unie pro ochranu zdraví a bezpečnost při práci na období 2014–2020	18
3.3	SPOLEČNÉ PRVKY DOKUMENTŮ EU A MEZINÁRODNÍCH ORGANIZACÍ (MOP, SZO) V ŘEŠENÍ OTÁZEK BOZP	20
3.4	POLITIKA BOZP ČESKÉ REPUBLIKY	20
3.4.1	Národní politika bezpečnosti a ochrany zdraví při práci České republiky	21
3.4.2	Národní akční program bezpečnosti a ochrany zdraví při práci	22
3.4.3	Legislativa BOZP v České republice	22
3.5	CHARAKTERISTIKA LESNÍ VÝROBY VZHLEDEM K BOZP	23
3.6	POPIS VYBRANÝCH LEGISLATIVNÍCH PŘEDPISŮ TÝKAJÍCÍCH SE BOZP V LESNÍ TĚŽBĚ ..	24
3.6.1	Zákon č. 262/2006 Sb. zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů	24
3.6.2	Zákon č. 309/2006 Sb. o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci	25
3.6.3	Nařízení vlády č. 361/2007 Sb., kterým se stanoví podmínky ochrany zdraví při práci, ve znění pozdějších předpisů	26
3.6.4	Nařízení vlády č. 378/2001 Sb., kterým se stanoví bližší požadavky na bezpečný provoz a používání strojů, technických zařízení, přístrojů a náradí	28
3.6.5	Nařízení vlády č. 495/2001 Sb., kterým se stanoví rozsah a bližší podmínky poskytování osobních ochranných pracovních prostředků, mycích, čistících a dezinfekčních prostředků	28
3.6.6	Nařízení vlády č. 21/2003 Sb., kterým se stanoví technické požadavky na osobní ochranné prostředky	30
3.6.7	Nařízení vlády č. 28/2002 Sb., kterým se stanoví způsob organizace práce a pracovních postupů, které je zaměstnavatel povinen zajistit při práci v lese a na pracovištích obdobného charakteru	31

3.6.8	Zákon č. 251/2005 Sb. o inspekci práce.....	33
3.6.9	Nařízení vlády č. 201/2010 Sb. o způsobu evidence úrazů, hlášení a zasílání záznamu o úrazu.....	33
3.6.10	Nařízení vlády č. 290/1995 Sb., kterým se stanoví seznam nemocí z povolání ..	34
3.7	SHRNUTÍ A ZHODNOCENÍ LEGISLATIVNÍCH PŘEDPISŮ	35
3.8	DALŠÍ NORMY PRO BOZP	36
3.8.1	Mezinárodní, evropské a české technické normy.....	36
3.8.2	OHSAS	37
3.8.3	Pravidla MLVH č. 336/OKOŘ/1989	38
3.8.4	Technickoorganizační předpisy.....	39
3.9	SHRNUTÍ ZÁKLADNÍCH POVINNOSTÍ V OBLASTI BOZP V LESNÍM HOSPODÁŘSTVÍ	40
3.9.1	Povinnosti zaměstnavatele	40
3.9.2	Povinnosti zaměstnance	41
3.9.3	Bezpečnost práce osob samostatně výdělečně činných.....	42
3.10	OBEČNÁ DOPORUČENÍ PRO PRÁCI V LESNÍ TĚŽBĚ	42
3.10.1	Těžba dříví.....	42
3.10.2	Soustředování dříví.....	43
3.10.2.1	<i>Koně</i>	43
3.10.2.2	<i>Traktory</i>	43
3.10.2.3	<i>Lanová dopravní zařízení (LDZ)</i>	44
3.10.3	Práce na skladech dříví.....	44
3.10.4	Další doporučení	45
3.11	INSTITUCE A ORGANIZACE PRO BOZP V ČR	46
3.11.1	Státní úřad inspekce práce (SÚIP) a Oblastní inspektoráty práce (OIP).....	46
3.11.2	Výzkumný ústav bezpečnosti práce (VÚBP).....	47
3.11.3	Další	47
3.12	STATISTIKY	47
3.12.1	Pracovní úraz, smrtelný pracovní úraz, nemoc z povolání	47
3.12.2	Evropská statistika pracovních úrazů (ESAW).....	49
3.12.3	Zprávy o stavu lesa a lesního hospodářství.....	49
3.12.4	Český statistický úřad.....	52
3.12.5	SÚIP	53
3.12.6	Příčiny pracovních úrazů v těžební činnosti.....	55

4	MATERIÁL A METODIKA	56
4.1	MATERIÁL	56
4.2	METODIKA	56
5	VÝSLEDKY.....	58
5.1	VOJENSKÉ LESY A STATKY, S. P.	58
5.1.1	Stručná historie.....	58
5.1.2	Divize Lipník nad Bečvou.....	58
5.1.2.1	<i>Přehled úrazů v těžební činnosti</i>	59
5.1.3	Zhodnocení.....	61
5.2	VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ	62
5.2.1	Vyhodnocení jednotlivých otázek.....	62
5.2.2	Shrnutí dotazníkového šetření.....	73
5.3	VLASTNÍ POZOROVÁNÍ PORUŠENÍ PŘEDPISŮ BOZP	75
6	DISKUSE	81
6.1	NÁVRHY OPATŘENÍ	83
7	ZÁVĚR.....	85
8	SUMMARY.....	87
9	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	88
10	PŘÍLOHY	92
10.1	PŘÍLOHA Č. 1 – VÝČET EVROPSKÝCH SMĚNIC A NAŘÍZENÍ VE VZTAHU K BOZP (A SE VZTAHEM K PRÁCI V LESNÍ TĚŽBĚ)	92
10.1.1	Rámcové směrnice rady	92
10.1.2	Dílčí směrnice Rady	92
10.2	PŘÍLOHA Č. 2 – VÝČET LEGISLATIVNÍCH PŘEDPISŮ ČESKÉ REPUBLIKY TÝKAJÍCÍCH SE BOZP V LESNÍ TĚŽBĚ	93
10.2.1	Zákony.....	93
10.2.2	Vyhlášky.....	93
10.2.3	Nařízení vlády	94
10.3	PŘÍLOHA Č. 3 – DOTAZNÍK PRO PRACOVNÍKY V TĚŽEBNÍ ČINNOSTI	95

1 ÚVOD

Práce je odnepaměti pro lidstvo nezbytností. Pro jednotlivce může práce znamenat spoustu různých možností, od zabezpečení prostředků pro přežití, až po vlastní seberealizaci. Práce však nemá pro člověka jen pozitivní přínos. Může mít účinky a přínosy negativní, až dokonce ohrožující na zdraví i životě. (Simanov, Kohout, 2004) Bezpečnost a ochrana zdraví při práci je proto jedním ze stěžejních odvětví veškerého pracovního dění a to ve všech oborech. Při veškeré konané lidské práci by mělo být přihlédnuto k rizikům plynoucím z činnosti, těmto rizikům by se mělo předcházet a měla by být minimalizována.

V lesnické činnosti nacházíme spoustu činností, které jsou prováděny manuálně, motomanuálně nebo i plně mechanizovaně. Ve druhé polovině dvacátého století došlo k obrovskému rozvoji lesní mechanizace, která snižuje podíl manuální práce. Tím byla snížena jak namáhavost prací, tak jejich nebezpečnost, především riziko pracovních úrazů, a došlo ke zvýšení výkonnosti a mnohdy i kvality práce. Na druhou stranu se objevila další možná a také nová rizika spojená právě s obsluhou těchto strojů (např. psychosociální zátěž, vyšší smyslová zátěž apod.), protože ani v případě plně mechanizovaných technologií nelze zapomínat, že za prací stroje musíme vidět především pracovníka, který stroj obsluhuje. Zjednodušeně řečeno tedy nesmíme opomenout tzv. lidský faktor, který je obecně nejméně spolehlivým článkem všech technologií. (Neruda a kol., 2013)

I přes veškerý technický pokrok však zůstává v lesním hospodářství značný podíl fyzické ruční práce, který lze zdůvodnit především složitostí a různorodostí výrobních podmínek (Neruda a kol., 2013). Proto by měla být neustále dodržována alespoň základní pravidla, která by měla co možná nejlépe ochránit zdraví pracovníků při práci. Pravidla pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci (nejen v lesnictví) jsou zakomponována v legislativě České republiky a Evropské unie a na podkladě těchto dokumentů je pro své podniky zpracovávají i jednotlivé organizace.

2 CÍLE PRÁCE

Cílem práce je analyzovat systém bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, a to z pohledu lesní těžby, a na základě analýzy navrhnout opatření, která by vedla ke zvýšení účinnosti systému.

2.1 Dílčí cíle

- vypracovat systematický a kritický přehled relevantních předpisů BOZP se zaměřením na stěžejní lesnické činnosti, jako je lesní těžba, přibližování a manipulace dříví, a posouzení jejich komplexnosti a aktuálnosti z pohledu hlavních subjektů LH (zaměstnavatel, zaměstnanec, osoba samostatně výdělečně činná)
- dle aktuálních možností provést rozbor úrovně BOZP na vybraném lesním majetku, vyhodnotit a interpretovat zjištěné poznatky
- vypracovat dotazník pro pracovníky v těžební činnosti, který by zjišťoval míru povědomí o BOZP a dodržování bezpečných pracovních postupů
- dle možností provést vlastní pozorování porušení BOZP v lesní těžbě u různých subjektů, tato pozorování zdokumentovat a vhodně interpretovat
- na základě zjištěných poznatků vypracovat návrh(y) opatření pro zlepšení úrovně BOZP v provozní praxi

3 LITERÁRNÍ PŘEHLED

3.1 Evropské organizace se souvislostí s BOZP

Mezinárodní organizace práce

Mezinárodní organizace práce (MOP) je odborná mezinárodní organizace přidružená k OSN. Vznikla v roce 1919 na základě Versailleské mírové smlouvy a Československá republika byla jedním ze zakládajících členů. Česká republika se stala členem MOP v roce 1993. V současné době je členskými státy MOP cca 180 zemí světa. Základním posláním MOP je formulace, přijímání a prosazování mezinárodních pracovních standardů, které se týkají především politiky zaměstnanosti, pracovních podmínek a také bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. Standardy jsou přijímány ve formě úmluv a doporučení, přičemž mezinárodní doporučení nemají závaznou podobu, kdežto mezinárodní úmluvy se stávají po ratifikaci pro členský stát závazkem. Od roku 1919 přijala MOP již 187 úmluv a Československá republika, Československá socialistická republika, Česká a Slovenská federativní republika a Česká republika za celé toto období přijaly a ratifikovaly celkem 75 úmluv. Jsou tedy součástí právního řádu a mají dokonce přednost před zákonem.

Z hlediska BOZP jsou nejdůležitější tyto úmluvy:

Úmluva č. 155 o bezpečnosti a zdraví pracovníků a o pracovním prostředí, kterou je třeba považovat za základ BOZP na mezinárodní úrovni. Zakotvuje zásady vnitrostátní politiky BOZP, opatření na národní úrovni a na úrovni podniků, kdy je úkolem státu vypracovat příslušné zákony a předpisy a jejich dodržování kontrolovat systémem inspekce práce. Také je třeba vyžadovat od zaměstnavatelů, aby vytvářeli bezpečné a zdravé neohrožující podmínky pro výkon práce, a to především prostřednictvím strojů, zařízení a postupů, které nesmí ohrožovat bezpečnost a zdraví zaměstnanců, poskytováním osobních ochranných pracovních prostředků, a tato opatření související s BOZP nesmí být spojena s žádnými výlohami pro pracovníky.

Úmluva č. 155 byla ratifikována Československou socialistickou republikou v roce 1988 a v platnost vstoupila prostřednictvím Sbírkou zákonů pod číslem 20/1989 Sb.

Úmluva č. 161 o závodních zdravotních službách, jejímž cílem je stanovení preventivních úkolů a poradenství pro zaměstnavatele, pracovníky a jejich zástupce v podniku, týkající se požadavků pro vytvoření a udržení bezpečného a zdravého pracovního prostředí.

Československá socialistická republika ratifikovala úmluvu v roce 1988 a vstoupila v platnost prostřednictvím Sbírky zákonů pod číslem 145/1988 Sb. Je potřeba také dodat, že cíle této úmluvy jsou transponovány do naší legislativy přes povinnosti lékařů závodní preventivní péče, protože od roku 2001 je v zákoníku práce zakotvena povinnost každého zaměstnavatele mít svého lékaře závodně preventivní péče. (Lonsmín, 2010)

Světová zdravotnická organizace

Světová zdravotnická organizace je agenturou, která patří pod systém Organizace spojených národů. Její založení se datuje roku 1946. Česká republika je členem od roku 1993 jako nástupnický stát Československa, které bylo jedním ze zakládajících členů organizace. Hlavní směrem činnosti SZO je vypracování zdravotní politiky, která se mimo jiné zabývá i ochranou zdraví pracovníků při práci. V roce 1978 organizace rozšířila svůj program primární zdravotní péče o zdraví pracovníků při práci a po diskuzích a úpravách byl program v roce 1999 publikován jako Zdraví pro všechny ve 21. století. Jeho hlavními cíli je ochrana a rozvoj zdraví lidí po celý jejich život a snížení výskytu nemocí i úrazů. Program je základním rámcem a podkladem pro přípravu konkrétních projektů a upřesněním věcných a časových hledisek jednotlivých aktivit, a to pro národní rozpracování jednotlivých signatářských zemí.

Pro podmínky ČR byl program rozpracován do národního programu zdraví, který byl schválen vládou usnesením č. 1046 ze dne 30. října 2002. Cíle týkající se BOZP jsou rozpracovány v cíli 9 – snížení výskytu poranění způsobených násilím a úrazy, a konkrétně v dílčím úkolu č. 9.2 – počty úmrtí a vážných úrazů na pracovišti, doma a při rekreaci snížit nejméně o 50 %. (MZ, 2002)

Evropská agentura pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci

Organizace, kterou můžeme nalézt také pod zkratkou EU-OSHA, je informační agenturou Evropské unie. EU tuto agenturu založila v reakci na potřebu informací v oblasti BOZP. Agentura sídlí ve španělském Bilbao a jejím hlavním cílem je zlepšovat pracovní život prostřednictvím šíření technických, vědeckých a ekonomických znalostí a informací mezi všemi osobami a subjekty, kterých se týkají otázky bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. Agentura usiluje o to, aby pracoviště v Evropě byla bezpečnější a zdravější. Činnost agentury je realizována prostřednictvím kampaní, které zvyšují povědomí o tématech BOZP, projektů a on-line nástrojů

a encyklopedie s přesnými a spolehlivými informacemi z oblasti BOZP, dále pomocí průzkumů, přehledů a dalších informačních možností. (EU-OSHA, 2016a)

3.2 Politika BOZP Evropské unie

Politika bezpečnosti a ochrany zdraví při práci je z hlediska Evropské unie řešena na několika úrovních. V prvé řadě je to sociální politika a zaměstnanost EU, kdy členské státy usilují o zlepšování stavu pracovního prostředí a pracovních podmínek pracovníků. Úřadem EU, který zpracovává návrhy společných priorit a požadavků na další dokumenty, a to i týkající se BOZP, je Evropská komise. Ta do oblasti BOZP zasahuje prostřednictvím několika výborů (Poradní výbor pro bezpečnost, hygienu a ochranu zdraví při práci, Vědecký výbor pro stanovení limitních hodnot expozice, Výbor starších inspektorů práce). Jejich úkolem je napomáhat Komisi v přípravě a implementaci činností v oblasti BOZP, podávání odborných stanovisek a doporučení a skrze Výbor starších inspektorů práce také diskuse mezi Komisí a zástupci národních inspektorátů práce. (EU-OSHA, 2016b)

Cíle EU v oblasti BOZP vycházejí z globálních strategií k dosažení volného pohybu zboží, pracovníků a snížení ohrožení životního prostředí riziky vznikajícími při pracovních činnostech. Přitom je však třeba zabránit tzv. sociálnímu dumpingu, tedy nedodržování pracovních standardů, jako jsou předpisy týkající se hygieny a bezpečnosti práce, nedodržování předepsaného vybavení či ochranných pomůcek pracovníků a tím pádem dosažení nižších nákladů, než firmy dodržující tyto standardy. Snahy o naplnění těchto cílů jsou zřejmé již od vzniku evropského společenství. Zásadním dokumentem, který stanovuje požadavky na zajištění BOZP, je rámcová směrnice 89/391 EHS o provádění opatření ke zvýšení bezpečnosti a ochrany zdraví zaměstnanců při práci. (Paleček, 2002)

Tato rámcová směrnice zaručuje minimální požadavky na BOZP po celé Evropě a členské státy si mohou zachovat nebo vytvářet jen přísnější opatření. (Pozn. směrnice je právní akt stanovený ve Smlouvě o EU, je závazná v celém rozsahu a členské státy jsou povinny ji ve stanovené lhůtě provést ve svém vnitrostátním právu.)

Cílem směrnice 89/391 EHS bylo stanovit stejnou úroveň BOZP ve prospěch všech pracovníků. Podle směrnice jsou zaměstnavatelé povinni přijímat náležitá preventivní opatření pro bezpečnější a zdravější práci a jako klíčový prvek směrnice je zavedena zásada hodnocení rizik. Požaduje, aby všichni zaměstnanci byli o těchto rizicích

informování a byli dostatečně vybaveni osobními ochrannými pracovními prostředky a také aby byli bezpečnostně a zdravotně vyškoleni.

Na základě této rámcové směrnice byla přijata řada dalších směrnic, které upravují specifické aspekty a činnosti, kde vznikají rizika pracovních úrazů či nemocí z povolání. Výčet těchto směrnic a dalších nařízení je uveden v příloze č. 1 této práce. (EU-OSHA, 2016)

Již řadu let probíhá v EU akce v oblasti BOZP, a to ve strategickém politickém rámci, který má dvě hlavní složky:

1. ucelený soubor právních předpisů EU, které se vztahují na nejvýznamnější pracovní rizika a stanovují společná pravidla, jimž se členské státy přizpůsobují
2. řada víceletých akčních programů, na něž navázaly evropské strategie, které určují priority a společné cíle a prosazují celostní kulturu prevence.

3.2.1 Strategický rámec Evropské unie pro ochranu zdraví a bezpečnost při práci na období 2014–2020

Tento dokument vymezuje hlavní strategické cíle v oblasti BOZP a také škálu opatření na jeho podporu, a to na základě identifikace přetrvávajících problémů a hlavních výzev. Společnými hlavními výzvami pro celou Unii jsou:

- lepší dodržování stávajících zásad BOZP zvláště v malých firmách a mikropodnicích, zavádění účinných strategií v prevenci rizik
- zdokonalení prevence onemocnění souvisejících s prací správným posouzením a postižením nových rizik bez opomenutí rizik starých
- věnování větší pozornosti demografickým změnám v EU, především v souvislosti stárnutí pracovní síly

Komise navrhuje řadu opatření v reakci na tyto tři výzvy. Tato opatření je třeba provést a dále rozvíjet ve spolupráci s členskými státy, sociálními partnery a dalšími zúčastněnými subjekty. Opatření jsou ucelena do sedmi klíčových strategických cílů.

1. Hluběji konsolidovat vnitrostátní strategie

Členské státy jsou vybízeny k tomu, aby ve spolupráci se zúčastněnými subjekty přezkoumaly své vnitrostátní politiky s ohledem na nový strategický rámec EU. EU totiž může provádění vnitrostátních strategií podpořit prostřednictvím vzájemného učení a využíváním finančních prostředků EU.

2. Usnadnit zejména mikropodnikům a malým podnikům dodržování právních předpisů v oblasti BOZP

Opatřeními jsou zejména finanční a technická podpora a kampaně na zvyšování povědomí prostřednictvím EU-OSHA. Firmy budou moci využívat praktické nástroje jako například Online Interactive Risk Assessment (OiRA), což je webová platforma pro hodnocení rizik podle odvětví.

3. Lépe vynucovat právní předpisy v oblasti BOZP

Toho chce EU docílit prostřednictvím hodnocení činnosti a podpory inspektorátů práce, například programem výměny či školení inspektorů. Další možností je posouzení účinnosti sankcí a správních pokud ukládaných členskými státy.

4. Zjednodušit stávající právní předpisy

Cílem je celkové zjednodušení a zlepšení přehlednosti předpisů a odstranění zbytečné administrativní zátěže při současném zachování vysoké úrovně BOZP.

5. Zabývat se problematikou stárnoucí pracovní síly, vznikajícími novými riziky, prevencí onemocnění souvisejících s prací a nemocí z povolání

Vzhledem k neustálému technickému vývoji a pokroku, které spějí k novým technologiím a výrobkům, je nezbytné určit nová vznikající rizika a také cestu, jak se s těmito riziky nejlépe vyrovnat. Zvláštní pozornost je zde také kladena na specifické skupiny pracovníků – konkrétní věkové skupiny, pracovníci s postižením a ženy.

6. Zlepšit shromažďování statistických údajů a vytvořit informační základnu

Pro tvorbu politiky je třeba včas zajišťovat přesné a spolehlivé statistické údaje o nemocech z povolání a pracovních úrazech. Je nutné usilovat o lepší shromažďování údajů a také vypracování společné jednotné metodiky, aby byly údaje srovnatelné.

7. Lépe koordinovat úsilí EU a mezinárodní úsilí o řešení otázek BOZP a spolupracovat s mezinárodními organizacemi

Komise může účinně přispívat ke snižování počtu pracovních úrazů a nemocí z povolání na celém světě, a to prostřednictvím kooperace s MOP, SZO a dalšími zainteresovanými organizacemi. (Evropská komise, 2014)

3.3 Společné prvky dokumentů EU a mezinárodních organizací (MOP, SZO) v řešení otázek BOZP

Jak již bylo řečeno, mezinárodní standardy BOZP jsou obsaženy v právních předpisech EU, v úmluvách MOP a v dokumentech SZO, přičemž přístup k řešení otázek BOZP je brán z rozdílných úhlů pohledu. I tak mají dokumenty jednotlivých organizací společné prvky:

- požadují prvky národní politiky BOZP jednotlivých států a nástroje řešení
- odpovědnost za úroveň zabezpečení BOZP pro zlepšování zdraví pracovníků vychází důsledně ze strany zaměstnavatele
- důraz je kladen na primární prevenci, tedy vyhledávání rizik a jejich odstraňování přijímáním konkrétních opatření
- důležitost informovanosti a školení pracovníků, proto prosazují odpovídající zaškolení, výcvik a vzdělávání pracovníků
- vyžadují posuzování zdravotního stavu pracovníků pro výkon určité práce
- doporučují větší a aktivnější účast pracovníků i zaměstnavatelů v řešení otázek BOZP (MPSV, 2008)

3.4 Politika BOZP České republiky

Podpora BOZP ve vztahu ochrany zaměstnanců a ostatních osob vykonávajících samostatně výdělečnou činnost, i těch, kteří mohou být touto činností nepříznivě ovlivněni, je důležitou součástí sociální politiky státu. Tento veřejný státní zájem je orientován především na protiúrazovou prevenci, předcházení vzniku nemocí z povolání a dalších onemocnění souvisejících s prací, a také na vytváření vysoké kultury podnikání a s ní související co nejvyšší výkonnost ekonomiky. (MPSV, 2008)

Bezpečnost a ochrana zdraví při práci (BOZP) je tak nedílnou součástí nejen sociální, ale i celkové hospodářské politiky státu (Dvořáková a kol., 2012).

Jako projev vysoké kultury podnikání můžeme označit vytváření podmínek pro uspokojivou práci včetně přizpůsobení práce a pracovních podmínek potřebám pracovníků. Strategie BOZP přitom usiluje o co největší omezení veškerých negativních vlivů souvisejících s prací, jak je například i stres, či šikana, aby byl naplněn pojem „zdraví“, který Světová zdravotnická organizace definuje jako stav fyzické, psychické a sociální pohody člověka. (MPSV, 2008)

3.4.1 Národní politika bezpečnosti a ochrany zdraví při práci České republiky

I přes dlouhodobé snižování pracovní úrazovosti a preventivní opatření ve zlepšování pracovních podmínek dochází každý rok k mnoha tisícům pracovních úrazů. Na jejich vysokém počtu se významně podílí především obory činnosti, jako jsou zemědělství a lesnictví, stavebnictví a zpracovatelský průmysl, kde je trend vysoké četnosti pracovních úrazů na 100 zaměstnanců dlouhodobý. Závažný podíl pracovní úrazovosti tvoří také smrtelné pracovní úrazy. S přihlédnutím k nemocem z povolání jsou důsledkem těchto událostí vysoké ztráty nejen ve výrobě a s dopadem na ekonomiku, ale také další společenské ztráty, především nenahraditelné ztráty na lidských životech. Jako soubor systémových opatření ke zlepšování současného stavu, ať už vzhledem k humánnímu aspektu problematiky, či materiálním ztrátám pro celou společnost, je přijímána Národní politika bezpečnosti a ochrany zdraví při práci (dále jen Národní politika BOZP).

„Národní politika BOZP vyjadřuje vůli nejvyšších výkonných orgánů státu zajistit odpovídající podmínky pro zachování maximální pracovní kapacity pracovní síly v rámci udržitelného ekonomického a sociálního rozvoje tak, aby byla zajištěna v daném vnitřním i vnějším prostředí co nejvyšší celková výkonnost ekonomiky a přitom bylo naplněno ústavní právo upravené v čl. 28 Listiny základních práv a svobod – na uspokojivé pracovní podmínky“ (MPSV, 2008).

Jedním z důležitých kroků k prosazování Národní politiky BOZP bylo ustanovení Rady vlády pro BOZP. Její zřízení bylo schváleno usnesením vlády č. 858 ze dne 3. září 2003. Jedná se o stálý poradní orgán vlády ČR v oblasti bezpečnosti práce a ochrany zdraví při práci. Členy této rady jsou jmenováni zástupci ministerstev, zaměstnanců a zaměstnavatelů a nezávislí odborníci v oblasti BOZP. Rada vlády pro BOZP především projednává a doporučuje vládě základní koncepční směry v oblasti BOZP, identifikuje aktuální problémy v oblasti BOZP a doporučuje vhodná opatření a hodnotí účinnost přijímaných preventivních opatření. (Mráz, 2015)

Současná Národní politika BOZP byla vytvořena Ministerstvem práce a sociálních věcí a schválena Usnesením vlády č. 920 ze dne 23. července 2008 a ve svých východiscích a prioritách navazuje na předchozí Národní politiku BOZP z roku 2003, která byla základním východiskem pro stanovení koncepce BOZP po vstupu ČR do Evropské unie.

Hlavními cíli současné Národní politiky BOZP jsou zejména:

- zabránění vysokým celospolečenským a hospodářským ztrátám, které plynou z pracovních úrazů a nemocí z povolání
- naplnění práva zaměstnanců na uspokojivé pracovní podmínky a kulturu práce
- posílení konkurenceschopnosti, produktivity a ekonomické výkonnosti zlepšováním podmínek práce a motivací.

Současně bude pozornost státu věnována mimo jiné novým trendům v zaměstnávání, zvláště, jedná-li se o osoby samostatně výdělečně činné, vyrovnání se se sociálními a demografickými změnami v české společnosti, které souvisí především s prodlužováním aktivního věku, nebo účinnějšímu vynucování dodržování povinností plynoucích z prvních předpisů, a to prostřednictvím kontrolních a inspekčních orgánů. (MPSV, 2008)

3.4.2 Národní akční program bezpečnosti a ochrany zdraví při práci

Jednotlivé priority a cíle Národní politiky v oblasti BOZP jsou rozpracovány Radou vlády pro BOZP do konkrétních krátkodobých a střednědobých úkolů, které můžeme najít v Národních akčních programech BOZP pro jednotlivá období. (MPSV, 2008)

Současným je Národní akční program BOZP pro období 2015–2016. Ten úzce navazuje na program z předchozího období (2013–2014) a částečně se do něj již promítá i část opatření ze Strategického rámce pro ochranu zdraví a bezpečnost při práci na období 2014–2020 (viz výše), v němž Komise vyzývá k zapracování prioritních cílů EU v oblasti BOZP do národních strategií jednotlivých členských států.

Národní akční program pro období 2015–2016 je rozčleněn do sedmi základních priorit, z nichž asi nejdůležitější je zavedení funkčního systému úrazového pojištění, o kterém se jako o prioritním cíli hovořilo již v Národní politice BOZP z roku 2003. Pro realizaci je potřeba připravit a přijmout nové právní úpravy systému úrazového pojištění, jehož základní součástí by měla být podpora prevence a rehabilitace. (Anon., 2014)

3.4.3 Legislativa BOZP v České republice

Základem právního rámce oblasti BOZP České republiky je Ústava a Listina základních práv a svobod, která upravuje právo na uspokojivé pracovní podmínky. Dále jsou to právní předpisy EU, ratifikované mezinárodní úmluvy, jimiž je ČR vázána, a vnitrostátní právní předpisy. V české legislativě je bezpečnost a ochrana zdraví při práci zakomponována ve více než 80 právních předpisech, a to především v zákoníku

práce, zákoně o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, zákoně o ochraně veřejného zdraví, zákoně o péči o zdraví lidu, zákoně o inspekci práce, zákoně o technických požadavcích na výrobky, zákoně o obecné bezpečnosti výrobků a zákoně o prevenci závažných havárií. Národní právní úprava v oblasti BOZP je v souladu se zásadami a standardy úmluv MOP, směrnic EU a dokumentů SZO. (MPSV, 2008)

Harmonizace práva České republiky s legislativou Evropské unie je však neustálým procesem, neboť seznam směrnic ES je otevřený a přibývají nové směrnice, nebo jsou novelizovány stávající.

Česká legislativa upravuje oblast BOZP prostřednictvím zákonů, na které navazuje prováděcí legislativa v podobě vyhlášek a nařízení vlády, které podrobněji stanoví, jak naplňovat povinnosti dané zákonem (Dvořáková a kol., 2007).

3.5 Charakteristika lesní výroby vzhledem k BOZP

Práce v lese je nejen velice namáhavá, ale také značně riziková. Důvodů je mnoho, z těch hlavních lze uvést především celoroční práci ve venkovním prostředí, které je různorodé a proměnlivé, dále manipulace s rozměrnými a hmotnými břemeny, vykonávání až extrémně těžké práce, používání mobilních strojů v různých, i méně příznivých terénních podmínkách a také častý a dlouhodobý kontakt pracovníků se stroji, které jsou mnohdy těžké a jsou zdrojem vibrací, hluku a výfukových zplodin. Proto není divu, že například profese dřevorubce je celosvětově jednou z nejčastějších profesí, kde dochází ke smrtelným úrazům. Motomanuální práce v lesní těžbě je svou namáhavostí a rizikovostí přirovnávána k práci v dolech či hutnictví. Proto nesmí být podceněny zdravotní, osobnostní a kvalifikační předpoklady pro jednotlivé profese. Práce v lesním hospodářství se vyznačuje vysokou mírou rizika při práci, a to jak poškozením zdraví či dokonce ohrožením života pracovními úrazy, tak i možností vzniku nemoci z povolání. (Simanov, Kohout, 2004)

Protože riziko pracovního úrazu či nemoci z povolání nelze nikdy zcela vyloučit, usilujeme o tzv. přijatelné riziko. To v praxi znamená udržování známých závažných rizik na nejnížší možné úrovni, jak je v daných ekonomických a sociálních podmínkách možné. Rizika lze snížit jak konstrukčními úpravami používaných strojů, tak použitím vhodných technologických postupů. Také sami zaměstnavatelé i zaměstnanci mohou snižovat rizika pracovního úrazu používáním ochranných pomůcek, odbornou

kvalifikační přípravou, dodržováním závazných pravidel a bezpečných postupů (zaměstnavatel kontrolou dodržování pravidel zaměstnancem) a v neposlední řadě i periodickým proškolením a přezkušováním znalostí zásad BOZP. (Neruda a kol., 2013)

3.6 Popis vybraných legislativních předpisů týkajících se BOZP v lesní těžbě

Vzhledem ke specifickému charakteru těžební činnosti v lese nelze k problematice BOZP přistupovat pouze z pohledu požadavků jednoho konkrétního předpisu, ale je nutné akceptovat a také naplnit požadavky i dalších předpisů. Zde uvádím stručný popis nejdůležitějších legislativních předpisů a to ve vztahu k BOZP v lesní těžbě. Popis je uveden pouze k vybraným předpisům, celkový výčet legislativních předpisů vztahujících se k BOZP v lesní těžbě je uveden v příloze č. 2 této práce.

3.6.1 Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce

Zákoník práce je základním předpisem upravujícím pracovně-právní vztahy mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem. Nahrazuje předchozí zákoník práce 65/1965 Sb. a nabyl účinnosti 1. ledna 2007. Ještě před nabytím účinnosti byl novelizován a k dnešnímu dni je těchto novel celkem 25. Zákon zapracovává příslušné předpisy Evropské unie, včetně těch, které se týkají bezpečnosti práce (např. směrnice Evropského společenství 91/383/EHS, 89/391/EHS a 89/656/EHS). Zákon má čtrnáct částí, které se postupně zabývají pracovně-právními vztahy, od definice pracovního poměru, přes pracovní dobu a dobu odpočinku, dovolenou, odměňování až po péči o zaměstnance. BOZP se zde týká část pátá, konkrétně § 101–108. Jsou zde obecně formulována práva a povinnosti v oblasti BOZP. Zaměstnavatele se zde týká především povinnost odhalování rizik a prevence. „*Prevencí rizik se rozumí všechna opatření, ..., která mají za cíl předcházet rizikům, odstraňovat je nebo minimalizovat působení neodstranitelných rizik.*“ (§ 102, odst. 2) „*Zaměstnavatel je povinen soustavně vyhledávat nebezpečné činitele a procesy pracovního prostředí a pracovních podmínek, zjišťovat jejich příčiny a zdroje, ..., vyhledávat a hodnotit rizika a přijímat opatření k jejich odstranění.*“ (§ 102, odst. 3) Důležitou součástí tohoto zákona je také pojednání o osobních ochranných pracovních prostředcích (OOPP), které je zaměstnavatel povinen poskytnout zaměstnanci, není-li možné rizika zcela odstranit nebo omezit opatřeními v oblasti organizace práce. (Rozsah a bližší podmínky poskytování OOPP

stanovuje nařízení vlády č. 495/2001 Sb., technické požadavky na tyto ochranné prostředky jsou specifikovány v nařízení vlády č. 21/2003 Sb.). Také zaměstnavateli udává povinnost udržovat OOPP v použitelném stavu a kontrolovat jejich používání. Specifického prostředí lesní výroby se také týká pojednání v paragrafu 104, odst. 3, kdy: „zaměstnavatel je povinen poskytovat zaměstnancům...na pracovištích s nevyhovujícími mikroklimatickými podmínkami, v rozsahu a za podmínek stanovených prováděcím právním předpisem, ochranné nápoje“. Bližší podmínky pro poskytování ochranných nápojů uvádí nařízení vlády č. 361/2007 Sb. Zákoník práce dále uvádí povinnosti zaměstnavatele při pracovních úrazech a nemocech z povolání. Určuje práva a povinnosti zaměstnance, z nichž jako klíčovou povinnost shledávám účast zaměstnance na školeních zajišťovaných zaměstnavatelem zaměřených na bezpečnost a ochranu zdraví při práci včetně ověření svých znalostí a dále povinnosti uvedené v § 106, odst. 4 písmeno c) a d), které lze shrnout jako povinnost dodržovat právní a ostatní předpisy a pokyny zaměstnavatele, dodržovat stanovené pracovní postupy, používat stanovené pracovní prostředky a OOPP.

Důležitým právem zaměstnance je jeho oprávnění „odmítnout výkon práce, o níž má důvodně za to, že bezprostředně a závažným způsobem ohrožuje jeho život nebo zdraví, případně život nebo zdraví jiných fyzických osob; takové odmítnutí není možné posuzovat jako nesplnění povinnosti zaměstnance“. (§ 106, odst. 2)

Vzhledem k tomu, že zákoník práce neobsahuje konkrétní specifikace, je prováděn řadou prováděcích předpisů, které zpřesňují organizační i technické požadavky na bezpečnost práce.

3.6.2 Zákon č. 309/2006 Sb., o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci

Jedná se o zákon, kterým se upravují další požadavky bezpečnosti a ochrany zdraví při práci v pracovněprávních vztazích a o zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při činnosti nebo poskytování služeb mimo pracovněprávní vztahy. Od nabytí účinnosti byl již šestkrát novelizován. Z hlediska lesní výroby a konkrétně lesní těžby tento zákon specifikuje požadavky na pracoviště a pracovní prostředí, kdy je zaměstnavatel povinen zajistit, aby „pracoviště byla prostorově a konstrukčně uspořádána tak, aby pracovní podmínky pro zaměstnance z hlediska bezpečnosti a ochrany zdraví při práci odpovídaly bezpečnostním a hygienickým požadavkům na pracovní prostředí a pracoviště...“ (§ 2, odst. 1). Dále zaměstnavateli udává požadavky na výrobní

a pracovní prostředky a zařízení a také na organizaci práce a pracovní postupy. V neposlední řadě také vyžaduje užívání bezpečnostních značek a signálů, které je zaměstnavatel povinen zajistit na pracovištích, kde jsou vykonávány práce, při nichž může dojít k poškození zdraví. Zákon neobsahuje konkrétní podmínky k vyžadovaným povinnostem zaměstnavatele, proto bližší požadavky ke všem těmto bodům stanovují prováděcí právní předpisy.

Důležitými paragrafy tohoto zákona jsou rozhodně § 12 a 13 v části druhé, jež stanovují zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při činnosti nebo poskytování služeb mimo pracovněprávní vztahy. Udávají totiž, že tam, kde se v zákoníku práce nebo v části první zákona 309/2006 Sb. uvádí zaměstnavatel nebo zaměstnanec, rozumí se tím osoba uvedená v § 12 tohoto zákona, tedy zaměstnavatel, který je fyzickou osobou a sám též pracuje, fyzická osoba, která provozuje samostatně výdělečnou činnost podle zvláštního přepisu a v neposlední řadě také spolupracující manžel nebo dítě uvedených osob. Zákon nabyl účinnosti 1. ledna 2007.

3.6.3 Nařízení vlády č. 361/2007 Sb., kterým se stanoví podmínky ochrany zdraví při práci

Toto nařízení vlády je prováděcím předpisem zákoníku práce a zákona o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. K dnešnímu dni byl měněn celkem 3 novelami. Zrušuje a nahrazuje předcházející nařízení vlády č. 178/2001 Sb. ve znění pozdějších přepisů, kterým se stanoví podmínky ochrany zdraví zaměstnanců při práci.

Předmětem úpravy nařízení je stanovení rizikových faktorů pracovních podmínek, jejich členění, metody a způsoby jejich zjišťování, hygienické limity, hodnocení zdravotního rizika, bližší požadavky na hygienu pracoviště a pracovního prostředí, podmínky poskytování ochranných nápojů a další údaje uvedené v bodech a) až k) odstavce 1, § 1. Souhrnně lze tedy říci, že vymezuje a hodnotí rizika a udává minimální rozsah opatření k ochraně zdraví zaměstnance.

Jednou z důležitých částí tohoto zákona, týkající se lesní výroby, je hlava druhá, která stanovuje podmínky ochrany zdraví při práci s rizikovými faktory mikroklimatických podmínek. Do těchto rizikových faktorů jsou zařazeny především zátěž teplem a s ní související ztráta tekutin, a zátěž chladem. Pro ochranu zdraví zaměstnance před účinky zátěže teplem nebo chladem se poskytuje ochranný nápoj. Ochranným nápojem se

rozumí takový, který je zdravotně nezávadný, neobsahuje více jak 6,5 hmotnostních procent cukru, množství obsaženého alkoholu nesmí překročit 1 hmotnostní procento, ochranný nápoj pro mladistvého zaměstnance však alkohol obsahovat nesmí. Ochranný nápoj může obsahovat látky zvyšující odolnost organismu.

Ochranný nápoj chránící před zátěží teplem se poskytuje pro doplnění ztráty tekutin a minerálních látek potem a dýcháním a to v množství odpovídajícím minimálně 70 % ztráty za osmihodinovou směnu. U ztráty tekutin je stanoven hygienický limit 1,25 litru za osmihodinovou směnu. *„Náhrada ztráty tekutin a minerálních látek se uplatňuje v případě, že dojde u práce ... ke ztrátě tekuti překračující hygienický limit“* (§ 4a, odst. 1). Náhrada tekutin při práci v zátěži teplem je pak stanovena pomocí tabulky 6 v příloze č. 1 části A tohoto nařízení.

Ochranný nápoj chránící před zátěží chladem se vzhledem k práci v lesnictví a konkrétně těžební činnosti poskytuje při práci na *„venkovním pracovišti, na němž je korigovaná teplota vzduchu nižší než 4 °C“* (§ 8, odst. 5, písmeno b). Poskytuje se teplý a v množství alespoň půl litru za osmihodinovou směnu.

Specifické oblasti lesní těžby se z tohoto NV týkají také paragrafy v hlavě čtvrté, tedy podmínky ochrany zdraví při práci s fyzickou zátěží, konkrétně ruční manipulace s břemenem (§ 28, 29 a 30). Vzhledem k tomu, že při nesprávné ruční manipulaci s břemenem hrozí riziko poškození páteře, má být zaměstnanec ještě před zahájením práce seznámen co možná nejpřesněji o hmotnosti a vlastnostech břemene, o umístění jeho těžiště, o jeho správném uchopení a zacházení s ním. Zároveň jsou stanoveny přípustné hygienické limity pro hmotnost ručně manipulovaného břemene, a to zvláště pro muže a ženy. U mužů je tento limit 50 kg při občasném zvedání a přenášení, při častém zvedání a přenášení pak 30 kg. U žen jsou to hodnoty 20 kg a 15 kg. Občasným zvedáním a přenášením břemene se rozumí takové, které nepřesahuje souhrnně 30 minut v průměrné osmihodinové směně, častým pak takové, kdy zvedání a přenášení břemene přesahuje souhrnně 30 minut za osmihodinovou směnu.

Nařízení vlády nabylo účinnosti od 1. 1. 2008.

3.6.4 Nařízení vlády č. 378/2001 Sb., kterým se stanoví bližší požadavky na bezpečný provoz a používání strojů, technických zařízení, přístrojů a nářadí

Za bezpečnost provozovaných zařízení nese odpovědnost zaměstnavatel. Předmětné nařízení tedy stanovuje obecné minimální požadavky na bezpečný provoz strojů a dalších technických zařízení, a to v souvislosti se spouštěním, zastavováním, dopravou, opravou, seřizováním, manipulací, údržbou a čištěním. Minimálním požadavkem na bezpečný provoz a používání zařízení je především používání zařízení k účelům a za podmínek, pro které je určeno, v souladu s provozní dokumentací. Zařízení musí být touto provozní dokumentací vybaveno; ta musí být uchovávána po celou dobu provozu zařízení. Kontrola zařízení musí být prováděna nejméně jednou za 12 měsíců v rozsahu stanoveném místním provozním bezpečnostním předpisem, nestanoví-li zvláštní právní předpis, popřípadě provozní dokumentace jinak. Požadavky stanovené tímto předpisem musí být dodrženy po celou dobu provozu a používání zařízení.

Ač nařízení vstoupilo v platnost již v listopadu roku 2001, účinnosti nabylo až 1. ledna 2003, aby měli zaměstnavatelé možnost se s nařízením dostatečně seznámit a včas učinit vhodná opatření ke splnění požadavků.

3.6.5 Nařízení vlády č. 495/2001 Sb., kterým se stanoví rozsah a bližší podmínky poskytování osobních ochranných pracovních prostředků, mycích, čistících a dezinfekčních prostředků

Toto nařízení vlády blíže specifikuje problematiku poskytování OOPP. Mimo jiné uvádí, že ochranné prostředky musí odpovídat podmínkám na pracovišti a být přizpůsobeny fyzickým předpokladům jednotlivých zaměstnanců. S používáním OOPP musí být zaměstnanci řádně seznámeni a zaměstnavatel stanoví způsob, podmínky a dobu používání ochranných prostředků na základě četnosti a závažnosti vyskytujících se rizik, charakteru a druhu práce a pracoviště a s přihlédnutím k vlastnostem těchto ochranných prostředků (blíže stanoveno v nařízení vlády č. 21/2003 Sb., kterým se stanoví technické požadavky na osobní ochranné prostředky – viz dále).

„Při výběru ochranných prostředků se postupuje zejména podle příloh č. 2 a 3 k tomuto nařízení.“ (§ 4, odst. 2)

Pro specifickou oblast lesního hospodářství, a konkrétně lesní těžby, jsou dle přílohy 2 jednotlivými ochrannými prostředky zejména:

- pro ochranu hlavy – ochranné přilby
- pro ochranu sluchu – mušlové chrániče sluchu, které lze připojit k ochranným přilbám
- pro ochranu očí a obličeje – ochranné obličejové štíty
- pro ochranu rukou a paží – rukavice na ochranu před mechanickým poškozením (proti bodnutí, proříznutí, vibracím apod.)
- pro ochranu nohou – ochranná obuv pro obsluhu přenosných řetězových pil, ochrana proti pořezání
- ochranné oděvy – oděvy poskytující ochranu před strojním zařízením a ručním nářadím (proti bodnutí, pořezání apod.), oděvy proti chladu a vodě

Práce a činnosti, které vyžadují poskytování ochranných prostředků, jsou dle přílohy č. 3 a v souvislosti s lesní těžbou:

- a) práce a činnosti vyžadující ochranu hlavy a lebky
 - ochranné přilby: těžba dříví, manipulace s kulatinou, práce v blízkosti zdvihacích zařízení, jeřábů a dopravníků
- b) práce a činnosti, které vyžadují ochranu nohou
 - ochranná obuv s podešvemi odolnými proti propíchnutí: práce v lese
- c) práce a činnosti, které vyžadují ochranu zraku nebo obličeje
 - ochranné brýle, obličejové štíty nebo stínítka: práce s přenosnými řetězovými pilami a křovinořezy
- d) práce a činnosti, které vyžadují ochranu sluchu
 - chrániče sluchu: práce při těžbě a zpracování kamene a dřeva
- e) práce a činnosti, které vyžadují ochranu těla, paží a rukou
 - rukavice: manipulace s předměty s ostrými hranami
- f) práce a činnosti, které vyžadují ochranu před nepříznivým počasím
 - práce ve venkovním prostředí v deštivém a chladném počasí.

Příloha č. 4 k tomuto nařízení uvádí příklady druhů prací z hlediska znečištění a doporučuje množství mycích a čisticích prostředků.

Dle tohoto nařízení je práce v těžební činnosti zařazena do druhu práce „práce nečistá“ (příklady profesí a profesních činností – lesní a zemědělské dělníci, řidiči nákladních vozidel, traktorů a zemědělských strojů). Pro práci nečistou je doporučeno 100 g mycího prostředku za měsíc a 600 g čisticí pasty za měsíc.

Toto nařízení nabylo účinnosti dnem 1. ledna 2002.

3.6.6 Nařízení vlády č. 21/2003 Sb., kterým se stanoví technické požadavky na osobní ochranné prostředky

Hlavním účelem tohoto nařízení, které provází zákon 22/1997 Sb. o technických požadavcích na výrobky, je vymezit podmínky uvedení osobních ochranných prostředků na trh a do provozu. Dále v přílohách uvádí mimo jiné všeobecné požadavky na osobní ochranné prostředky, dodatečné požadavky společné pro více druhů nebo typů osobního ochranného prostředku, dodatečné požadavky pro specifická rizika a požadavky na technickou dokumentaci udávanou výrobcem.

Dle § 2, odst. 1 a 2 musí OOPP splňovat základní požadavky na bezpečnost a ochranu zdraví stanovené v příloze č. 2 tohoto nařízení a na trh do provozu mohou být uváděny pouze pokud při řádném užívání pro zamýšlený účel chrání zdraví a zaručují bezpečnost uživatelů bez ohrožení zdraví a bezpečnosti jiných osob, domácích a hospodářských zvířat nebo majetku. Základní požadavky se považují za splněné, jestliže je ochranný prostředek ve shodě s harmonizovanou českou technickou normou, popřípadě se zahraniční technickou normou přejímající v členských státech Evropské unie harmonizovanou evropskou normu. (Postupy posuzování shody uvádí další paragrafy tohoto nařízení.).

Grafickým vyjádřením vydání prohlášení o shodě je označení CE na výrobku (viz obr. 1) (Marek a kol., 2011).

Obr. 1 Vzor označení CE (Karel Škréta in Marek a kol., 2011)

Dle přílohy č. 2 tohoto nařízení je výrobce při uvedení ochranného prostředku na trh povinen poskytovat pokyny, které kromě identifikačních údajů o výrobcí obsahují následující informace o:

- skladování používání, čištění, údržbě, seřizování a desinfekci
- dosahované účinnosti daného ochranného prostředku
- vhodném příslušenství

- třídách ochrany odpovídajících různým úrovním rizika a z toho plynoucích limitech užívání
- době životnosti ochranného prostředku nebo jeho určitých součástí
- typu balení vhodném pro přepravu
- významu všech označení

Tyto pokyny musí být přesné a srozumitelné a minimálně v jazyku členského státu Evropské unie, do kterého je osobní ochranný prostředek určen.

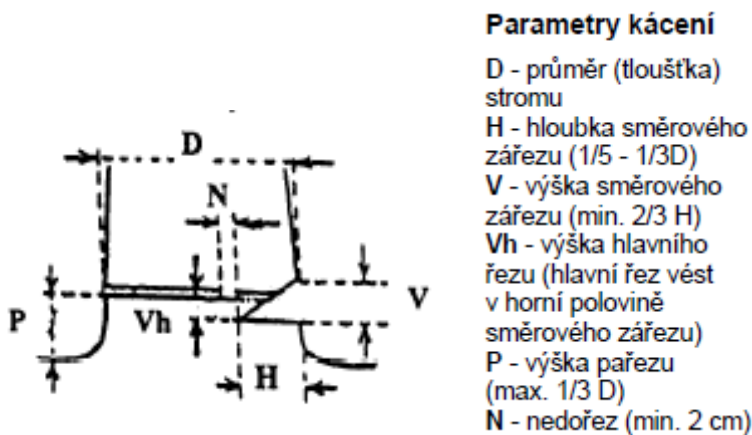
3.6.7 Nařízení vlády č. 28/2002 Sb., kterým se stanoví způsob organizace práce a pracovních postupů, které je zaměstnavatel povinen zajistit při práci v lese a na pracovištích obdobného charakteru

Jedná se o jeden z prováděcích předpisů Zákoníku práce a také zákona 309/2006 Sb. Nařízení vlády nabylo účinnosti dne 1. ledna 2003 a od tohoto data je zaměstnavatel povinen stanovit pracovní postupy a organizovat práce v lese a na pracovištích obdobného charakteru v souladu s požadavky stanovenými tímto předpisem, včetně požadavků uvedených v příloze tohoto nařízení. *„Práci v lese a na pracovištích obdobného charakteru se rozumí práce prováděné na lesních a nelesních pozemcích při údržbě lesů, parků, sadů, pozemků u pozemních komunikací, v obvodu dráhy, břehových porostů, pěstební práce, ošetřování stromů, těžba, soustředování dříví, manipulace, skladování a odvoz dříví, práce ve výškách na stojících stromech.“* (§ 1, odst. 1)

Dále je zaměstnavatel povinen seznámit zaměstnance před zahájením prací se stanovenými pracovními postupy a organizací práce, způsobem zajišťování první pomoci a zaměstnanec musí být vybaven osobními ochrannými pracovními prostředky. Nařízení také mimo jiné specifikuje, kdo je pro účely tohoto nařízení brán jako osamocený zaměstnanec – takový, který vykonává práci během pracovní směny na pracovišti sám a bez zajištění soustavného dohledu.

V příloze nařízení jsou konkrétněji rozepsány další požadavky na zaměstnavatele při stanovení pracovních postupů a organizace práce, a to vždy zvlášť pro jednotlivé druhy prací v lese (pěstební práce, těžba dříví, zpracování vývratů, polovývratů a polomů, práce s řetězovou pilou, soustředování dříví, manipulace a skladování dříví, odvoz dříví, práce ve výškách). V částech týkajících se těžby dříví, zpracování vývratů, polovývratů a polomů, práce s řetězovou pilou, soustředování dříví, manipulace a skladování dříví, jsou upřesněny podmínky, za kterých se nesmí pracovat, dále jsou

stanoveny zakázané způsoby sundávání zavěšených stromů a současně uvedeny možnosti uvolňování zavěšeného stromu. Dále je zde charakterizován ohrožený prostor, bezpečná ústupová cesta, parametry směrového zářezu (viz obr. 2), některé zásady při práci s řetězovou pilou atd.

Obr. 2 Parametry směrového zářezu (parametry kácení) (Šalomon, Harazim, 2011)

Právě zajištění bezpečnosti práce s ručními motorovými řetězovými pilami (RMŘP) původně zajišťovala vyhláška Českého úřadu bezpečnosti práce č. 42/1985 Sb. Stanovovala povinnosti organizací a pracovníků při provozu, opravě a kontrole RMŘP, a to jak z hlediska požadavků na řetězovou pilu, tak z hlediska odborné způsobilosti obsluhy a požadavků školení k obsluze řetězové pily. Bohužel, tato vyhláška pozbyla platnost od 11. února 2003 a nebyla nahrazena žádnou další, která by vymezovala povinnosti pro zajištění bezpečné práce s RMŘP v takovém rozsahu. Dnes školení poskytují odborně způsobilé subjekty, které jsou k tomuto pověřené Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, nebo jej zajišťuje sám zaměstnavatel, ale v tomto případě nese zaměstnavatel za školení a výcvik veškerou zodpovědnost.

U OSVČ je situace ještě horší. Dle zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů, je poskytování služeb pro lesnictví oborem činnosti náležícím do živnosti volné. Ta opravňuje k provozování živnosti bez prokazování odborné ani jiné způsobilosti, pro získání takového živnostenského oprávnění proto stačí splnit všeobecné podmínky. Často se tak můžeme v praxi setkat s pracovníky v těžební činnosti, kteří nemají v oboru žádné vzdělání či proškolení a dle mého názoru, toto je také jedna z příčin výskytu pracovních úrazů a smrtelných pracovních úrazů při práci v lese.

3.6.8 Zákon č. 251/2005 Sb., o inspekci práce

Tímto zákonem se zřizuje a upravuje postavení orgánů inspekce práce jako kontrolních orgánů na úseku ochrany pracovních vztahů a podmínek, práva a povinnosti při kontrole, a sankce za porušení daných povinností. Ministerstvo práce a sociálních věcí zřizuje a řídí Státní úřad inspekce práce a oblastní inspektoráty práce. Tyto subjekty kontrolují dodržování povinností plynoucích z právních předpisů v oblasti pracovně-právního vztahu zaměstnavatele a zaměstnance, BOZP a dalších předpisů uvedených v paragrafu 3. Státní úřad inspekce práce je nadřazen oblastním inspektorátům a řídí je. Dále vykonává činnosti uvedené v § 4 tohoto zákona. Inspektorát především vykonává kontrolu v rozsahu stanoveném v paragrafu 3. Působnost úřadu a inspektorátů se vztahuje na zaměstnavatele, jejich zaměstnance, právnické osoby i fyzické osoby.

Zákon dále uvádí práva a povinnosti při kontrole, specifikuje přestupky a správní delikty a udává také patřičné sankce.

Podrobnější pojednání o Státním úřadu inspekce práce a oblastních inspektorátech práce je uvedeno v kapitole 3.11.

3.6.9 Nařízení vlády č. 201/2010 Sb., o způsobu evidence úrazů, hlášení a zasílání záznamu o úrazu

Je jedním z prováděcích předpisů zákona č. 262/2006 Sb. zákoníku práce ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 309/2006 Sb. o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci ve znění pozdějších předpisů. Kromě způsobu evidence, hlášení a zasílání záznamu o úrazu upravuje také vzor záznamu o úrazu a uvádí okruh orgánů a institucí, kterým se ohlašuje pracovní úraz (PÚ), včetně smrtelného, a zasílá záznam o úrazu.

Zaměstnavatel je povinen vést knihu úrazů v listinné či elektronické podobě a ke každému z úrazů musí být uvedeny údaje o zraněném zaměstnanci, času a místě úrazu, činnosti vykonávané ve chvíli úrazu a další charakteristiky uvedené v § 2, odst. 1, písmenech a) až m). Záznam o úrazu vyplňuje zaměstnavatel neprodleně po vzniku PÚ, nejpozději však do 5 pracovních dnů ode dne, kdy se o úrazu dozvěděl. Zaměstnavatel je také povinen PÚ bez zbytečného odkladu oznámit příslušným orgánům – Policii ČR, pokud PÚ vykazuje známky uvedené v § 4, odst. 1 písmenu a), dále odborové organizaci, zástupci pro oblast BOZP a také, pokud hospitalizace postiženého trvá nebo se předpokládá více než 5 dnů, je nutné PÚ hlásit i příslušnému oblastnímu inspektorátu práce.

U smrtelných pracovních úrazů je vždy povinnost bez zbytečného odkladu oznámit skutečnost všem subjektům uvedeným výše a navíc také zdravotní pojišťovně, u které byl smrtelně poraněný zaměstnanec pojištěn. Subjektům je následně zasílán také vyhotovený záznam o úrazu. U PÚ z uplynulého kalendářního měsíce nejpozději do pátého dne měsíce následujícího a u smrtelných pracovních úrazů nejpozději do 5 dnů ode dne, kdy se zaměstnavatel o úrazu dozvěděl.

V přílohách tohoto nařízení jsou uvedeny vzory dokumentů a dále také klasifikace druhu zranění a klasifikace pro zraněnou část těla podle metodiky Evropské statistiky pracovních úrazů (ESAW), kdy je ke každému konkrétnímu zranění a každé části těla přiřazen číselný kód.

Nařízení nabylo účinnosti dnem 1. ledna 2011.

3.6.10 Nařízení vlády č. 290/1995 Sb., kterým se stanoví seznam nemocí z povolání

Nemoci z povolání vznikají nepříznivým působením chemických, fyzikálních, biologických či jiných škodlivých činitelů, a to za podmínek uvedených v seznamu nemocí z povolání. Ten je součástí nařízení ve formě přílohy. Zvláště rozděluje nemoci z povolání způsobené chemickými látkami, dále fyzikálními faktory, nemoci z povolání týkající se dýchacích cest, plic, pohrudnice a pobřišnice, nemoci kožní, nemoci přenosné a parazitární a nemoci způsobené ostatními faktory a činiteli. Práce v lesní těžbě se týkají především nemocí z povolání způsobené fyzikálními faktory a nemocí parazitární.

Uznávání nemocí z povolání dle tohoto nařízení se řídí zákonem č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů, a konkrétně prováděcí vyhláškou č. 104/2012 Sb., o posuzování nemocí z povolání.

Nařízení vlády č. 290/1995 Sb. nabylo účinnosti 1. ledna 1996 a jeho platnost je zrušena k 1. lednu 2017. Od tohoto data měl být seznam nemocí z povolání součástí zákona č. 266/2006 Sb., o úrazovém pojištění zaměstnanců. Ten byl však zrušen ještě před nabytím účinnosti zákonem č. 205/2015 Sb., kterým se mění zákon č. 262/2006 Sb. zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, zrušuje zákon č. 266/2006 Sb., o úrazovém pojištění zaměstnanců, a zrušují nebo mění některé další zákony.

3.7 Shrnutí a zhodnocení legislativních předpisů

Jedním z cílů strategického rámce EU pro BOZP na období 2014–2020 je zjednodušení stávajících předpisů v této oblasti. Dle mého názoru je určité zjednodušení a především zpřehlednění určité na místě. V kapitole 3.6 uvádím komentář pouze k několika málo předpisům týkajícím se problematiky, celkový soupis relevantních předpisů je uveden v příloze č. 2 této práce, a z něj je jasně vidět, že i tak specifická problematika BOZP v lesní těžbě se objevuje v širokém proudu legislativy. Samozřejmě není možné vše postihnout jedním předpisem, ale určité zjednodušení by jistě přispělo i k lepší informovanosti nejen zaměstnavatelů, ale především zaměstnanců. Myslím, že z pohledu zaměstnance je pracovník relativně dobře chráněn legislativou na poli bezpečnosti práce a naopak je kladen velký důraz na zodpovědnost zaměstnavatele, na kterého je však mnohdy kladeno břímě až nereálného zabezpečení bezpečnosti práce zaměstnance. Příkladem může být již zmiňované nařízení vlády č. 28/2002 Sb., kterým se stanoví způsob organizace práce a pracovních postupů, které je zaměstnavatel povinen zajistit při práci v lese a na pracovištích obdobného charakteru. V požadavcích na zaměstnavatele je totiž například to, že zaměstnavatel je povinen před zahájením kácení stromu zajistit bezpečnou ústupovou cestu. V praxi je však jasné, že zaměstnavatel nemá šanci toto zajistit, zaměstnanec si musí bezpečnou ústupovou cestu u každého káceného stromu zajistit sám.

Celkově formulace zmíněného nařízení vlády, kdy „zaměstnavatel je povinen...“, je, dle mého názoru, poněkud nešťastná, neboť z ní vyplývá, že zaměstnavatel by musel pracovat současně se zaměstnancem a zajišťovat veškeré předepsané požadavky (např. *„při stanovení pracovních postupů kácení stromu musí zaměstnavatel zohlednit zejména druh dřeviny, průměr a výšku kmene, stáří a zdravotní stav stromu, tvar koruny, charakter pracoviště a klimatické podmínky a povětrnostní situaci a stanovit směr kácení“* (příloha NV 28/2002 Sb., II. Těžba dříví, bod 5.) – lze vypracovat podrobné bezpečné postupy pro kácení stromů různých dimenzí a za různých situací, ale směr pádu konkrétního káceného stromu vždy určuje ten, kdo strom kácí.

Jak již zmiňuji v kapitole 3.6.7, v současné legislativě chybí předpis, který by vymezoval požadavky na obsluhu a bezpečnost práce s RMŘP. Celkově postrádám předpis, který by konkretizoval požadavky na kvalifikaci pracovníků v lesní těžbě. Kromě Nařízení vlády č. 28/2002 Sb. mají všechny zmíněné předpisy obecný charakter.

Jen zmiňované nařízení vlády, které je stěžejním legislativním předpisem pro BOZP při práci v lesním hospodářství, je konkrétní a relativně podrobné, myslím však, že v některých vybraných částech, by mohlo být ještě podrobnější.

Negativně také hodnotím zařazení poskytování služeb pro lesnictví do živností volných, dle zákona č. 455/1991 Sb., živnostenského zákona. Jak již bylo řečeno (také v kapitole 3.6.7), z tohoto zařazení nevyplývá pro živnostníka povinnost dokládat osvědčení o odborné způsobilosti, která je, dle mého názoru, pro práci v lesní těžbě zásadní. Především vzhledem ke značné rizikovosti práce v lese považuji takové zařazení živnosti za nevhodné, ba i nebezpečné. Nekvalifikovaní pracovníci mnohdy nemají povědomí o základních bezpečných postupech, předpisech BOZP, ochranných pracovních pomůckách a nutnosti jejich používání. Z těchto nedostatků pak zákonitě plynou důsledky v podobě výskytu pracovních úrazů, a to i smrtelných. Například Simanov (2009) uvádí, že dle Zprávy o stavu lesa a lesního hospodářství z roku 2007 byly skoro všechny případy smrtelného pracovního úrazu (11 z 12) způsobeny nedodržením bezpečnostních předpisů a všechny tyto úrazy byly evidovány u OSVČ.

3.8 Další normy pro BOZP

3.8.1 Mezinárodní, evropské a české technické normy

ISO – mezinárodní normy, které vydává International Organization for Standardization (Mezinárodní organizace pro normalizaci – koordinuje normalizační technické činnosti v mezinárodním měřítku k usnadnění spolupráce v oblasti vědy, techniky a hospodářství). Z těchto mezinárodních norem vycházejí normy evropské (EN) a z nich následně normy národní, jednotlivých států. (ISOFIN CZ, 2007–2012)

Tyto normy jsou dokumentované dohody, které poskytují pravidla, směrnice, pokyny a charakteristiky, které zajišťují, aby materiály, výrobky, postupy a služby vyhovovaly daným účelům. Jejich používání je v současnosti dobrovolné, pokud jsou ale uvedeny v obchodních smlouvách mezi dodavatelem a odběratelem, mohou se pro dané obchodní partnery stát závaznými. (Neruda a kol., 2013)

Původní české technické normy se mohou vytvářet pouze pro oblasti, ve kterých neexistují normy evropské nebo mezinárodní. Norma pak má značku jen ČSN a takové normy tvoří pouze cca 10 % z celkové roční produkce norem v ČR. Ostatní normy jsou přejaté a mají evropský či mezinárodní původ. Poté, co jsou normy přejaty, stávají se zároveň normami českými. Proto je většina norem označována např. ČSN EN, ČSN

ISO, ČSN EN ISO apod. 90 % z celkové roční produkce norem je přijatých. (Bulová, 2006)

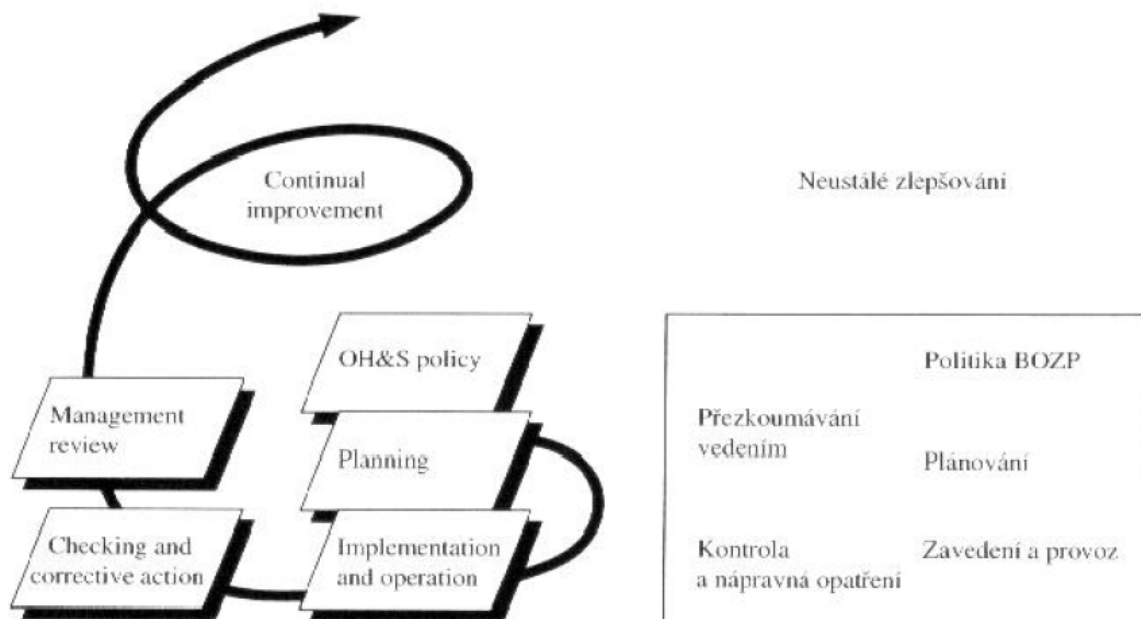
V oblasti lesního hospodářství a konkrétně lesní těžby platí mnoho technických norem, např.

- ČSN 47 0194 „Zemědělské a lesnické stroje – Přenosné řetězové pily – Bezpečnost“
- ČSN EN ISO 11681-1 „Řetězové pily pro lesní práce“
- ČSN ISO 4254-4 (470067) „Zemědělské a lesnické stroje a traktory. Technické požadavky pro zajištění bezpečnosti. Část 4: Lesnické navijáky.“
- ISO 18001:1999 (OHSAS) (pro její specifičnost ji popisují v samostatné podkapitole 3.8.2) (Neruda a kol., 2013)

3.8.2 OHSAS

OHSAS (Occupational Health and Safety Assessment Series) – specifikace pro posuzování systému managementu bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. Stanovuje požadavky na systém managementu BOZP tak, aby organizace mohla řídit rizika práce a zlepšovat výkonnost bezpečnosti práce. Nestanovuje však specifika nebo kritéria pro BOZP, ani neposkytuje podrobnou specifikaci návrhu systému managementu. (Český institut pro akreditaci, 2004)

Norma OHSAS je nejlepší známý způsob řízení BOZP a jak systém managementu BOZP v organizaci zlepšovat. Oproti právním předpisům norma prosazuje velmi důležitý prvek – prevenci. Především pak prevenci vzniku úrazu a poškození zdraví. Současně také do politiky BOZP určité organizace vnáší řád a systémový přístup. Současně platná je norma ČSN OHSAS 18001:2008. (Šenk, 2009)

Obr. 3 Prvky zdárného systému managementu BOZP (Český institut pro akreditaci, 2004)

3.8.3 Pravidla MLVH č. 336/OKOŘ/1989

Jedná se o pravidla bezpečnosti práce a ochrany zdraví při těžbě, soustředování, odvozu a manipulaci dříví, která vydalo Ministerstvo lesního a vodního hospodářství a dřevozpracujícího průmyslu ČSR v roce 1989. Vzhledem k roku vydání a tomu, že zmíněné ministerstvo již neexistuje, se může zdát, že tato pravidla jsou zastaralá a neaktuální. Do jisté míry ano, neboť se tato pravidla často odvolávají na již neexistující právní předpisy. Obecné požadavky na bezpečnost práce v lesní těžbě, při soustředování a manipulaci dříví, však platí stále stejně. V některých bodech je dokument dokonce podrobnější a dle mého názoru i lépe formulován, než současný hlavní legislativní předpis pro práci v lese a na pracovištích obdobného charakteru (NV č. 28/2002 Sb.). Například stanovuje povinnosti káčeče, které jsou v NV č. 28/2002 Sb. formulovány poněkud nelogicky jako povinnosti zaměstnavatele (např. zajištění bezpečné ústupové cesty).

Pravidla jsou rozdělena na jednotlivé části – od úvodních a všeobecných ustanovení, přes práci s motorovou pilou, těžbu, soustředování, odvoz a manipulaci dříví, až po závěrečná ustanovení. V příloze jsou pak vysvětleny některé odborné pojmy a uvedeny kritické úhly sklonu terénu při samovolném pohybu dříví.

3.8.4 Technickoorganizační předpisy

Jednotlivé organizace si vytváří a případně vydávají vlastní předpisy, které ale nesmí být v rozporu s obecně platnými legislativními předpisy. Např. Lesy ČR s. p. vydaly roku 2003 publikaci Pracovní postupy a zásady bezpečné práce při lesnických činnostech (Tomášek, 2003 in Neruda a kol., 2013).

V jednotlivých organizacích se můžeme setkat s různými vnitropodnikovými směrnici, které uvádí bezpečné pracovní postupy pro různé lesnické činnosti. Například vnitropodniková směrnice týkající se bezpečných pracovních postupů v lese firmy Foresta Wood, a. s. je členěná na jednotlivé dokumenty – bezpečné pracovní postupy (BPP) v lese a na pracovištích obdobného charakteru, obsahující BPP při práci s chemickými látkami, s řetězovou pilou, při těžbě dříví, zpracování vývratů, polovývratů a polomů, soustředování dříví, manipulace a skladování dříví a práci ve výškách. K těmto BPP jsou pak podrobně rozpracovány místní provozní bezpečnostní předpisy pro těžbu dříví, pro práci procesorů, pro odvoz dříví a ostatní dopravy a pro práci s vyvážecími soupravami. (Interní dokumenty firmy Foresta Wood, a. s.)

S technickoorganizačními směrnici souvisí také problematika denní doby práce s motorovou pilou. Pokud zohledníme veškeré tuzemské legislativní předpisy (např. působení hluku a vibrací), maximální možná denní expozice při práci s motorovou pilou je pouze 25–30 minut. Vzhledem k tomu, že takto krátká doba by prakticky neumožňovala motomanuální kácení stromů v lesním hospodářství, je třeba podmínky pro profesionální používání stroje upravit. (Neruda, Zemánek, 2013)

Setkala jsem se s řešením situace projednáním s místně příslušnými orgány hygienické služby ČR. Dle výjimky (např. č. j. HEM-3413-15.9.00-37340 – místní opatření z roku 2000) činí maximální doba práce s motorovou pilou v mýtní těžbě 180 minut, v předmýtní těžbě pak 150 minut. V obou případech je také nutno prokládat pracovní dobu pravidelnými přestávkami v trvání souvisle nejméně 10 minut.

V současné době se situace řeší tak, že je v první řadě potřeba řídit se především návodem výrobce stroje. Pokud zaměstnavatel nemá ke stroji návod dodaný výrobcem, musí místním provozním bezpečnostním předpisem upravit zejména pracovní technologické postupy pro používání zařízení (NV 378/2001 Sb.). Dále je třeba vzít v úvahu, že zaměstnavatel je povinen organizovat práci a stanovit pracovní postupy tak, aby zaměstnanci nevykonávali činnosti jednostranně zatěžující organismus, a nelze-li

tak učinit, musí být činnost přerušována bezpečnostními přestávkami (zákon č. 309/2006 Sb.). Samozřejmě musí být také zohledněn nepříznivý vliv vibrací a hluku. Ochranu zdraví před nepříznivými účinky hluku a vibrací řeší nařízení vlády 272/2011 Sb.

Všechny tyto předpisy musí vzít zaměstnavatel v úvahu a na jejich podkladě stanovit konkrétní organizaci práce a pracovních postupů pro práci s konkrétní motorovou pilou.

3.9 Shrnutí základních povinností v oblasti BOZP v lesním hospodářství

3.9.1 Povinnosti zaměstnavatele

Základní ustanovení na poli BOZP jsou stanovena zaměstnavateli prostřednictvím zákona č. 262/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů, a nařízení vlády č. 28/2002 Sb. Z nich je patrné, že v základních ustanoveních uplatňují především princip prevence, tedy opatření jsou přijímána za účelem prevence rizik. Z tohoto pohledu lze povinnosti zaměstnavatele shrnout do následujících bodů, kdy je zaměstnavatel povinen:

1. Vyhledávat rizika, zjišťovat jejich příčiny a zdroje a přijímat opatření k jejich odstranění. Neodstranitelná rizika je nutné omezit tak, aby ohrožení bezpečnosti a zdraví zaměstnanců bylo co nejmenší.
2. Prostřednictvím školení informovat zaměstnance o rizicích, která pro ně plynou z prováděných činností, a o opatřeních přijatých k minimalizaci těchto rizik. V rámci těchto školení také zaměstnance seznámit s bezpečnými postupy práce a s požadavky předpisů. O těchto školeních vede zaměstnavatel dokumentaci s údaji o poskytnutých informacích a pokynech k zajištění BOZP.
3. Při stanovení bezpečných pracovních postupů zohlednit druh vykonávané činnosti, zvláštnosti pracoviště, pracovní podmínky a možnosti ohrožení zaměstnanců dalšími faktory (klimatické, biologické apod.).
4. Poskytovat zaměstnancům OOPP vždy, když rizika nelze zcela odstranit nebo dostatečně omezit technickými nebo organizačními opatřeními. Při jejich poskytování se řídit a postupovat v souladu s platnou legislativou.
5. Zajistit zaměstnancům závodní preventivní péči, která je, v součinnosti s činnostmi zaměstnavatele, předpokladem k zabezpečení komplexní prevence před poškozením zdraví následkem práce (pracovní úrazy, nemoci z povolání).

6. Nepověřovat zaměstnance takovými pracemi, pro jejichž výkon nemají odpovídající odbornou kvalifikaci či zdravotní způsobilost. (V souvislosti se zdravotní způsobilostí zajišťovat předepsané vstupní, periodické i výstupní lékařské prohlídky.)
7. Na základě zhodnocení výskytu a rizikovosti faktorů, které mohou ovlivnit zdraví zaměstnanců, zařadit všechny pracovní činnosti do kategorií podle příslušného předpisu (vyhláška č. 432/2003 Sb.). S touto problematikou souvisí doba vystavení zaměstnanců nepříznivým účinkům rizikových faktorů, kdy v těžební činnosti je třeba brát v úvahu především faktory hluku, vibrací, fyzické zátěže a zátěž chladem a horkem.
8. Používané stroje, technická zařízení a nářadí musí splňovat požadavky na jejich bezpečnou obsluhu a používání a v souvislosti s tím seznámit zaměstnance s jejich obsluhou, údržbou, také s údržbou OOPP, dále s pravidly dorozumívání na pracovišti (bezpečnostní značky a signály). Zaměstnance, kteří byli pověřeni prací s přenosným nebo ručním nářadím s ostřím, vybavit balíčkem první pomoci.
9. V návaznosti na bod 8 – zajistit zaměstnancům poskytnutí první pomoci. Dle rizik vykonávané práce zaměstnance školit k poskytnutí první pomoci a pracoviště vybavit prostředky pro její poskytnutí. Je také nutné vybavit pracoviště prostředky pro přivolání lékařské pomoci, kde uvedená povinnost je nezbytná při zpracování soustředěných vývratů a polomů a případně při dalších pracích prováděných v obtížných pracovních podmínkách.
10. V případě vzniku pracovního úrazu či nemoci z povolání postupovat způsobem předepsaným příslušnou legislativou, prošetřit příčiny a okolnosti vzniku pracovního úrazu a nemoci z povolání a přijímat preventivní opatření proti jejich opakování.
11. Trvale vyžadovat a soustavně kontrolovat dodržování předpisů o zajištění BOZP zaměstnanci. (Šalamon, Harazim, 2011)

3.9.2 Povinnosti zaměstnance

Zákonem jsou určité povinnosti uloženy také zaměstnanci. Oproti povinnostem zaměstnavatele je však lze shrnout do jednoho odstavce. Z povinností zaměstnance se jedná především o povinnost účastnit se všech školení týkajících se BOZP, dodržovat při práci stanovené bezpečné pracovní postupy, v daných případech používat OOPP,

kterými je od zaměstnavatele vybaven (a nepoužívat nefunkční nebo poškozené OOPP), dodržovat veškerá ustanovení, právní předpisy, pokyny zaměstnavatele a ostatní předpisy k zajištění BOZP a řídit se zásadami bezpečného chování na pracovišti a informacemi od zaměstnavatele. (Šalamon, Harazim, 2011)

3.9.3 Bezpečnost práce osob samostatně výdělečně činných

Osoba samostatně výdělečně činná je dle české legislativy postavena na úroveň zaměstnavatele i zaměstnance zároveň. Za bezpečnost a zdraví při práci OSVČ odpovídají pouze sami sobě. Povinnosti OSVČ v oblasti BOZP jsou sice jednodušší než u zaměstnavatele jako takového, i přes to se podnikající fyzické osoby vztahují ustanovení Zákoníku práce ve znění pozdějších předpisů a další legislativní opatření.

Stejně jako zaměstnavatelé, i OSVČ by měly vyhledávat možná rizika a přijímat opatření k jejich minimalizaci, dále zajistit bezpečné prostředí i pro všechny další osoby vyskytující se na jeho pracovišti. Povinností je také seznámit se s návody výrobců a provozní dokumentací k užívaným strojům a náradí a provádět kontroly a revize technického zařízení. Veškeré tyto dokumenty je nutné ukládat. Ve vlastním zájmu je dobré dle vyhodnocení rizik vybavit osobní lékárničku, neboť v lesní těžbě často OSVČ pracují s ostrými předměty, kde hrozí vyšší riziko poranění. Také je třeba používat OOPP dle NV č. 495/2001 Sb., ve znění pozdějších předpisů. (Charvátová, 2007)

3.10 Obecná doporučení pro práci v lesní těžbě

V příloze NV č. 28/2002 Sb., kterým se stanovují způsob organizace práce a pracovních postupů, které je zaměstnavatel povinen zajistit při práci v lese a na pracovištích obdobného charakteru, jsou relativně podrobně stanoveny postupy pro bezpečnou práci v lese. V některých bodech, a právě v těch týkajících se těžebních činností, je však vhodné rozšíření. V následujících bodech je uvedeno rozšíření zásadních pravidel práce a bezpečných postupů při činnostech v lesní těžbě.

3.10.1 Těžba dříví

- I přes to, že se stávající předpisy nezabývají kvalifikačními požadavky na obsluhu řetězové pily, je odpovídající vyškolení nezbytností pro bezpečnou práci s tímto prostředkem. → S RMŘP smí pracovat pouze osoby starší 18 let (muži i ženy, osoby mladší 18 let pouze při odborném výcviku a za stálého dozoru pověřeného pracovníka). S řetězovou pilou by měli pracovat jen osoby,

kteře byly proškoleny (lépe osvědčení o způsobilosti k její obsluze) a mají doklad i o zdravotní způsobilosti.

- S těžebními stroji mohou pracovat pouze osoby s průkazem strojníka, případně i s osvědčením pro práci s hydraulickým jeřábem, a kurzem pro práci s příslušným strojem.
- Při doplňování pohonných hmot nesmí být motor stroje v chodu, u této činnosti se nesmí kouřit ani manipulovat s otevřeným ohněm (za bezpečnou vzdálenost se zde považuje 15 m).
- Údržbové a seřizovací práce na stroji nesmí být prováděny za chodu stroje.
- Při práci komplexních čt na pracovišti musí být dohodnuta signalizace mezi pracovníky, které by měly zajistit, aby nebylo vzájemně vstupováno do ohrožených prostorů. (Simanov, Kohout, 2004)

3.10.2 Soustředování dříví

3.10.2.1 Koně

- Kočí jde při práci obvykle šikmo vzadu ve směru pohybu koně (koní), ve svahu vždy z horní strany. Na soustředované dříví nestoupá, nepřekračuje, nesmí se na něm vézt.
- Mezi bezpečnostní opatření při soustředování dříví koňmi můžeme zařadit i kování koní, protože správné okutí může zabránit uklouznutí koně a následným pádům.
- Koně zapřaháme jen do zabrzděného vozu, postraňky se zapínají až po připnutí vázacích řetízků na oj. Odstavený potah nesmí zůstat bez dozoru. (Simanov, Kohout, 2004)

3.10.2.2 Traktory

- Traktory pro soustředování dříví a vyvážecí soupravy či traktory mohou obsluhovat pouze pracovníci s oprávněním pro řízení traktoru.
- Při práci mimo kabinu stroje musí být používána ochranná přilba. Pro ochranu rukou při používání lan a úvazků musí být použity kožené či neprořezné rukavice, roztřepené lanové úvazky se odstraňují.
- Traktory s čelním rampovačem jezdí s jeho nejnižší možnou polohou; tímto opatřením se zabrání zbytečnému zvyšování těžiště traktoru.

- V terénech s rizikem samovolného pohybu dříví se vyklizuje s pomocí směrové kladky tak, aby traktor stál mimo ohrožený prostor.
- Vyvážecí traktory a soupravy nesmí být použity na linkách s příčným sklonem, který by ohrožoval stabilitu stroje. Při pohybu v příčném svahu se dříví nakládá jen z horní strany.
- Soustředování po svahu v limitních sklonech je možné jen za dobrých adhezních podmínek, na krátké vzdálenosti a na přehledných trasách, je vhodné v těchto případech soustředovat vlečením celé stromy, které vyšším třením brzdí rychlost jízdy. (Simanov, Kohout, 2004)

3.10.2.3 Lanová dopravní zařízení (LDZ)

- Při pohybu lan LDZ se nesmí pod ani mezi lany a pod nákladem pohybovat žádné osoby. Je-li nutné usměrnit soustředované dříví, smí se tak provést ručním nářadím pouze za klidu nákladu i lan a pouze z horní strany nákladu.
- Při vyklizování dříví pomocí LDZ v terénech, kde hrozí samovolný pohyb dříví po svahu, je nutné používat směrové klaky tak, aby pohonná stanice LDZ nestála ve směru nosného lana. Je-li pohonná stanice umístěna v bezpečné vzdálenosti v protisvahu, toto pravidlo neplatí. (Simanov, Kohout, 2004)

3.10.3 Práce na skladech dříví

- Ukládat dříví na hromady se smí pouze s dodržáním přirozeného sklonu (30°). Je zakázáno vystupovat na nezabezpečené skládky. Vysoké skládky mohou být rozebírány pouze strojově.
- Skládky dříví se organizují a ukládají tak, aby nebránily v užití přístupových cest, dalších pracovních prostorů a bezpečném použití strojů.
- Je zakázáno rozměřovat kmeny na hromadách a v hromadách je rozřezávat RMŘP. Rozřezávání řetězovou pilou je povoleno pouze na vymezeném prostoru, přičemž kmeny musí být uloženy v jedné vrstvě s dostatečnými mezerami mezi sebou, aby bylo možné rozměření a kolmé rozříznutí kmene. Rozřezávané dříví se nesmí přidržovat rukama ani nohama.
- Motorová pila nesmí být použita k podélnému rozřezávání kmenů namísto štípní. (Simanov, Kohout, 2004)

3.10.4 Další doporučení

- Zaměstnavatel by měl ve vlastním zájmu vždy pečlivě vyhotovit zápis ze školení BOZP (je vhodné citovat probírané normy, provozní pokyny či směrnice atd.). Také z takových školení zajistit prezenční listinu v podobě jméno – podpis.
- Ve stejném duchu vést evidenci o přezkoušení zaměstnanců z nutných znalostí BOZP.
- Předání pracoviště vést formou zápisu o předání pracoviště alespoň ve služebním deníku. Zápis je vhodné vyhotovit vždy ihned při předávání pracoviště a měl by obsahovat alespoň stručný popis uvádějící specifika pracoviště. Nezbytně nutný je podpis pracovníka, kterému bylo pracoviště předáno.
- Obdobně vést zápis o běžné kontrole dodržování BOZP na pracovišti.
- Zaměstnanec by ve vlastním zájmu neměl podepisovat zápis o převzetí pracoviště, pokud s ním nebyl řádně seznámen (např. s jeho specifiky).
- Zvláště rizikové práce by měly být přímo řízeny přítomným technicko-hospodářským pracovníkem.
- Při nastupování a i sestupování z kabiny stroje (traktor, harvester) je nutné dodržovat pravidlo tří bodů – tedy po schůdcích (čelem ke kabině) za současného držení oběma rukama.
- Pokud se přibližujeme k pracujícímu stroji, je nutné držet se v zorném poli operátora a vhodným způsobem na sebe upozornit (volání radiem nebo mobilem, mávání rukama apod.). Dokud o vás operátor bezpečně neví, ke stroji se nepřibližujte.
- Při jízdě v příčném sklonu linky je nutné dát pozor na zatáčení souprav se zlamovacím zařízením. Především je nebezpečné zatáčení proti svahu, protože hrozí takové snížení stability stroje, že může dojít až k převrácení stroje.
- Jestliže dojde k převrácení stroje, z kabiny se nevyskakuje, hrozí následné zavalení převráceným strojem. Namísto toho je vhodné se pevně držet. V souvislosti s možností převrácení stroje je nutné udržovat v kabině pořádek, aby v ní nebyly volně uložené předměty (kanistr, sekera...), které by při převrácení mohly poranit obsluhu stroje. (Neruda a kol., 2013)

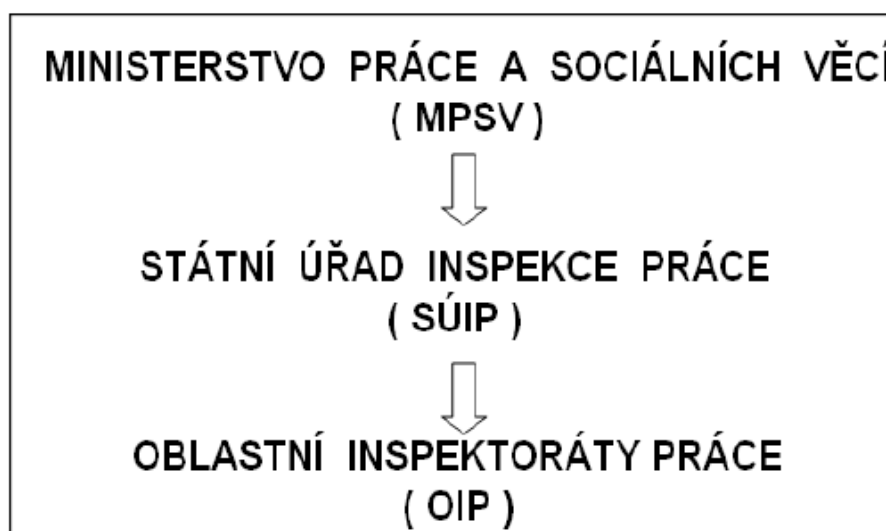
3.11 Instituce a organizace pro BOZP v ČR

3.11.1 Státní úřad inspekce práce (SÚIP) a oblastní inspektoráty práce (OIP)

Jedná se o orgány státní správy, jejichž úkolem je kontrola dodržování povinností vyplývajících ze všech pracovněprávních předpisů, a tedy i předpisů týkajících se bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. Kromě kontrolní činnosti se zabývají také poradenstvím, konzultační a osvětovou činností. Zřizovatelem je Ministerstvo práce a sociálních věcí a činnost úřadu a inspektorátu se řídí zákonem č. 251/2005 Sb., o inspekci práce.

Hlavním cílem činnosti je prevence negativních jevů, jako jsou pracovní úrazy, nemoci z povolání a havárie technických zařízení. Také, pokud již k takovýmto situacím dojde, snaha o co nejlepší přípravu na ně a následné zdolávání následků.

Sídlem Státního úřadu inspekce práce je Opava. Dále má 8 oblastních inspektorátů práce – OIP Hlavní město Praha se sídlem v Praze (Praha 6), OIP Středočeský kraj, také se sídlem v Praze (Praha 1), OIP Plzeňský a Karlovarský kraj se sídlem v Plzni, OIP Ústecký a Liberecký kraj se sídlem v Ústí nad Labem, OIP Královehradecký a Pardubický kraj se sídlem v Hradci Králové, OIP Jihomoravský a Zlínský kraj se sídlem v Brně, a OIP Moravskoslezský a Olomoucký kraj se sídlem v Ostravě.

Obr. 4 Postavení SÚIP v hierarchické struktuře (Organizační struktura SÚIP, 2016)

Oblastní inspektoráty jsou oprávněny kontrolovat u zaměstnavatelů plnění povinností, které plynou z pracovněprávních předpisů. Při výkonu kontroly vychází inspektor z dokladů a informací předložených zaměstnavatelem. Případné porušení pracovněprávních předpisů musí být prokázáno a uvedeno do protokolu o provedené

kontrole. Za zjištěná porušení předpisů mohou zaměstnavatelům ukládat pokuty. Orgány inspekce práce mají také následně právo vyžadovat podání písemné zprávy o zaměstnavatelem přijatých opatřeních k odstranění zjištěných nedostatků. Naopak do působnosti orgánů inspekce práce nespadá uspokojování individuálních nároků zaměstnanců vůči zaměstnavateli (např. vymáhání nevyplacené mzdy, uznání nemoci z povolání nebo stížnosti na hygienické požadavky v pracovním prostředí, apod.). (SÚIP, 2015a)

3.11.2 Výzkumný ústav bezpečnosti práce (VÚBP)

Výzkumný ústav bezpečnosti práce je veřejnou výzkumnou institucí, kterou zřizuje Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. Účelem zřízení VÚBP je uskutečňování vědeckého výzkumu v oblasti BOZP a také plnění úkolů plynoucích z úmluv Mezinárodní organizace práce, z platných právních předpisů v oblasti BOZP, z požadavků Rady EU a Evropské komise a dalších subjektů. Předmětem činnosti je především vědecký výzkum, ověřování a aplikace metod a prostředků v oblasti prevence rizik ohrožení zdraví a životů plynoucích z pracovní činnosti. VÚBP se zabývá také monitoringem stavu a vývoje BOZP. (VÚBP, 2016)

3.11.3 Další

Oborový portál BOZPinfo, který provozuje již zmíněný VÚBP, se zaměřuje na BOZP a ochranu životního prostředí v ČR a zaměřuje se na podniky, státní správu a samosprávu, odbornou veřejnost a uživatele především z řad malých a středních podniků, také na OSVČ. Poskytuje uživateli komplexní informace a přehled informačních zdrojů z oblasti BOZP dostupných na internetu. O tom, že portál nabízí opravdu komplexní informace, svědčí i množství partnerů, z nichž hlavní jsou Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, VÚBP, SÚIP, OIP, Státní zdravotní ústav, Institut technické inspekce Praha nebo Institut výchovy bezpečnosti práce, které se oblastí BOZP taktéž zabývají.

3.12 Statistiky

3.12.1 Pracovní úraz, smrtelný pracovní úraz, nemoc z povolání

Dle Zákoníku práce, § 380, odst. 1, ve znění pozdějších předpisů, se pracovním úrazem rozumí poškození zdraví nebo smrt zaměstnance, ke kterému došlo nezávisle na jeho vůli krátkodobým, náhlým a násilným působením zevních vlivů při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním.

Státní úřad inspekce práce rozděluje pracovní úrazy na:

- **smrtelný** – takové poškození zdraví, jehož následky způsobily úrazem postiženému zaměstnanci smrt nejpozději do 1 roku od vzniku úrazu
- **s hospitalizací delší než 5 dní** – poškození zdraví, jehož ošetřování si vyžádalo pobyt v nemocnici delší než 5 kalendářních dní
- **ostatní** – takové poškození zdraví, na jehož následky je postižený v dočasné pracovní neschopnosti (SÚIP, 2016)

Statistiky pracovních úrazů jsou uvedeny v následujících podkapitolách.

Nemoc z povolání vzniká dlouhodobým působením škodlivého činitele pracovního prostředí. Může tak vzniknout chronické poškození zdraví – nemoc z povolání. Jako nemoc z povolání může být označena jen ta, která je zahrnuta v indikativním seznamu nemocí z povolání, který vydává Ministerstvo zdravotnictví, a pokud postižený mohl se škodlivým faktorem přijít na pracovišti do styku (pracoviště musí být označeno jako rizikové). Jako nemoc z povolání se v lesním hospodářství uznávají např. traumatická vazoneuróza, traumatické poškození sluchu, klíšťová encefalitida a lymeská borelióza. (Neruda a kol., 2013)

Aby nemoc byla nemocí z povolání, musí ji tak posoudit a uznat lékař, který musí vydat posudek o nemoci z povolání. Souhrnně lze jednotlivé podmínky pro uznávání nemocí z povolání nalézt v zákoně č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, a jeho prováděcí vyhlášce č. 104/2012 Sb., o posuzování nemocí z povolání (zkráceno).

Statistický přehled výskytu nemocí z povolání vydává každoročně Státní zdravotní ústav. Pro odvětví CZ-NACE – 02 Lesnictví a těžba dřeva jsou data o nemocech z povolání uvedena v tab. 1.

Tab. 1 Nemoci z povolání v odvětví lesnictví a těžba dřeva v letech 2010–2014

Rok	Nemoci z povolání v odvětví CZ-NACE - 02		
	Muži	Ženy	Celkem
2010	16	11	27
2011	32	0	32
2012	13	1	14
2013	11	3	14
2014	13	2	15

(Fenclová a kol., 2011–2015)

Z nemocí z povolání uvedených v tabulce 1 se vyskytovaly jak nemoci zařazené do kategorie II., tedy způsobené fyzikálními faktory, tak z kategorie V., přenosné a parazitární. V roce 2013 se vyskytly také nemoci z povolání z kategorie III., tedy nemoci z povolání týkající se dýchacích cest, plic, pohrudnice a pobříšnice, a z kategorie IV., nemoci z povolání kožní.

Dle evidenčních kódů jednotlivých nemocí se vyskytovaly především nemoci periferních nervů horních končetin charakteru ischemických a úžinových neuropatií při práci s vibrujícími nástroji a zařízeními, nemoci šlach šlachových pochev nebo úponů svalů nebo kloubů končetin z dlouhodobé nadměrné jednostranné zátěže (DNJZ), nemoci periferních nervů končetin charakteru úžinového syndromu z DNJZ a také lymfická borelióza a virová encefalitida přenášená klíšťaty. (Fenclová a kol., 2011–2015)

3.12.2 Evropská statistika pracovních úrazů (ESAW)

Systém ESAW (European Statistics on Accidents at Work) umožňuje sledovat pracovní úrazovost na základě jednotné metodiky vytvořené Eurostatem (Statistický úřad Evropské unie). Projekt „Health and Safety at Work“, jehož je ESAW součástí, byl zahájen již v roce 1990. Hlavním cílem je snížit výskyt pracovních úrazů a s nimi spojených dopadů – bolest a utrpení postižených, následné sociální problémy a ekonomické ztráty. Česká republika se k projektu připojila v roce 2003. Garancí a koordinací projektu v ČR byl pověřen Český statistický úřad a konkrétně statistika ESAW byla svěřena Výzkumnému ústavu bezpečnosti práce. Přijetí systému ESAW se promítlo i do české legislativy, konkrétně v nařízení vlády č. 201/2010 Sb., o způsobu evidence úrazů, hlášení a zasílání záznamu o úrazu, které vstoupilo v platnost k 1. 1. 2011. V České republice jsou do statistiky ESAW zahrnuty pouze pracovní úrazy zaměstnanců, základním zdrojem informací jsou záznamy o úrazech z resortu Ministerstva práce a sociálních věcí. (Grandeová, 2011)

3.12.3 Zprávy o stavu lesa a lesního hospodářství

Každý rok je Ministerstvem zemědělství zveřejňována Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství České republiky, takzvaná Zelená zpráva. Krom výsledků hospodaření a ekonomické situace tuzemského lesnictví se také okrajově dotýká ochrany zdraví a bezpečnosti při práci v lesnictví.

Tab. 2 Pracovní úrazy v lesnictví dle Zelených zpráv 2004–2014

Rok	Pracovní úrazy celkem	Z toho smrtelné pracovní úrazy
2004	975	4
2005	829	4
2006	791	8
2007	652	12
2008	621	6
2009	479	6
2010	466	6
2011	399	6
2012	311	5
2013	293	neuveдено
2014	neuveдено	neuveдено

Tabulka 2 uvádí přehled pracovní úrazovosti v lesnictví, včetně smrtelných úrazů. V Zelených zprávách bylo možné tato data dohledat až do roku 2012, v Zelené zprávě z roku 2013 již chybí údaj o počtu smrtelných pracovních úrazů, a je s podivem, že ve zprávě z roku 2014 již chybí celá kapitola pojednávající o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci v lesnictví.

Z uvedených údajů vyplývá, že pracovní úrazovost v lesnictví klesá (současně však také klesá počet pracovníků v lesnictví), ale počet smrtelných úrazů má relativně stabilní úroveň. Výrazným výkyvem v počtu smrtelných úrazů je rok 2007, kdy došlo celkem ke 12 případům. Tento nárůst měl pravděpodobně příčinnou souvislost se zpracováváním kalamity po orkánu Kyrill.

Dle zprávy v roce 2012 (MZe, 2013) patří k nejrizikovějším činnostem v lesním hospodářství stále těžba, soustředování a odvoz dříví, tedy hlavně těžební činnost. Dále uvádí, že na počtu vzniklých pracovních úrazů v tomto odvětví se podílí především snižující se úroveň odborné kvalifikace a s tím spojené následné hrubé nedodržování bezpečnostních předpisů. Absence kvalifikačních požadavků (legislativně nepotřebných), se kterou přichází do odvětví především mladší pracovníci a nahrazují tak starší, zkušené a převážně i kvalifikované, také situaci příliš nezlepšuje.

Zpráva také uvádí, že zhoršení stavu bezpečnosti práce a výskytu pracovních úrazů v těžební činnosti také způsobil administrativní výskyt mnoha firem na dané zakázce, což způsobuje, že konečný pracovník, který práci vykonává, ani neví, pro koho pracuje. Pokud už vůbec smlouvu má, tak v ní často vystupuje kromě firmy, pro kterou pracuje,

také firma, pro kterou je zakázka zpracována a uvádí tak své požadavky, a za zaúkolování pracovníka je třeba zodpovědná zase jiná firma. (MZe, 2013)

Právě na tuto problematiku, a především na problematiku dodržování pravidel bezpečné práce v lesní těžbě osobami samostatně výdělečně činnými, se zaměřil Státní úřad inspekce práce. V roce 2010 ve spolupráci s místně příslušnými oblastními inspektoráty vyhlásil kontrolní kampaň s názvem „Fyzické osoby (OSVČ), dodržujte zásady bezpečné práce při těžbě dřeva!“ . K této problematice také vydal informační leták (viz obr. 5 a 6) a o zásadách bezpečné práce při těžbě dřeva informoval i během kontrol. (Foltisová, 2011)

Použití OOPP = OCHRANA ŽIVOTA A ZDRAVÍ PŘI PRÁCI

Používat základní OOPP pro ochranu:

- hlavy, oči a sluchu, rukou, nohou a těla!
- vybavit se obzovovým balíčkem!

Zabezpečit správnou funkčnost bezpečnostních prvků ruční motorové řetězové pily!

Používat pouze bezpečné pracovní nářadí!

Dodržovat při těžbě dřeva vždy správné a bezpečné pracovní postupy!

KONTAKTY:

Státní úřad inspekce práce
Horní náměstí 103/2, 746 01 Opava
IČ: 75046962
Tel: 553 696 154
Fax: 553 626 672
opava@suiip.cz
www.suiip.cz

Oblastní inspektoráty práce
praha@oip.cz
stredni.cechy@oip.cz
budejovice@oip.cz
plzen@oip.cz
usti@oip.cz
hradec@oip.cz
brno@oip.cz
ostrava@oip.cz

Státní úřad inspekce práce,
odbor bezpečnosti práce © září 2010

FYZICKÉ OSOBY (OSVČ) DODRŽUJTE ZÁSADY BEZPEČNÉ PRÁCE PŘI TĚŽBĚ DŘEVA!

Obr. 5 Informační leták (SÚIP, 2010)

OSOBA SAMOSTATNĚ VÝDĚLEČNĚ ČINNÁ (OSVČ)
- samostatně podnikající fyzická osoba

Nedostatků v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, zejména nedodržování bezpečných pracovních postupů při těžbě, odvětvování a při manipulaci s dřívím jsou nejčastějšími příčinami většiny pracovních úrazů vzniklých při těžbě dřeva.

Bezpečné pracovní postupy při práci v lese jsou uvedeny v nařízení vlády č. 28/2002 Sb. Podle tohoto nařízení je dána povinnost stanovit pracovní postup a organizovat práci v lese s ohledem na vykonávanou činnost, technologické postupy, zvláštnosti pracoviště, pracovní podmínky, bezpečnost provádění jednotlivých pracovních úkonů a možnost ohrožení zaměstnanců klimatickými podmínkami, povětrnostní situací, zvířaty nebo hmyzem.

Další požadavky na způsob organizace práce a pracovních postupů jsou uvedeny v příloze 2 uvedeného nařízení a týkají se:

- ▀ pěstebních prací,
- ▀ těžby dříví, zpracování vývrátů, polovývrátů a polomů,
- ▀ práce s řetězovou pilou,
- ▀ soustředování dříví,
- ▀ manipulace a skladování dříví,
- ▀ odvozu dříví,
- ▀ práce ve výškách.

Na fyzickou osobu, která provozuje samostatně výdělečnou činnost, se k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, s ohledem na možná rizika při těžbě dřeva, vztahuje celá řada právních předpisů. Mezi tyto předpisy patří zejména zákon č. 309/2006 Sb. (§ 12 a § 13), zákoník práce (§ 101 odst. 1 a 2, § 102, 104 a 105), včetně právních předpisů týkajících se používání osobních ochranných pracovních prostředků - OOPP.

NEJČASTĚJŠÍ PŘÍČINOU VZNIKU PRACOVNÍCH ÚRAZŮ OSVČ PŘI KÁČENÍ STROMŮ JE NEDODRŽENÍ ZÁSAD BEZPEČNÉHO PRACOVNÍHO POSTUPU!

NEPONECHÁNÍ NEDOREZŮ

Při kácení stromu o průměru nad 15 centimetrů na pařezu je nutno zajistit, aby byl:

- ▀ proveden směrový zářez do hloubky jedné pětiny až jedné třetiny průměru stromu; výška směrového zářezu se musí rovnat dvěma třetinám jeho hloubky,
- ▀ proveden hlavní řez, který se vede vodorovně v horní polovině směrového zářezu,
- ▀ ponechán nedorez hlavního řezu o průměru nejméně 2 cm; nutný k zajištění bezpečného pádu stromu do určeného směru.

Proti sevření řetězové pily a k usměrnění stromu do směru pádu se do hlavního řezu vloží vhodná pomůcka, například dřevorubčská lopatka nebo klin.

ZAKLESNUTÍ NOHY V PRŮBĚHU ÚSTUPU OD KÁČENÉHO STROMU

Před zahájením kácení stromu musí být zajištěna bezpečná ústupová cesta šikmo dozadu od zamýšleného směru pádu stromu tak, aby pracovník mohl ustoupit dříve, než strom spadne na zem; současně musí být zajištěno vyčištění blízkého okolí káceného stromu od překážek.

PÁD ZAVĚŠENÉHO STROMU V PRŮBĚHU KÁČENÍ JINÉHO STROMU

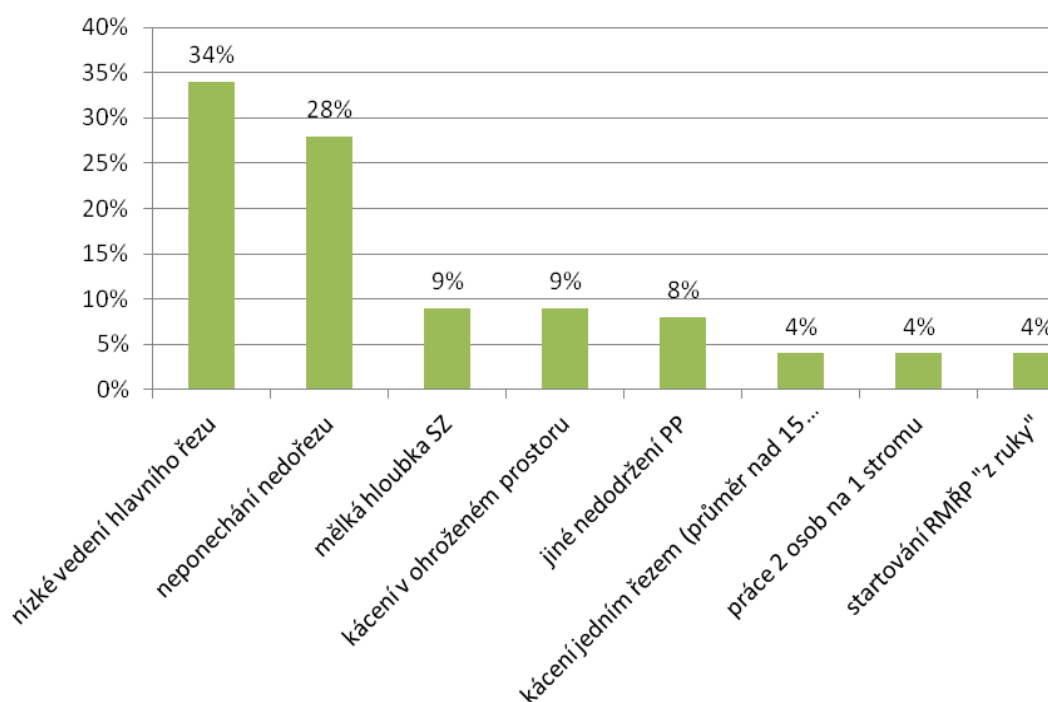
Při kácení stromů je povinností zajistit organizaci práce a pracovní postupy tak, aby se nepracovalo v ohroženém prostoru zavěšeného nebo podříznutého stojícího stromu a aby se nekácel jiný strom přes strom zavěšený, neleželo se na zavěšeném stromu, neuvolňoval se zavěšený strom podřezávaním stromu, na kterém zavěšený strom spočívá, a zavěšený strom se neodřezával po špačích.

KÁČENÍ STROMŮ ZA NEPŘÍZNIVÝCH KLIMATICKÝCH PODMÍNEK

Klesne-li teplota pod -15°C po celou dobu výkonu práce, je kácení stromů zakázáno.

Obr. 6 Informační leták - opačná strana (SÚIP, 2010)

V průběhu kampaně bylo provedeno 67 kontrol. Při nich bylo protokolováno 113 porušení legislativních požadavků z oblasti bezpečnosti práce, 50 % těchto porušení spadalo do oblasti porušení bezpečných pracovních postupů. Ze zjištěných nedostatků převládalo nedodržení parametrů směrového zářezu, neponechání nedořezu, dále kácení stromů nad 15 cm jedním řezem nebo práce dvou osob na jednom stromu (viz obr. 7). Toto celkové neuspokojivé zjištění vedlo k pokračování intenzivních kontrol i v dalších letech. (Harazim, 2012)

Obr. 7 Procentuální podíly zjištěných nedostatků pracovních postupů (Varta, Harazim, 2011)

3.12.4 Český statistický úřad

Český statistický úřad (ČSÚ) eviduje výskyt pracovní neschopnosti pro úraz nebo nemoc, a to i podle skupin pracovních odvětví CZ-NACE. Pro účely této práce byla zjišťována data pro odvětví 02 – Lesnictví a těžba dřeva. Tento oddíl zahrnuje produkci kulatiny, sběr a získávání volně rostoucích lesních plodů a materiálů jiných než dřeva. Také do tohoto oddílu patří lesnické činnosti vedoucí k produktům vyžadujícím pouze drobné opracování, jako je palivové dřevo, dřevěné uhlí nebo k průmyslovému použití (např. důlní výdřeva, dřevní hmota atd.). Tyto činnosti lze provádět jak v přírodních, tak uměle vysazených lesích. Oddíl nezahrnuje další zpracování dřeva, které začíná řezáním dřeva na pile a jeho hoblováním (toto je oddíl 16).

Tab. 3 Pracovní úrazy a smrtelné pracovní úrazy v lesnictví dle ČSÚ

Rok	Pracovní úrazy v lesnictví	Smrtelné pracovní úrazy v lesnictví
2004	975	4
2005	829	4
2006	793	2
2007	652	2
2008	621	6
2009	465	2
2010	466	6
2011	399	3
2012	311	neuvedeno*
2013	302	neuvedeno*
2014	295	neuvedeno*
1. pol. 2015	147	neuvedeno*

(Katalog produktů, Pracovní neschopnost pro nemoc a úraz, ČSÚ 2016)

V tabulce 3 jsou uvedeny počty pracovních úrazů a smrtelných pracovních úrazů v lesnictví dle ČSÚ. Při porovnání dat s daty ze Zelených zpráv můžeme zaznamenat určité rozdíly, především v počtech smrtelných pracovních úrazů. Je tedy zřejmé, že data z různých zdrojů se liší, ať už vzhledem k metodice sběru dat, zařazování do jednotlivých odvětví apod.

*V letech 2012–1. pol. 2015 nejsou uvedeny počty smrtelných pracovních úrazů. Český statistický úřad je sice eviduje, ale již pouze pro širší odvětví pracovní činnosti – zemědělství, lesnictví a myslivost dohromady. Proto zde tato data nejsou uvedena, protože nelze zjistit, kolik smrtelných úrazů je konkrétně pro odvětví lesnictví a těžba dříví.

Český statistický úřad nyní přebírá data z administrativního informačního systému České správy sociálního zabezpečení. Také byl v roce 2012 zrušen statistický výkaz Nem Úr 1-02, který sledoval další důležité ukazatele pracovní neschopnosti, jako těžké pracovní úrazy, pracovní úrazy s následkem změny pracovní schopnosti apod., takže jediným zdrojem dat o úrazech v lesním hospodářství jsou údaje poskytované SÚIP. (MZe, 2013)

3.12.5 SÚIP

Na základě výsledků analýz pracovní úrazovosti, podnětů ke kontrole a poznatků z kontrolní činnosti za uplynulá období sestavuje každý rok Státní úřad inspekce práce

Roční program kontrolních akcí. Na základě vyhodnocení provedených kontrol za dané období pak vznikne Roční souhrnná zpráva o výsledcích kontrolních akcí provedených inspekcí práce.

V roce 2012 byla jedna z kontrolních akcí zaměřena na dodržování bezpečnosti práce osobami samostatně výdělečně činnými a zaměstnavateli při práci v lese. Důvodem zařazení této cílené kontrolní akce byly neuspokojivé výsledky na poli dodržování bezpečnosti práce při lesní těžbě z vyhodnocení kampaně započaté v roce 2010 (více o této kampani v kapitole 3.12.2). Bylo provedeno celkem 197 kontrol, jak u právnických, tak u fyzických osob. Ve vztahu k BOZP bylo zjištěno 241 porušení právních předpisů, především NV č. 28/2002 Sb. a také Zákoníku práce. (SÚIP, 2013)

V roce 2013 pokračovaly kontrolní akce zaměřené na dodržování bezpečnosti práce při manipulaci a skladování dříví. Bylo provedeno 95 kontrol u 92 subjektů a bylo zjištěno 231 porušení právních předpisů ve vztahu k BOZP. Tato porušení spočívala především v závadách ve vztahu k vyhledávání rizik, také ve vedení dokumentace a školení, v neposlední řadě i ve vztahu k bezpečnosti používaných strojů a zařízení. (SÚIP, 2014)

V návaznosti na předchozí roky, i v roce 2014 pokračovaly kontroly v lesnickém sektoru, konkrétně kontroly na bezpečné provozování těžebně-dopravních prostředků při práci v lese. Tyto kontroly byly zaměřeny především na harvesterovou a vyvážecí techniku. Celkem bylo provedeno 135 kontrol, při kterých bylo zjištěno 153 porušení právních předpisů. Nejčastěji porušovanými předpisy byly opět Zákoník práce a NV č. 28/2002 Sb. Jedním z nejčastěji zjištěných nedostatků při provozování harvesterů bylo nedodržování pracovních postupů při vystupování z kabiny operátora – bylo zjištěno seskakování, vystupování zády ke kabině operátora bez přidržování se. Stálým problémem zůstává téměř nemožnost účinné kontroly dodržování pracovních postupů u OSVČ bez součinnosti zadavatele práce, který k tomu ale není povinen žádným právním předpisem. Kontrolu tak až na malé výjimky nelze provést. (SÚIP, 2015)

Výsledky kontrol obsažených v roční souhrnné zprávě za rok 2015 ještě nebyly v době tvorby této práce k dispozici.

Roční program kontrolních akcí na rok 2016 počítá s pokračováním kontrol v těžební činnosti v lese. Jedním bodem kontrolních akcí je právě bezpečnost práce při těžbě a při soustředování dříví v lese. Je to logické pokračování kampaně 2011 a kontrolních činností z let 2012–2015. Cílem je vyvodit potřebný tlak na vedení kontrolovaných

subjektů k dodržování bezpečnostních předpisů. V návaznosti pak vytvořit předpoklady ke snížení či minimalizaci pracovní úrazovosti při těžbě a soustředování dříví. (SÚIP, 2015b)

3.12.6 Příčiny pracovních úrazů v těžební činnosti

Jak již bylo řečeno, v porovnání s ostatními odvětvími dochází v lesním hospodářství ke značnému počtu nehod s vysokou úrazovou četností. Je však nutné říci, že ve většině případů úrazů se jedná o následek vědomého porušování požadavků bezpečnostních předpisů a nedodržení bezpečných postupů samotnými pracovníky. K typickým nehodám a úrazům dochází zejména:

- při kácení stromů, odvětvování, krácení RMŘP
- při odstraňování závěsů a při zpracování vývrátů a polomů
- při soustředování dříví traktorem, lanovkou, koňským potahem
- při práci v terénu s příkrými svahy
- při zásahu suchými větvemi uvolněnými při kácení z okolních stojících stromů (Šalamon, 1999)

Nejčastějšími příčinami pracovních úrazů jsou zejména:

používání nebezpečných pracovních postupů a způsobů práce při kácení a manipulaci, plynoucí z podcenění rizik, kterými jsou pracovníci ohroženi. Častou příčinou je také odstranění nebo nepoužívání bezpečnostních zařízení a nepoužívání OOPP, případně používání již opotřebovaných a proto nefunkčních OOPP. Bohužel, častým zdrojem pracovních úrazů, a mnohdy i těch smrtelných, je nepředvídatelné a neodstranitelné riziko plynoucí z charakteru pracovní činnosti. Příkladem může být neočekávaný pád odlomené nebo suché části koruny. (Šalamon, 2009)

4 MATERIÁL A METODIKA

4.1 Materiál

K vypracování literární rešerše byla použita odborná literatura, legislativní předpisy a internetové články uvedené v seznamu použité literatury. Pro kapitolu výsledky byly informace poskytnuty bezpečnostním technikem Vojenských lesů a statků, s. p., divize Lipník nad Bečvou, panem Ing. Vojtěchem Škvařilem. Obecné informace o státním podniku pak byly zjištěny na webových stránkách. Dále byla pro kapitolu výsledky použita data z dotazníkového šetření. Použité fotografie a obrázky byly získány jak prostřednictvím internetu, tak vlastní výrobou autorky či jejích rodinných příslušníků; byly pořízeny buď fotoaparátem Nikon, nebo zařízením na mobilním telefonu značky Nokia. Také byli, v rámci možností, dotazováni dřevorubci pracující na navštívených pracovištích.

4.2 Metodika

Literární přehled je výsledkem analýzy a následné syntézy poznatků z odborné literatury, legislativních předpisů, statistik a dalších informačních zdrojů.

V kapitole výsledky jsou použita data poskytnutá VLS s. p., kdy jsou uvedeny především přehledy pracovních úrazů v jednotlivých letech, a to v divizi Lipník nad Bečvou. Také byly zjišťovány podrobnosti okolností těchto úrazů a některé jsou uvedeny podrobněji.

Data z dotazníkového šetření byla získána z vyplněných nestandardizovaných dotazníků. Výběrový soubor byl výsledkem náhodného výběru (dle možností) mezi pracovníky v těžební činnosti. Byli osloveni pracovníci jak v zaměstnaneckém poměru (u různých zaměstnavatelů), tak OSVČ, a to především z krajů Moravy a Slezska (kraje Moravskoslezský, Olomoucký, Zlínský, Jihomoravský a také Královehradecký, Pardubický a Vysočina). Dotazník byl přísně anonymní, aby se respondenti nebáli uvést pravdivé informace.

Cílem dotazníku bylo zjistit především úroveň odborné kvalifikace lesních dělníků, jejich povědomí o zásadách bezpečné práce, dále příčiny úrazů apod. Proto se ve 14 otázkách dotazoval na dosažené vzdělání a odbornou kvalifikaci, počet let praxe v těžební činnosti, výskyt pracovních úrazů, používání zakázaných způsobů kácení apod. Odpovědi byly ve formě možností, aby respondenti mohli pouze zakroužkovat

takovou, která nejlépe vystihuje jejich jendání. U některých odpovědí bylo vyžadováno i písemné vyplnění odpovědi, takové však byly minimalizovány vzhledem k předpokládaným nepříznivým podmínkám při vyplňování (v lese).

Z celkového počtu 70 rozdaných dotazníků bylo navráceno 62 formálně správně vyplněných, a tedy do výzkumu použitelných dotazníků. návratnost dotazníku tak byla velmi vysoká, 88,57 %.

Výsledky dotazníkového šetření byly graficky vizualizovány pomocí programu Microsoft Office Excel 2007.

Hlavní hypotézy dotazníkového šetření:

- **H1** – Příčinou úrazů v těžební činnosti (kácení, manipulace, soustředování) bývá nejčastěji porušení bezpečnostních předpisů pro práci.
- **H2** – Odborná způsobilost má vliv na dodržování BOZ při kácení stromů a používání OOPP dřevorubci.
- **H3** – Pracovníci jsou při převzetí pracoviště poučeni o možných rizicích a nepracují osamocně.

Vlastní pozorování porušení předpisů BOZP bylo prováděno dle možností. Většinou byla pozorována práce různých subjektů (zaměstnanci firem, OSVČ). Porušení BOZP jsou zdokumentována fotografiemi. Kvalita fotografií v některých případech není optimální, nicméně podstata porušení předpisů je z nich zřejmá a pro úplnost jsou vždy okomentovány.

5 VÝSLEDKY

5.1 Vojské lesy a statky, s. p.

5.1.1 Stručná historie

Vojské lesy a statky, státní podnik, jsou účelovou organizací, jež hospodaří ve výcvikových prostorech Armády ČR. Historie podniku sahá až do období první republiky, kdy postupně vznikaly a byly rozšiřovány vojské výcvikové prostory. Hospodaření v těchto prostorech bylo upraveno Vládním nařízením č. 206 ze dne 25. září 1924, kterým se provádí zákon o úpravě hospodaření ve státních závodech, ústavech a zařízeních. Na základě tohoto nařízení pak vznikl Vojský dřevařský podnik ve Velkých Levárech, který můžeme považovat za předchůdce současných Vojských lesů a statků. V roce 1928 Vojský dřevařský podnik nahrazují Vojské lesní podniky, které hospodářsky zajišťovaly přibývající vojské prostory. Po 2. světové válce bylo ustaveno celkem 12 vojských prostorů, které v nezměněném rozsahu přetrvaly až do 90. let 20. století. V této době tak došlo k největšímu rozvoji podniku. K zásadní změně pak došlo po roce 1989 v souvislosti s rozdělením federace. I podnik tak byl rozdělen na Vojské lesy a statky ČR a Vojské lesy a majetky SR. Také, v návaznosti na vznik Národního parku Šumava, byl zrušen závod Sušice a zmenšen závod Horní Planá. (VLS, 2016)

V současné době státní podnik hospodaří převážně ve výcvikových prostorech Armády ČR, a to zhruba na 126 000 ha lesní půdy v majetku státu. Na hospodaření se podílí šest divizí (Hořovice, Mimoň, Karlovy Vary, Horní Planá, Plumlov a Lipník nad Bečvou) a jejich lesní správy. Také je zřízena samostatná Správa lesních školek. Kromě činnosti v lesnictví VLS hospodaří i na více jak 6 000 ha zemědělské půdy, věnuje se myslivecké a rybářské činnosti. (VLS, 2015)

5.1.2 Divize Lipník nad Bečvou

Dle výroční zprávy za rok 2014 (VLS, 2015) je na území divize Lipník nad Bečvou obhospodařováno 22 964 ha lesa, a to především ve vojském výcvikovém prostoru (VVP) Libavá a dále jiné lesní úseky, kde má Armáda ČR účelová zařízení. Celkem je divize organizačně členěna na pět lesních správ a Správu služeb Lipník nad Bečvou. Z lesních společenstev jsou obhospodařovány především rozsáhlé smrkové lesy na náhorní rovině Oderských vrchů a souvislé listnaté lesy na příkrých svazích k řekám

Bečvě a Bystřici. Hospodaření ve smrkových porostech je v současné době negativně ovlivněno silným nedostatkem srážek a následným rychlým rozpadem smrkových porostů, a to ve všech věkových stupních. Navíc je VVP Libavá celoročně intenzivně využíván pro výcvik Armády ČR i armád spojenců v rámci NATO, a tím je zde snížen časový prostor pro lesnické práce. Proto zde divize v nejvyšší možné míře využívá harvesterovou techniku a vyvážecí soupravy.

5.1.2.1 Přehled úrazů v těžební činnosti

U divize Lipník nad Bečvou je v posledních letech dle objemu dříví vytěženého motomanuálně a harvesterovou technologií převaha těžby pomocí harvestoru. I tak ale značný podíl vytěženého dříví spadá na motomanuální technologii, tedy pomocí RMŘP. V následující tabulce (tab. 4) uvádím počty úrazů v těžební činnosti, zahrnující úrazy při těžbě dříví, soustředování, manipulaci a odvozu, a to za jednotlivé roky 2005–2015. O všech úrazech bylo podáno ve stanoveném termínu hlášení na OIP pro Moravskoslezský a Olomoucký kraj v Ostravě, zdravotní pojišťovně postiženého pracovníka a České pojišťovně. Také bylo vždy provedeno šetření vzniku PÚ technikem správy, většinou také ve spolupráci s bezpečnostním technikem divize, vždy za účasti zaměstnance pověřeného pro oblast BOZP odborovou organizací pro příslušnou správu.

Tab. 4 Přehled pracovních úrazů (PÚ) v těžební činnosti za období 2005–2015

rok	PÚ zaměstnanci	PÚ ostatní (OSVČ)
2005	9	0
2006	4	2 (z toho 1 smrtelný)
2007	4	1
2008	0	1
2009	6	1
2010	2	0
2011	7	0
2012	5	0
2013	2	1
2014	6	0
2015	5	1

Počet pracovních úrazů zaměstnanců i osob samostatně výdělečně činných v těžební činnosti se drží stále okolo stejných hodnot, a to i přes to, že meziročně stále stoupá objem těžby (497 500 m³ v roce 2014, 518 000 m³ v roce 2015).

Celkové počty PÚ i s ostatními činnostmi meziročně kolísají, v roce 2014 bylo evidováno 11 pracovních úrazů, v roce 2015 se počet snížil na 9, což je stále mírně nad meziročním průměrem počítaným od roku 2005. Celkový průměr pracovních úrazů, i se započítáním úrazů v pěstební činnosti a ostatních činnostech, činí 8,7 PÚ ročně (celkové počty zaměstnanců divize se od roku 2012 relativně stabilně pohybují okolo 200, v dělnických profesích je to pak okolo 130 zaměstnanců). K jedinému smrtelnému pracovnímu úrazu za sledované období došlo v roce 2006. Jednalo se o pracovní úraz s následkem smrti fyzické osoby při přibližování dříví koňmi při plnění uzavřené smlouvy o dílo. Kromě oblastního inspektorátu práce tento případ řešila i Policie ČR, ale z šetření obou institucí vyplynulo, že VLS, s. p. nenesou na tomto úrazu žádnou vinu.

Pracovní úrazy v těžební činnosti měly většinou charakter naraženin, zhmožděnin a zlomenin, dále řezné rány, v jednom případě se jednalo o tříselnou kýlu způsobenou uvedením stromu do pádu přetlácením dřevorubeckou lopatkou.

Poměrně nestandardní pracovní úraz se stal v listopadu roku 2015. Úraz vznikl zpětným vrhem RMŘP při odvětvování skáceného suchého smrku v prořezávce (průměr stromu cca 20 cm na pařezu, výška asi 8 m). V důsledku zpětného vrhu došlo ke ztrátovému poranění dolního rtu a poškození zubů postiženého pracovníka, jemuž tak hrozí trvalé následky. Šetření bylo zjištěno, že pracovní úraz byl zapříčiněn pracovníkem, jenž nedodržel stanovený pracovní postup pro odvětvování dříví, neboť strom odvětoval od špice k patě kmene.

V návaznosti na tento závažnější pracovní úraz a také na těžký úraz v pěstební činnosti z roku 2014, který si vyžádal pracovní neschopnost 380 dní, byla přijata opatření proti zvyšování počtu pracovních úrazů. Opatření spočívají mimo jiné v rozboru všech PÚ vzniklých v roce 2015 v rámci periodického školení BOZP, dále zdůraznění povinnosti všech pracovníků dodržovat stanovené pracovní postupy, zdůraznění povinnosti vedoucích pracovníků důsledně vyžadovat a kontrolovat dodržování stanovených pracovních postupů a ostatních předpisů BOZP a používání přidělených OOPP, zdůraznění povinnosti zaměstnanců věnovat zvýšenou pozornost stavu terénu, místům mokřým, kluzkým, vyvýšeným, nepříznivému počasí atp. a přizpůsobit své chování těmto podmínkám. V souvislosti právě se závažným úrazem v pěstební činnosti z roku 2014 byla přijata také opatření proti opakování, která spočívala především ve zdůraznění povinnosti lesních i nadlesních zhodnotit před přidělením i v průběhu práce povětrnostní situaci a v případě nepříznivých podmínek (silný vítr, déšť, náledí apod.)

povinnost stáhnout pracovníky z těchto pracovišť. Také pracovníkům v lese bylo zdůrazněno právo odmítnout výkon práce, o níž mají důvodně za to, že bezprostředně a závažným způsobem ohrožuje jejich život nebo zdraví, případně život nebo zdraví jiných fyzických osob (dle § 106, odst. 2 Zákoníku práce) a povinnost informovat přímého nařízeného o tomto odmítnutí.

5.1.3 Zhodnocení

Podíl pracovních úrazů smrtelných a těžkých úrazů s hospitalizací delší než 5 dní nebo pracovních úrazů s trvalými následky je relativně malý. Veškeré pracovní úrazy jsou ihned řešeny a také jsou přijímána opatření proti zvyšování jejich počtu. Školení v oblasti BOZP zaměstnanců i vedoucích zaměstnanců je prováděno dle platných legislativních předpisů. Veškerá tato školení jsou dokladována se všemi předepsanými náležitostmi.

Vzhledem ke každoročnímu zvyšujícímu se objemu vytěženého dříví a současnému relativně stabilnímu a nízkému počtu pracovních úrazů lze konstatovat, že úroveň bezpečnosti práce je u VLS, divize Lipník nad Bečvou, velmi vysoká.

5.2 Výsledky dotazníkového šetření

Podoba dotazníku, ve které byl respondentům předkládán, je v příloze č. 3 této práce. V kapitole 5.2.1 uvádím již vyhodnocení odpovědí respondentů na jednotlivé otázky, a to jak prostřednictvím tabulek, tak grafů. Souhrnné zhodnocení výsledků dotazníkového šetření a potvrzení či vyvrácení hypotéz je uvedeno v kapitole 5.2.2.

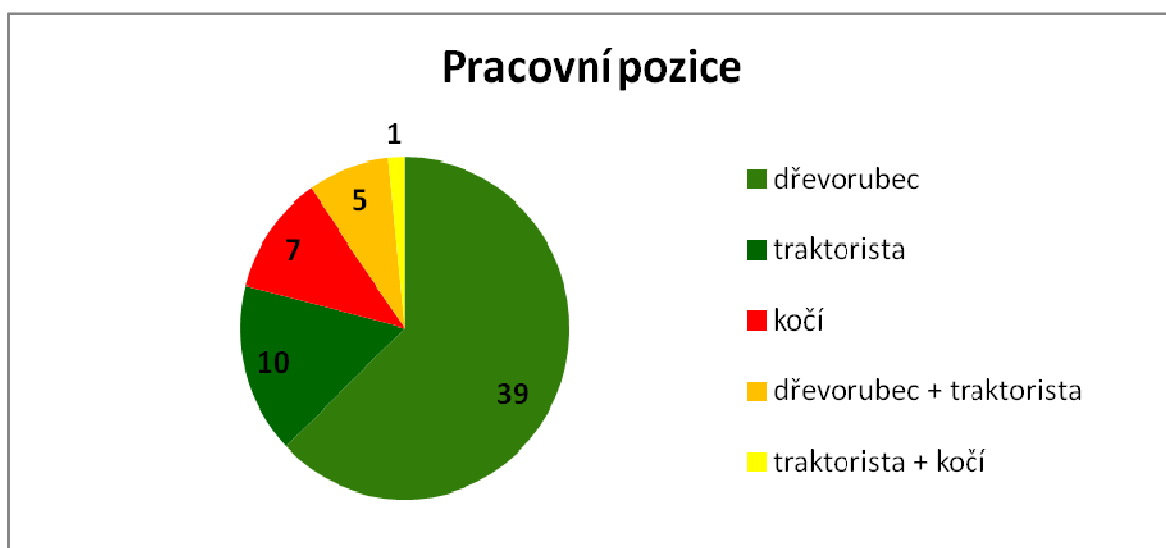
5.2.1 Vyhodnocení jednotlivých otázek

Dotazník byl určen pracovníkům v těžební činnosti. Aby však bylo možné relevantně vyhodnotit některé další položky dotazníku, bylo nutné zjistit poměr jednotlivých pracovních pozic. Proto první otázka zjišťuje současnou pracovní pozici respondenta.

1. Na jaké pracovní pozici v současné době pracujete? (Možno i více odpovědí současně.)

Tab. 5 Vyhodnocení otázky č. 1 – Současná pracovní pozice

Současná pracovní pozice	Absolutní četnost [ks]	Relativní četnost [%]
dřevorubec	39	63
traktorista	10	16
kočí	7	11
dřevorubec + traktorista	5	8
traktorista + kočí	1	2
suma	62	100

Obr. 8 Grafické vyjádření rozložení pracovních pozic (čísla značí absolutní četnost)

Z grafu v obr. 8 je zjevné, že více jak polovina respondentů (63 %) pracuje v současné době jako dřevorubec. Krom traktoristů a kočích se mezi respondenty objevily i kombinace povolání, jako traktorista a dřevorubec, nebo traktorista a kočí.

2. V pracovněprávním vztahu jste:

Tab. 6 Vyhodnocení otázky č. 2 – Pracovněprávní vztah

Pracovněprávní vztah	Absolutní četnost [ks]	Relativní četnost [%]
zaměstnanec	11	18
OSVČ	51	82
suma	62	100

Tab. 6 ukazuje, že 82 % respondentů pracuje jako OSVČ. To odpovídá současnému trendu, kdy lesnické firmy nemají vlastní zaměstnance na pozicích dělnických profesí, ale najímají OSVČ jako dodavatele prací. Mezi zaměstnanci je pouze 6 dřevorubců a 5 traktoristů. Všichni kočí, polovina traktoristů a 85 % dřevorubců pracuje na živnost.

3. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Tab. 7 Vyhodnocení otázky č. 3 – Nejvyšší dosažené vzdělání

Nejvyšší dosažené vzdělání	Absolutní četnost [ks]	Relativní četnost [%]
základní	4	6
středoškolské s výučním listem	39	63
středoškolské s maturitou	10	16
vyšší odborné	1	2
vysokoškolské	8	13
suma	62	100

Obr. 9 Grafické vyjádření nejvyššího dosaženého vzdělání (čísla značí absolutní četnost)

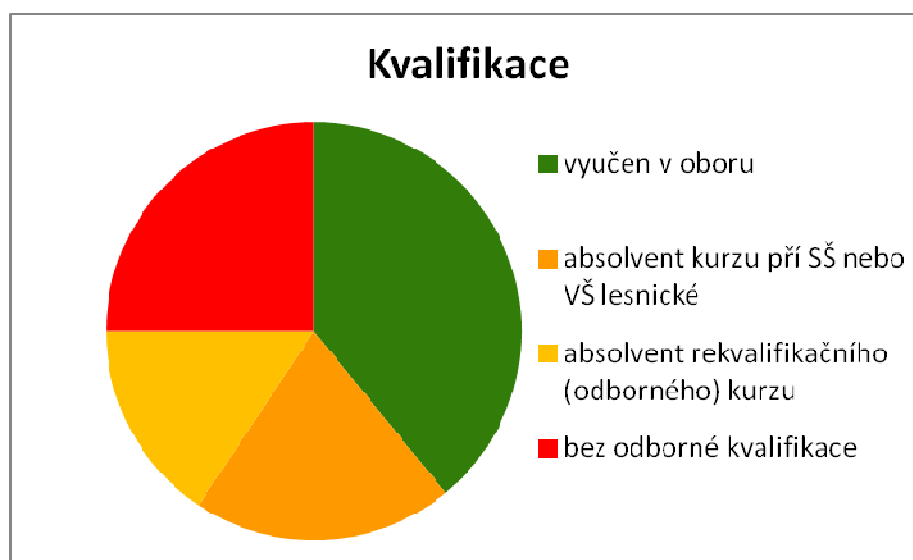
Více jak polovina respondentů dosáhla nejvyššího vzdělání středoškolského s výučním listem. Překvapivě vysoké je zastoupení vysokoškolsky vzdělaných pracovníků (13 %),

vzhledem k tomu, že se jedná o dělnické pracovní pozice. Ze své zkušenosti však vím, že mnoho vysokoškolských studentů, studujících obor lesnictví, vlastní živnostenské oprávnění pro práce v lesnictví na vedlejší činnost, a ve dnech volna pracují především jako dřevorubci.

4. Jaká je Vaše kvalifikace pro výkon profese (lesního dělníka)?

Tab. 8 Vyhodnocení otázky č. 4 - Kvalifikace

Kvalifikace	Absolutní četnost [ks]	Relativní četnost [%]
vyučen v oboru	25	39
absolvent kurzu při SŠ nebo VŠ lesnické	13	20
absolvent rekvalifikačního kurzu	10	16
bez odborné kvalifikace	16	25
suma	64	100

Obr. 10 Grafické vyjádření kvalifikace pracovníků

Z vyhodnocení otázky č. 4 je zjevná skutečnost, že celá čtvrtina pracovníků je bez odborné kvalifikace, tedy zaučena přímo na pracovišti, například spolupracovníky. Nekvalifikovaní pracovníci se vyskytují především mezi kočími (4 ze 7) a je zářející, že i mezi dřevorubci (více jak 7 % dřevorubců). 39 % pracovníků je vyučeno v oboru. Celková suma je 64 z důvodu, že dva z respondentů jsou jak vyučeni v oboru, tak jsou absolventy kurzu při střední lesnické škole. V nejvyšším dosaženém vzdělání pak uvedli středoškolské s maturitou.

5. Pokud jste absolventem kvalifikačního kurzu pro danou práci, prosím udejte délku trvání kurzu – číslicí udávající počet týdnů.)

Že jsou absolventy rekvalifikačního (odborného) kurzu uvedlo 16 % respondentů, především z řad dřevorubců. O kvalitě kvalifikačního kurzu, především pro práci s motorovou pilou, může vypovídat i jeho délka. Proto byli respondenti dotazováni na délku trvání kvalifikačního kurzu.

Uvedené údaje: 1, 2, 3, 4, 4, 8, 8 (týdnů), ½ roku, ½ roku. Jeden z absolventů kvalifikačního kurzu délku jeho trvání neuvedl.

Dřevorubci uváděli délku trvání kurzu ½ roku, 8 týdnů, ale i 1 nebo 2 týdny. Domnívám se, že pro práci s motorovou pilou je pouze dvoutýdenní, natož týdenní kurz, nedostatečný.

6. Jak dlouho pracujete v lesním hospodářství? (Uveďte číslicí udávající počet let praxe.)

Otázka byla ještě zpřesněna uvedením možností – těžební činnost (kácení, manipulace, soustředování) a ostatní činnosti. Pro účely výzkumu, kdy dotazník zjišťuje především údaje k těžební činnosti, byly vyhodnoceny pouze údaje uvedené pro těžební činnost.

Léta praxe byla udávána následovně:

- 1, 1, 1, 2, 2, 3, 3, 3, 4, 5, 5, 5, 5, 5, 5, 5, 5, 5, 6, 6, 6, 6, 6, 6, 7, 7, 8, 8, 8, 8, 9, 10, 10, 10, 10, 10, 12, 12, 12, 12, 12, 12, 13, 14, 14, 15, 16, 20, 20, 20, 20, 20, 21, 22, 22, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 30, 30, 30, 37, 38, 40, 40.

Tab. 9 Vyhodnocení otázky č. 6 – Počet let praxe

	Průměr	Modus	Medián
Počet let praxe	13,74	5	10

Průměrný počet let praxe je 13,74. Nejčastěji respondenti uvedli délku praxe 5 let a střední hodnota je 10 let. Nejmenší uvedená délka praxe v těžební činnosti byla 1 rok, nejdelší pak 40 let.

7. Jste vlastníkem **platného** kvalifikačního průkazu pro práci s řetězovou pilou?

Tab. 10 Vyhodnocení otázky č. 7 – Platný průkaz pro práci s řetězovou pilou

Vlastním platný průkaz	Absolutní četnost [ks]	Relativní četnost [%]
ano	35	90
ne	4	10
dřevorubců celkem	39	100

Tato otázka byla hodnocena pouze vzhledem k dřevorubcům, protože se právě zde předpokládá, že budou s RMŘP pracovat. Bylo zjištěno, že 90 % dřevorubců vlastní platný průkaz pro práci s pilou. To je poměrně uspokojivé zjištění, i s přihlédnutím k tomu, že 1 ze 4 respondentů, kteří uvedli, že nemají platný průkaz, dopsal k odpovědi, že průkaz vlastní, ale je již propadlý. Musel tedy alespoň někdy za svoji praxi projít kurzem či školením pro práci s motorovou pilou.

8. Měl jste za svoji praxi úraz způsobený prací v lese? (Pokud ano, napište jaký.)

Tab. 11 Vyhodnocení otázky č. 8 - Úraz z práce v lese

Úraz z práce v lese?	Absolutní četnost [ks]	Relativní četnost [%]
ne	35	56
ano	27	44
suma	62	100

Alespoň jeden úraz při práci v lese uvedla téměř polovina respondentů. Pro upřesnění bylo ještě požadováno po respondentech, aby v případě, že zvolí odpověď ano, uvedli i přibližný počet zranění. Nejvíce uvedených na jednoho respondenta bylo 5, nejčastěji udávaným bylo 1 zranění. V průměru vychází 1,74 zranění na každého, kdo uvedl odpověď ano.

Také bylo zjišťováno, jaké úrazy se při práci staly. Nejčastěji byla uváděna zranění jako naraženiny končetin, žeber, zhmožděniny prstů apod. Byly však uvedeny i závažnější případy, jako například fraktura lebky s krvácením do mozku po zasažení padající větví, vážnější říznutí pilou do stehna, zasažení rozštípnutým bukem při manipulaci nebo zlomenina 2 obratlů.

Zajímavým poznatkem je, že veškerá vážnější zranění byla evidována u dřevorubců. Traktorista nebyl v průběhu své praxe zraněn žádný a kočí uváděli pouze méně vážná zranění končetin vzniklá většinou z povahy práce s koněm (zhmožděné zápěstí způsobené špatným postupem při zapínání úvazku, poranění kolene po kopnutí koněm,

pošlapaná noha koněm, výron kotníku). I přes malý vzorek respondentů je zjevné, že profese dřevorubce je ze všech povolání v těžební činnosti nejrizikovější.

Při vyhodnocení této otázky bylo souběžně sledováno, zda se zranění stávají spíše nekvalifikovaným pracovníkům, nebo kvalifikace nemá vliv na počet a závažnost vzniklých úrazů a poranění.

Nelze jednoznačně říci, že by nekvalifikovaní pracovníci bývali zraněni častěji či vážněji. Zranění byla evidována jak u pracovníků vyučených v oboru, tak u absolventů kurzu při SŠ nebo VŠ lesnické, tak i u nekvalifikovaných pracovníků (zaučených přímo na pracovišti).

9. Zranění bylo zapříčiněno: (Otázka navazuje na předchozí otázku.)

Tab. 12 Vyhodnocení otázky č. 9 - Příčina zranění z práce v lese

Příčina zranění	Absolutní četnost [ks]	Relativní četnost [%]
vědomé porušení BOZP	1	4
absence OOPP	0	0
nepozornost	12	44
klimatické podmínky	3	11
špatný tech. stav prac. prostředku	1	4
nezkušenost	1	4
nepředvídatelné riziko práce	17	63
jiná příčina	0	0
počet pracovníků s úrazem	27	-

Jako nejčastěji uváděná příčina zranění způsobeného prací v lese bylo uvedeno nepředvídatelné riziko práce a dále nepozornost. Pouze jeden respondent „přiznal“ vědomé porušení BOZP a jiný respondent špatný technický stav pracovního prostředku. Je s podivem, že žádný z respondentů neuvedl do příčiny zranění absenci OOPP, vzhledem k tomu, že v otázce 11 například téměř polovina dřevorubců uvedla, že nepoužívá neprořezné kalhoty a zároveň mezi uvedenými zraněními bylo uvedeno vážné říznutí do stehna. I když tedy výsledky výzkumu na první pohled naznačují, že absence OOPP není významným důvodem vzniku zranění v souvislosti s prací v těžební činnosti, domnívám se, že tomu tak není a absence ochranných pracovních prostředků může být významným faktorem při vzniku pracovního úrazu.

Suma relativní četnosti není u této otázky vyplněna z důvodu, že více respondentů bylo za svoji praxi zraněno vícekrát a proto uváděli také více příčin vzniku úrazu.

10. Které zakázané způsoby práce při těžbě dříví nejčastěji používáte? Zaškrtněte vhodné položky z následujících příkladů, případně uveďte konkrétní jiný zakázaný způsob.

Tab. 13 Vyhodnocení otázky č. 10 - Zakázané způsoby při těžbě dříví

Zakázaný způsob	Absolutní četnost [ks]	Relativní četnost [%]
nepoužívám zakázané způsoby	3	8
kácení jiného stromu přes zavěšený strom	25	64
podřezání stromu, na kterém zavěšený strom visí	13	33
špalkování	23	59
neukončení řezání hlavního řezu, i když kácený strom již začíná padat	14	36
stání obkročmo nebo na odvětvaném stromě	10	26
startování RMŘP „z ruky“	35	90
nedodržení pařezových prvků	6	15
jiný	1	3
dřevorubců celkem	39	-

Otázka 10 byla vyhodnocena pouze vzhledem k dřevorubcům, neboť právě u nich se předpokládá, že budou těžit dříví.

Pouze tři z dřevorubců uvedli, že nepoužívají žádný ze zde uvedených zakázaných způsobů a ani žádný jiný. Naopak 90 % udává, že startuje RMŘP „z ruky“. Přes 60 % respondentů z řad dřevorubců udává, že při zavěšení stromu při kácení se jej snaží dostat dolů pomocí kácení jiného stromu přes zavěšený, 59 % užije špalkování a více jak třetina se uchýlí ke zvlášť nebezpečnému způsobu – podřezání stromu, na kterém zavěšený strom spočívá. Vědomé nedodržení pařezových prvků uvádí 6 dřevorubců, jeden pak uvedl jiný zakázaný způsob. Jednalo se o pracovníka vykonávajícího profesi dřevorubce i traktoristy a jako jiný způsob uvedl přetlačení káceného stromu čelním rampovačem traktoru.

Opět není uvedena suma relativní četnosti, neboť většina z respondentů z řad dřevorubců uvedla více používaných zakázaných způsobů práce.

*11. Které osobní ochranné pomůcky při práci s motorovou pilou občas nepoužíváte?
(Prosím, uveďte i důvod.)*

Tab. 14 Vyhodnocení otázky č. 11 - Nepoužívání OOPP při práci s RMŘP

Nepoužívám tyto OOPP	Absolutní četnost [ks]	Relativní četnost [%]
používám vždy všechny	11	28
neprořezné kalhoty	17	44
neprořezná obuv	13	33
antivibrační rukavice	15	38
pracovní rukavice	4	10
přilba	1	3
chránič sluchu	3	8
ochranný obličejový štít	3	8
dřevorubců celkem	39	-

Otázka 11 je vztažena opět pouze na dřevorubce, protože má souvislost s prací s motorovou pilou. A opět není uvedena suma relativní četnosti, neboť respondenti převážně uváděli více nepoužívaných OOPP současně.

Téměř 30 % respondentů z řad dřevorubců uvedlo, že používá vždy všechny OOPP. Nejčastěji nepoužívanou ochrannou pomůckou jsou neprořezné kalhoty (44 % respondentů) a antivibrační rukavice (38 %). Třetina respondentů nepoužívá (občas) při práci neprořeznou obuv. Naopak téměř všichni (97 %) respondenti – dřevorubci používají při práci ochrannou přilbu.

V dotazníku bylo u této otázky po respondentech požadováno i uvedení důvodu, proč dané pomůcky nepoužívají. Nejčastěji uvedeným důvodem bylo teplotní nepohodlí, především v letních měsících (neprořezné kalhoty), a také vyšší cenové náklady na pořízení OOPP. Byly uvedeny i důvody jako tvrdost obuvi, nízká životnost pomůcek oproti vysoké ceně, dřevorubecké kanady propouštějí vlhkost, nebo „v rukavicích to více klouže“, „protože je nemám“ a jeden respondent uvedl, že nedbá na možné riziko.

12. Stává se Vám, že na pracovišti pracujete osamoceně? (Tzn. nejste nikým „hlídán“.)

Tab. 15 Vyhodnocení otázky č. 12 - Osamocen na pracovišti

Osamocen na pracovišti	Absolutní četnost [ks]	Relativní četnost [%]
ano, pravidelně	31	50
ano, ale jen výjimečně	26	42
ne, nikdy	5	8
suma	62	100

Obr. 11 Grafické vyjádření osamocených pracovníků

Z grafu v obrázku 11 je zřejmé, že celá polovina všech respondentů pracujících v těžební činnosti se pravidelně vyskytuje na pracovišti osamoceně. Dalo by se předpokládat, že tato situace bude nastávat především u OSVČ. Při vyhodnocení dotazníku se však odpověď *ano, pravidelně* objevovala i u zaměstnanců.

Výjimečně se na pracovišti osamoceně octne 42 % respondentů a pouze 8 % uvedlo, že se do této situace nedostávají.

13. Zjišťujete a zajišťujete na novém pracovišti možnosti přivolání první pomoci?
(Např. mobilní signál.)

Tab. 16 Vyhodnocení otázky č. 13 - Zjišťování možnosti přivolání první pomoci

Zjišťuji možnost přivolání pomoci	Absolutní četnost [ks]	Relativní četnost [%]
ano, vždy	31	50
jen výjimečně	15	24
ne, nikdy mě to v této souvislosti nenapadlo	16	26
suma	62	100

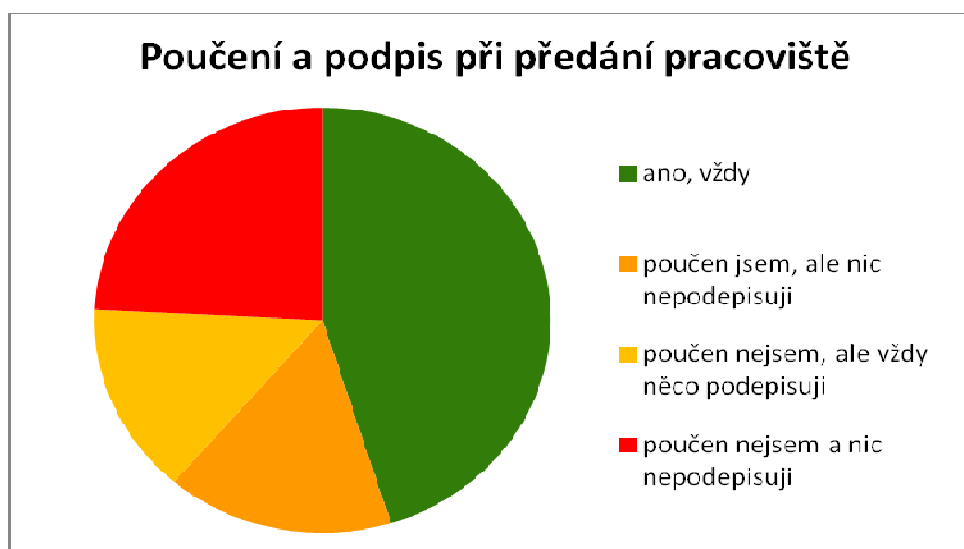
Obr. 12 Grafické zobrazení zjišťování možnosti přivolání pomoci

Celá polovina respondentů zjišťuje a zajišťuje možnost přivolání první pomoci při přechodu na nové pracoviště, a to například vyhledáním mobilního signálu. Čtvrtina respondentů zjišťuje a zajišťuje možnost přivolání pomoci jen výjimečně a zbývající nikdy taková souvislost nenapadla. Přitom s přihlédnutím k vyhodnocení předchozí otázky, kdy polovina respondentů pracuje pravidelně osamoceně na pracovišti, se takto sami pracovníci dostávají do velice nebezpečné situace. V případě úrazu na pracovišti nemají možnost přivolat pomoc a u některých druhů zranění tak mohou být důsledky až fatální.

14. Jste při převzetí každého pracoviště poučen zadavatelem práce o specifických rizicích na daném pracovišti a BOZP a podepisujete doklad o převzetí pracoviště?

Tab. 17 Vyhodnocení otázky č. 14 – Převzetí pracoviště

Jsem poučen a podepisuji?	Absolutní četnost [ks]	Relativní četnost [%]
ano, vždy	28	45
poučen jsem, ale nic nepodepisuji	10	16
poučen nejsem, ale vždy něco podepisuji	9	15
poučen nejsem a nic nepodepisuji	15	24
suma	62	100

Obr. 13 Grafické zobrazení poučení a podpisu při předání pracoviště

Necelá polovina (45 %) respondentů uvádí, že při přebírání nového pracoviště je vždy poučena o specifických podmínkách pracoviště a o BOZP a také skutečnost o poučení podepisují. Bohužel takřka čtvrtina (24 %) respondentů naopak uvedla, že poučeno nebývá a také při přebírání pracoviště nic nepodepisují. Vzhledem k pracovníkovi je však asi nejhorší situace, kdy poučen není, ale zadavateli práce podepíše doklad o převzetí pracoviště. S touto situací se setkává 15 % respondentů. Alarmující skutečnost ohledně předávání pracoviště uvedl jeden z dřevorubců (OSVČ): „Podepisuji, když dostaneme v lednu smlouvu, když se něco stane, tak se dodatečně vše doplní a dopíše.“

5.2.2 Shrnutí dotazníkového šetření

Celkový počet respondentů 62 jistě nepředstavuje dostatečně reprezentativní vzorek všech pracovníků v těžební činnosti, ale i tak lze vyvodit některé závěry o obecném povědomí o bezpečnosti práce mezi lesními dělníky pracujícími v těžební činnosti.

Z dotazníkového šetření plyne, že v současné době je větší část lesních dělníků pracujících v těžební činnosti v pozici OSVČ. Největší část respondentů dosáhla nejvyššího vzdělání středoškolského s výučním listem a středoškolského s maturitou. 39 % respondentů je pro výkon své profese vyučeno v oboru, je však zarážející, že celá čtvrtina respondentů není pro výkon své profese jakkoliv kvalifikovaná, byli zaučeni přímo na pracovišti, například spolupracovníky. Toto se týká jak kočích, tak bohužel i dřevorubců. Uspokojivým zjištěním však je, že 90 % dřevorubců vlastní platný průkaz pro práci s motorovou pilou, a to i přes to, že toto již není povinností u OSVČ. Více jak polovina respondentů (56 %) nemělo za svoji praxi úraz způsobený prací v lese. Ti, kteří za svoji praxi zranění v lese utrpěli, nejčastěji uváděli jako příčinu úrazu nepozornost nebo nepředvídatelné riziko práce. Více jak 92 % dřevorubců používá zakázané způsoby práce, především startování motorové pily „z ruky“, kácení jiného stromu přes zavěšený strom nebo špalkování. A téměř 72 % dřevorubců alespoň občas nepoužívá některé OOPP, nejčastěji neprořezné kalhoty. Zarážející skutečností je, že celá polovina respondentů uvedla, že na pracovišti pracují pravidelně osamoceně, a to i pracovníci z řad zaměstnanců. Je pravdou, že v dotazníku nebylo specifikováno, co to znamená osamoceně (kontrola může být prováděna i např. prostřednictvím pravidelných telefonátů pracovníkovi). Domnívám se však, že je velmi pravděpodobné, že většina z těch respondentů, kteří uvedli, že pracují osamoceně, tak opravdu pracuje.

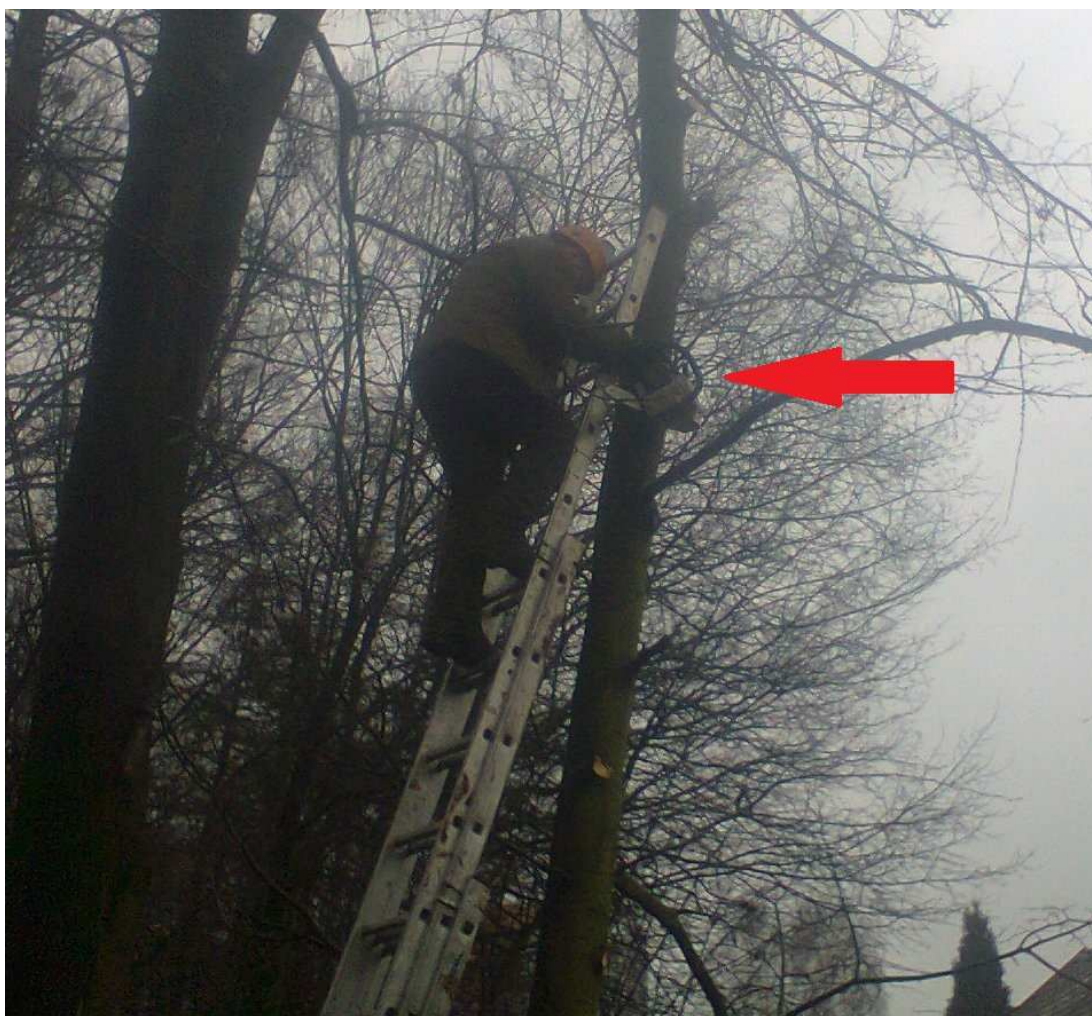
Hypotéza 1 – Příčinou úrazů v těžební činnosti (kácení, manipulace, soustředování) bývá nejčastěji porušení bezpečnostních předpisů pro práci. Tato hypotéza nebyla dotazníkovým šetřením potvrzena. Byla zjišťována přímou otázkou (otázka 9). Jako nejčastější příčinu uváděli respondenti nepozornost nebo nepředvídatelné riziko práce. Je však otázkou, zda respondenti opravdu uvedli správné příčiny úrazů a zda za se za nepředvídatelným rizikem práce neschovává i případné porušení bezpečnostních předpisů. K tomu se „přiznal“ pouze jeden respondent.

Hypotéza 2 – Odborná způsobilost má vliv na dodržování BOZ při kácení stromů a používání OOPP dřevorubci. Tato hypotéza opět nebyla potvrzena. Nedodržování BOZ při kácení stromů a (ne)používání OOPP se vyskytuje napříč celým spektrem

odborné způsobilosti respondentů – jak u vyučených v oboru, tak u nekvalifikovaných, zaučených přímo na pracovišti. Někteří z respondentů dřevorubců uvedli, že nepoužívají zakázané způsoby kácení (3) a někteří také, že používají vždy všechny OOPP (11). Jednalo se opět o respondenty ze všech kategorií kvalifikace pro práci v lesní těžbě. Takovéto souběžné zodpovězení na obě otázky se vyskytovalo jen v jediném případě, jednalo se o pracovníka vyučeného v oboru, se 40letou praxí, který již za dobu vykonávání své profese utrpěl více zranění, odtud možná plyne jisté poučení a následné dodržování bezpečných pracovních postupů a používání OOPP.

Hypotéza 3 – Pracovníci jsou při převzetí pracoviště poučeni o možných rizicích a nepracují osamoceně. Tato hypotéza se potvrdila jen částečně. Poučení o specifických rizicích pracoviště a podepsání tohoto poučení se děje jen ve 45 % případů. Naopak v téměř čtvrtině případů (24 %) nejsou pracovníci poučeni a ani nic nepodepisují. Jak již bylo vícekrát uvedeno, alarmující skutečností je, že celá polovina respondentů uvedla, že pravidelně pracují na pracovišti osamoceně. V případě OSVČ se jedná o vlastní vědomé hazardování se životem, v případě zaměstnanců se však skutečnost jeví jako lhostejnost zaměstnavatele k možným rizikům práce a ke zdraví a životu zaměstnance.

5.3 Vlastní pozorování porušení předpisů BOZP

Obr. 14 Práce s RMŘP na žebříku (Matysová, 2016)

Situace vyobrazená na obr. 14 spočívala v odřezávání větví ve výšce cca 4 m, nakloněných nad městskou zástavbou. Pracovník, který odřezávání větví prováděl, je zaměstnancem nejmenované firmy. Při práci bylo porušeno nařízení vlády č. 28/2002 Sb., a to konkrétně ustanovení uvedené v příloze, části III., odst. 1 písmeno a), které udává, že *při práci s řetězovou pilou je zaměstnavatel povinen zajistit organizaci práce a pracovní postupy tak, aby zaměstnanci neprováděli práce ze žebříku...* Navíc, co není z obrázku zřejmé, zaměstnanec neměl všechny předepsané ochranné pomůcky, v tomto případě neprořezné kalhoty a místo dřevorubecké přilby měl pouze horolezeckou, tedy bez chráničů sluchu a ochranného obličejového štítu.

Zaměstnanci oné firmy mi bylo sděleno, že tento postup (ořez větví ze žebříku) je u nich běžný, ale na složitější úkony (větší výšky, kácení v městské zástavbě apod.) vždy využívají vysokozdviznou pracovní plošinu.

Obr. 15 Nebezpečné zpracování vývratu (Matysová, 2014)

Při zpracování vývratu uvedeného na obr. 15 opět došlo k porušení nařízení vlády č. 28/2002 Sb., konkrétně opatření uvedeného v příloze, části II., odst. 13, písmeno f), které udává, že *při zpracování polomů je zaměstnavatel povinen zajistit organizaci práce a pracovní postupy tak, aby při odřezávání vývratu byl kořenový koláč před oddělením stromu zajištěn proti zvrácení; je-li kořenový koláč nekloněn ve směru ležícího stromu, může být kmen oddělen ve vzdálenosti rovnající se výšce koláče, případně dále...*

Z obrázku není zřejmé, že by byl kořenový koláč nakloněn ve směru ležícího stromu, ve skutečnosti byl kořenový koláč téměř kolmo k povrchu země. Kmen tedy nemusel být oddělen až ve vzdálenosti rovnající se výšce koláče, měl však být zajištěn proti zvrácení.

Zde pracující dřevorubec (zaměstnanec) byl dotázán, proč postupoval právě takto. Dle jeho sdělení by bylo škoda kmen řezat dále od oddenkové části, neboť kmen vypadal zdravě, bez hniloby. Navíc ze své zkušenosti odhadl, že nedojde ke zvrácení kořenového koláče (k čemuž naštěstí opravdu nedošlo), a tedy ani není potřeba jej zajišťovat.

Obr. 16 Nedodržení pařezových prvků (Matysová, 2016)

Z pařezu na obrázku 16 je patrné, že dřevorubec, který kácel tento strom, nedodržel parametry pařezu, které jsou uvedené v nařízení vlády č. 28/2002 Sb., v příloze, části II., odst. 7. Především se v tomto případě jedná o neponechání nedořezu. Ten by měl být ponechán v minimální šíři 2 cm pro zajištění bezpečného pádu stromu do určeného směru. Z obrázku je patrné, že při kácení tohoto stromu nebyl ponechán žádný nedořez. Ze zbytků větví po odvětvení v okolí pařezu bylo zřejmé, že strom i přes neponechání nedořezu padl ve směru vytyčeném zásekem. To však nemusí nastat vždy a může dojít k ohrožení dřevorubce nenadálou změnou směru pádu.

Lze předpokládat, že se bohužel nejednalo o náhodnou chybu dřevorubce, ale zcela systematickou, a tedy úmyslnou chybu, neboť okolní pařezy vykazovaly naprosto shodný nedostatek (lze tak předpokládat, že okolní stromy kácel stejný dřevorubec).

Podrobně se problematikou pařezů z pohledu správného postupu při kácení stromu zabývá článek Ing. Radvana v *Lesnické práci* (5/2012).

Obr. 17 Pád jiným směrem po přerezáni nedořezu (Matysová, 2015)

Při kácení tohoto smrku bylo postupováno přesně podle bezpečnostních předpisů, i přesto však došlo k nebezpečné situaci. Byl určen nejlepší směr pádu stromu (červená šipka), byly odřezány kořenové náběhy, proveden zásek dle předepsaných parametrů, provedeny bělové řezy. Při vedení hlavního řezu však došlo, zřejmě nepozorností, k přerezáni nedořezu na jedné straně pařezu (žlutá šipka) a došlo ke stočení kmene a k pádu stromu mimo vytyčený směr. Naštěstí nedošlo k úrazu dřevorubce.

Popis následující situace dokládá důležitost dodržení všech předepsaných pařezových prvků. Jak dokládá již zmíněný článek v Lesnické práci (Radvan, 2012), realita bývá mnohdy odlišná a na pařezech skácených stromů často vidíme větší či menší odchylky od předepsaných postupů. Kromě úmyslného neponechání nedořezu je také častým nešvarem, že původně odpovídající nedořez byl v průběhu pádu stromu dořezáván pro urychlení pádu či „doladění“ směru pádu.

Obr. 18 Zavěšený strom (Havlásek, 2014)

Na obrázku 18 můžeme vidět dřevorubce (v červeném kroužku), který řeší poměrně náročnou a nebezpečnou situaci. Při kácení stromu došlo k jeho zavěšení ne příliš vysoko nad zemí (šipka níže). Dřevorubec se zřejmě domníval, že k sundání takto relativně nízko zavěšeného stromu postačí skáčet jiný strom přes zavěšený, což je sice dle nařízení vlády 28/2002 Sb., II. části přílohy, odst. 2, zakázáno, nicméně i tak se tohoto jednání dopustil. Při kácení jiného stromu přes zavěšený strom však nedošlo k propadu obou stromů na zem, naopak u stromu káceného jako druhý v pořadí došlo po pádu na zavěšený strom k napružení a následnému prudkému vymrštění oddenkové části do výše asi 2,5 metru (šipka výše). Dřevorubec naštěstí nebyl zasažen. K sundání obou zavěšených stromů nakonec došlo opět nedovoleným způsobem, a to podřezáním stromu (habru), na kterém byly oba stromy zavěšeny.

Obr. 19 Nedovolený postup sundávání zavěšeného stromu (Matysová, 2016)

Ze situace na obrázku 19 je patrné, že došlo k několikerému porušení předpisů BOZP. Při kácení došlo k zavěšení stromu v korunách okolních stojících stromů. Dřevorubec se rozhodl k jeho sundání odřezáváním po špalcích (špalkováním) – šipka vpravo dole, což je však dle nařízení vlády 28/2002 Sb., II. části přílohy, odst. 2, zakázáno. Po odřezání prvního špalku nedošlo k pádu stromu. Dle sdělení dřevorubce již další špalky nechtěl odřezávat, neboť dřevo stromu po odřezání prvního špalku s hnilobou již vypadalo zdravě. Proto dřevorubec zvolil další zakázaný způsob (dle NV 28/2002 Sb.) sundávání zavěšeného stromu skácením jiného stromu přes zavěšený (šipka vlevo). I po skácení jiného stromu přes zavěšený však nedošlo k propadu zavěšeného stromu na zem. Proto se dřevorubec vrátil ke špalkování a po uříznutí druhého již oba stromy spadly na zem.

Dřevorubec, který stromy kácel, byl osobou samostatně výdělečně činnou, vykonával práci pro další lesnickou firmu. Na pracovišti pracoval osamoceně, se zástupcem zadavatele práce (hajným firmy, pro kterou pracoval) se setkal naposledy při předání pracoviště (před dvěma dny). Sám dřevorubec si nezajišťoval kontrolu na pracovišti, v případě úrazu spoléhal na mobilní telefon.

6 DISKUSE

Je nesporné, že práce v lesnictví, a konkrétně v lesní těžbě, je jednou z nejrizikovějších. Značná variabilita pracovního prostředí, klimatické změny, práce s hmotnými a rozměrnými břemeny, s technickými zařízeními, to vše zvyšuje riziko vzniku pracovního úrazu. Nesmíme opomíjet také vysoký podíl nepředvídatelného rizika práce a zejména také možnost selhání lidského faktoru. Proto by mělo být riziko snižováno bezpečnostními předpisy, které by jej měly co nejvíce minimalizovat. Pokud však systém bezpečnostních legislativních předpisů pro lesní těžbu hlouběji analyzujeme, zjistíme, že většina předpisů má pouze obecný charakter. Pouze nařízení vlády č. 28/2002 Sb., kterým se stanoví způsob organizace práce a pracovních postupů, které je zaměstnavatel povinen zajistit při práci v lese a na pracovištích obdobného charakteru, je ve svých požadavcích konkrétnější. Bohužel však není v tomto nařízení vlády zapracován požadavek na kvalifikaci obsluhy motorové pily, který byl uveden ve vyhlášce Českého úřadu bezpečnosti práce č. 42/1985 Sb., o zajištění bezpečnosti práce s ručními motorovými řetězovými pilami. Zmíněná vyhláška byla v roce 2003 zrušena vyhláškou č. 38/2003 Sb. a žádná nová právní úprava bezpečnosti práce s RMŘP nebyla vydána. Mělo a má zrušení požadavků na kvalifikaci obsluhy motorové pily vliv na úrazovost v lesnictví?

Možný dopad zrušení průkazu k obsluze motorové pily na úrazovost dřevorubců sledovali ve svém článku Nevrkla a kol. (2010). Zjistili, že po roce 2003 prudce vzrostl počet smrtelných pracovních úrazů (2 v roce 2003, 12 v roce 2007 a 8 v roce 2008). Je pravdou, že v daném období bylo množství zpracovaného dříví navýšeno zejména zpracováním důsledků kalamity po větrném orkánu Kyrill v roce 2007, na druhou stranu bylo však celkové navýšení těžeb pouze o 1/5 z celkové výše a počet smrtelných úrazů byl v roce 2007 navýšen šestinásobně. Poměr mezi objemem těžby a nárůstem počtu smrtelných úrazů není rovnoměrný.

Je tedy zřejmé, že zrušení povinnosti průkazu k obsluze motorové pily má vliv na smrtelnou pracovní úrazovost v lesnictví.

Již tak nepříznivou situaci ještě zhoršuje zařazení dřevorubecké činnosti do volné živnosti. Při založení živnostenského oprávnění tak žadatel nemusí dokládat odbornou způsobilost pro výkon této profese. Do pracovního procesu se tak dostávají pracovníci nekvalifikovaní, bez jakéhokoliv povědomí o zásadách bezpečné práce. Jak ve své práci uvádí Janiga (2015), zaměstnanec musí procházet pravidelnými školeními

a přezkušováním z bezpečnostních předpisů a také periodickými lékařskými prohlídkami, i když toto konání může požadovat za ztrátu času. Zaměstnavatel je však povinen toto vyžadovat. Osoba samostatně výdělečně činná je však zaměstnavatelem a zaměstnancem v jedné osobě, je zodpovědná pouze sobě, a je tedy otázkou, nakolik se problematikou bezpečnosti práce zabývá, zda má zájem vzdělávat se a zda bezpečnost práce vůbec považuje za nutnost a ne spíše za zbytečnost a za faktor, který jej brzdí ve výdělečné činnosti. U práce živnostníků je také nutno zohlednit jeden významný faktor, který ve svém článku uvádí Fanta a Šišák (2014), a to nedostatečnou motivaci OSVČ k dodržování zásad bezpečné práce, neboť na prvním místě je maximální pracovní výkon, ještě umocněn tím, že výše peněžního ohodnocení se většinou odvíjí od zpracovaných m³ a to i na pracovištích, kde by bylo „spravedlivější“ ohodnotit pracovníka dle pracovního času.

Nesporným faktem však je, že četnost smrtelných pracovních úrazů v lesnictví je u živnostníků několikanásobně vyšší než u zaměstnanců. Důkazem toho může být smrtelná pracovní úrazovost v roce 2007, kde 12 z 12 smrtelných úrazů připadlo na OSVČ a v 11 ze 12 případů byl způsoben zanedbáním bezpečnostních předpisů. (Simanov, 2009)

Toto jsou čísla smrtelných pracovních úrazů. Pracovních úrazů jako takových dle statistických výkazů klesá (dle Zelených zpráv v roce 2004 975 úrazů, 621 v roce 2008 a „jen“ 293 v roce 2013). Domnívám se však, že se nejedná o faktický pokles počtu pracovních úrazů v lesnictví, ale spíše o nejednotnost v metodice výkaznictví a také o fakt, že mnohdy OSVČ pracovní úrazy nehlásí, i když tuto povinnost mají (dle § 105 zákoníku práce a zároveň § 12 a 13 zákona č. 309/2006 Sb.). Varta (2013) ve svém článku uvádí, že ze záznamů ohlášených pracovních úrazů při práci v lese a na pracovištích obdobného charakteru, které SÚIP obdrží, lze jednoznačně říci, že OSVČ povinnost hlásit pracovní úraz zjevně neplní. Pokud se tak SÚIP o pracovním úrazu OSVČ dozví, tak pouze od subjektu, na jehož pracovišti se úraz stal či od Policie ČR. Nejednotnost ve výkaznictví pracovních a smrtelných pracovních úrazů zase ve svém článku rozebírá Fanta a Šišák (2014), jsou rozdílné výkazy především smrtelných úrazů jak u SÚIP, tak u ČSÚ, MZe nebo VÚBP.

Z dotazníkového šetření vyplynulo, že celá čtvrtina pracovníků v těžební činnosti je bez jakékoliv odborné kvalifikace a někteří pracovníci z řad dřevorubců mají jako kvalifikaci pro výkon své profese pouze absolvovaný (re)kvalifikační kurz pro práci s motorovou pilou. Dalo by se však spekulovat o kvalitě takovýchto kurzů, když někteří

respondenti uvedli délku trvání kurzu pouze 1 nebo 2 týdny. Domnívám se, že v tak krátkém čase není možné účastníky kurzu kvalitně proškolit pro práci s RMŘP, a to ani teoreticky. Za optimální délku trvání kurzu, kterou někteří z absolventů uvedli, považují alespoň ½ roku (především, když si uvědomíme, že učební obor je v délce 3 let).

Dovolím si říci, že u soustředování dříví, ať už traktory či koňmi nemusí mít absence odborné kvalifikace tak fatální následky, jaké lze předpokládat u nekvalifikované práce dřevorubce. Bohužel se však nekvalifikovaní pracovníci, mnohdy pouze zaučení spolupracovníky na pracovišti, objevují i mezi dřevorubci, především OSVČ. Těm usnadňuje situaci již zmíněné zařazení dřevorubecké činnosti do živnosti volné. Domnívám se, že nekvalifikovaní pracovníci na pracovištích vypovídají také o charakteru „zadavatele práce“. Kromě podniků pracujících pouze prostřednictvím vlastních zaměstnanců, nevyužívajících OSVČ, je systém práce v lesnictví založen na třech úrovních řízení. Správce lesních porostů najímá soukromou těžební firmu, která následně najímá pracovníky pro další práce, a to zejména OSVČ. Povinnosti na úseku bezpečnosti práce ze zákoníku práce vztahuje majitel (správce) lesních porostů především na vlastní zaměstnance. Navíc má však povinnost zajišťovat BOZP pro všechny fyzické osoby, které se s jeho vědomím zdržují na jeho pracovištích a také je povinen zajistit, aby jeho činnost a práce jeho zaměstnanců byly organizovány tak, aby současně byli chráněni také zaměstnanci dalšího zaměstnavatele. Běžnou praxí však je, že majitel (správce) lesních pozemků deleguje tuto povinnost na zhotovitele prací, a ten tuto povinnost dále rozděluje na své zaměstnance, na další společnosti a na OSVČ. Pokud tedy dodržování zásad bezpečné práce na nejnižší úrovni tohoto systému, tedy u pracovníka, nevyžadují sami majitelé (správci) lesních pozemků nebo firmy poskytující služby, OSVČ nejsou k dodržování bezpečnostních předpisů nijak motivovány či „nuceny“. (Fanta, Šišák, 2014)

6.1 Návrhy opatření

Ze všech uvažovaných „slabých“ míst systému bezpečnosti a ochrany zdraví v lesní těžbě lze navrhnout mnohá doporučení do praxe. Z legislativních úprav by to bylo především opětovné vytvoření předpisu stanovujícího požadavky pro kvalifikaci práce s motorovou pilou, lépe i pro minimální kvalifikační požadavky pro práci v lesní těžbě, jež by zaměstnavatelé i „zadavatelé“ práce museli u pracovníků vyžadovat. Dále přeřazení dřevorubecké činnosti z živností volných do živností vázaných nebo

i řemeslných, aby žadatelé o živnostenské oprávnění museli dokladovat odbornou způsobilost pro výkon povolání nebo lépe i vzdělání v oboru.

Jistou možností donutit OSVČ ke kvalifikaci v oboru bylo, pokud by zadavatelé prací od dodavatelů prací (na nejnižší úrovni, tedy přímo od pracovníků vykonávajících těžební činnost) vždy vyžadovali osvědčení o odborné způsobilosti. Důsledně nezaměstnávat ty, kteří kvalifikaci postrádají. Na druhou stranu by možná došlo k tak prudkému poklesu počtu pracovníků, že by nebylo možné toto opatření zavést „ze dne na den“.

S kvalifikací souvisí i kvalita (re)kvalifikačních kurzů, která by měla být více sledována a měl by být jednoznačně určen rozsah a obsah takového kurzu (především ve vztahu k praktické části). Vhodným zakončením a podmínkou pro získání kvalifikace a dokladu o ní by byl systém závěrečných zkoušek, které by byly jednotné v celé republice, a dohlíželi by na ni speciálně vyškolení komisaři.

Při studiu materiálů k napsání této práce jsem se setkala i s dokumentem nejmenovaného oblastního inspektorátu práce, kde byly kompletně uvedeny všechny pracovní úrazy, které se staly v lese nebo na pracovištích obdobného charakteru v daném roce. Kromě popisu úrazového děje byl dokument doplněn hojnými fotografiemi z míst úrazu. Na místech smrtelných pracovních úrazů i s oním postiženým pracovníkem. Nevím, do jaké míry by bylo etické takovéto fotografie prezentovat například při získávání odborné kvalifikace, každopádně myslím, že účinek těchto fotografií při rozboru pracovního úrazu je mnohem vyšší, než neustálé teoretické rozebírání a poučky.

Systémovým opatřením by také bylo vytvoření úrazové pojišťovny, u které by každý pracovník v lesní těžbě musel být pojištěn a která by prostřednictvím bonusů a malusů motivovala pracovníky k dodržování bezpečnosti práce (např. v případě porušení nebo nedodržení BOZP snížit vyplácenou pojistnou částku a následně zvýšit povinné pojistné). O tomto opatření se spekuluje již dlouho (Národní program BOZP 2003, zmínky z lesnického sektoru jsou v Zelených zprávách již od roku 2007), nicméně stále nebylo realizováno.

7 ZÁVĚR

Cílem diplomové práce bylo analyzovat systém bezpečnosti a ochrany zdraví v lesní těžbě a na základě poznatků navrhnout opatření vedoucí ke zvýšení jeho účinnosti. K analýze byly použity jak odborné literární zdroje, tak informace a data získaná od bezpečnostního technika Vojenských lesů a statků ČR, divize Lipník nad Bečvou, dále z dotazníkového šetření mezi pracovníky v těžební činnosti a také vlastním pozorováním porušení bezpečnostních předpisů.

Systém bezpečnosti a ochrany zdraví je v evropské i české legislativě velmi podrobně řešen. I přes obecnou snahu o zjednodušení a zpřehlednění předpisů je však systém poměrně nepřehledný a složitý. Specifická oblast lesního hospodářství, a konkrétně bezpečnosti práce v lesní těžbě, je řešena v mnoha zákonech, vyhláškách a nařízeních vlády. Kromě nařízení vlády č. 28/2002, kterým se stanoví způsob organizace práce a pracovních postupů, které je zaměstnavatel povinen zajistit při práci v lese a na pracovištích obdobného charakteru, mají všechny ostatní legislativní předpisy obecný charakter. Zmíněné nařízení vlády je poměrně podrobně rozepsáno, avšak i tak postrádá důležité podrobnosti, které předchozí, nyní již zrušená legislativa, obsahovala (například kvalifikační požadavky pro práci s motorovou pilou). Také celková formulace nařízení, která veškerou zodpovědnost předává pouze na zaměstnavatele a v důsledku toho vytváří i nereálné požadavky, není příliš vhodná.

Dle údajů Českého statistického úřadu i údajů z dalších zdrojů každý rok dochází v lesním hospodářství k mnoha pracovním úrazům. Jejich počet meziročně stále klesá, ale musíme brát v úvahu, že také počet zaměstnanců v lesnictví meziročně klesá (a OSVČ mnohdy své pracovní úrazy nehlásí). Proto se lesnictví řadí mezi pracovní odvětví s velkou mírou úrazovosti. I z tohoto důvodu se na práci v lese zaměřují kampaně Státního úřadu inspekce práce, který prostřednictvím oblastních inspektorátů práce nejen provádí kontroly lesnických subjektů, ale také se snaží působit preventivně, především na osoby samostatně výdělečně činné, které jsou při práci v lesní těžbě zvlášť ohroženy.

U společnosti Vojenské lesy a statky ČR, divize Lipník nad Bečvou, je i se započítáním úrazů v pěstební činnosti průměr pracovních úrazů 8,7 za rok. To je s přihlédnutím k počtu zaměstnanců, pohybujícího se meziročně okolo 200, poměrně malý podíl. K poslednímu smrtelnému pracovnímu úrazu došlo naposledy v roce 2006, v tomto

případě se nejednalo o zaměstnance. V těžební činnosti se průměr pracovních úrazů pohybuje okolo 5 pracovníků za rok, což je také poměrně malý podíl vzhledem ke každoročnímu nárůstu objemu vytěženého dříví. Je také nutno konstatovat, že ve většině případů se nejedná o těžké pracovní úrazy. Úroveň bezpečnosti práce u VLS, s. p., divize Lipník nad Bečvou, lze tedy hodnotit jako vysokou.

Z hypotéz dotazníkového šetření se jen částečně potvrdila hypotéza 3 – *Pracovníci jsou při převzetí pracoviště poučeni o možných rizicích a nepracují osamoceně*, kdy poučení o specifických rizicích pracoviště a podepsání tohoto poučení se děje jen ve 45 % případů a jen v 50 % případů nepracují pracovníci osamoceně. Hypotézy o vlivu odborné kvalifikace na dodržování zásad BOZP a používání OOPP mezi dřevorubci, a také nedodržení bezpečnostních předpisů jako nejčastější příčina pracovního úrazu, se nepotvrdily. I tak poskytlo dotazníkové šetření mnoho zajímavých skutečností, například o kvalifikaci pracovníků v těžební činnosti.

Z vlastního pozorování porušení bezpečnostních předpisů v lesní těžbě jsem nabyla dojmu, že většina pracovníků příliš nehledí na možné riziko a vědomě porušuje BOZP. K dodržování předpisů totiž většinou nejsou nijak motivováni, naopak jsou motivováni co největším pracovním výkonem. Sami, vlastním přičiněním, se tak dostávají do velmi nebezpečných situací. V tomto případě pak současný systém BOZP, bez patřičných změn, nemůže přispět ke snížení počtu pracovních, a především smrtelných úrazů.

8 SUMMARY

The goal of the thesis was to analyze the system of health and safety in logging and propose measures to increase the efficiency of the system. The analysis used the professional literary sources, data from the Vojenské lesy a statky, s. p., the division Lipník nad Bečvou, as well as the results of the survey and our own observations of breaching the safety regulations.

The system of health and safety in the European and Czech legislation is dealt with in detail. The system is however complicated and complex. Work safety of logging is described in many laws and decrees. However, these legislative provisions are just general. Specific is just the Government Regulation 28/2002, which order workflows in the forest to employers. The old regulations, which determine the detailed rules for example. for working with a chainsaw is no longer valid. Any similar new regulation was not established.

Forestry is among the sectors with high employment rate of accidents. Each year, at the forestry occurs some fatal accidents at work. Therefore, the control of labor inspection is focused to the forest.

For the company Vojenské lesy a statky, s. p., a division of Lipník, the number of occupational accidents by an average 8.7 per year. This is a relatively small proportion (division has about 200 employees). These injures are generally not grave. The level of the safety at VLS, s. p. a division of Lipník is therefore high.

Questionnaire survey confirmed the hypothesis 3, but only partially. Workers are instructed about the risks in the workplace only in 45% of cases. In 50% of cases they do not work alone. Other hypotheses have not been confirmed.

Most of the employees knowingly violate safety regulations. In these cases, the system loses the sense.

9 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ANONYM. 2014. *Národní akční program bezpečnosti a ochrany zdraví při práci pro období 2015–2016*. 7 s.

BULOVÁ, A. 2006. *Rozbor současného stavu legislativy bezpečnosti práce v lesním hospodářství*. Diplomová práce. Brno, Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, Lesnická a dřevařská fakulta. 135 s.

ČESKÝ INSTITUT PRO AKREDITACI, o. p. s., 2004. *Systémy managementu bezpečnosti a ochrany zdraví při práci – specifikace*. 38 s.

DVOŘÁKOVÁ, Z. a kol., 2007. *Management lidských zdrojů*. Praha, C. H. Beck. 485 s. ISBN 978-80-7179-893-4

DVOŘÁKOVÁ, Z. a kol., 2012. *Řízení lidských zdrojů*. Praha, C. H. Beck. 559 s. ISBN 978-80-7400-347-9

EU-OSHA. 2016b. *Systém v Evropské unii*. [online] citováno 29. ledna 2016. Dostupné na World Wide Web: https://osha.europa.eu/fop/czech-republic/cs/systems/system_eu.php

EVROPSKÁ KOMISE. 2014. *Sdělení komise evropskému parlamentu, radě, evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a výboru regionů: o strategickém rámci EU pro ochranu zdraví a bezpečnosti při práci na období 2014–2020*. 18 s.

FANTA, A., ŠIŠÁK, L. 2014. *Analýza úrazovosti v lesním hospodářství a problémů s ní spojených*. Zprávy lesnického výzkumu, 59. 79–85

FENCLOVÁ, Z. 2011–2015. *Nemoci z povolání v České republice (2010–2014)*. Praha, Státní zdravotní ústav.

FOLTISOVÁ, I. 2011. *Pracovní úrazovost při těžbě dřeva*. Tisková zpráva Státního úřadu inspekce práce ze dne 5. 5. 2011, Opava, SUIP.

GRANDEOVÁ, V. 2011. *ESAW: Evropská statistika pracovních úrazů*. Statistika a my, 4. 40–41.

HARAZIM, J. 2012. *Bezpečná práce při těžbě dřeva*. Zpravodaj (Státní úřad inspekce práce). 1. str. 3.

CHARVÁTOVÁ, L. 2007. *Podnikám bez zaměstnanců*. [online] citováno 9. března 2016. Dostupné na World Wide Web: http://www.bozpinfo.cz/win/msp-osvc/abeceda-podnikatele/podnikam_bez_zamestnancu_nzp.html

Interní dokumenty firmy Foresta Wood, a. s.

ISOFIN CZ, s. r. o. 2007–2012. *ISO – popis a druhy*. [online] citováno 5. března 2016. Dostupné na World Wide Web: <http://www.isofin.cz/iso.htm>

JANIGA, B. 2015. *Rozbor současného stavu úrovně bezpečnosti práce v lesním hospodářství ČR a SR*. Diplomová práce. Brno, Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, Lesnická a dřevařská fakulta. 101 s.

LONSMÍN, J. 2010. *BOZP z pohledu Mezinárodní organizace práce*. [online] citováno 29. ledna 2016. Dostupné na World Wide Web: http://www.bozpprofi.cz/33/bozp-z-pohledu-mezinarodni-organizace-prace-uniqueidgOke4NvrWuOKaQDKuox_Z3SWi5xqBkFB6UEB1MEdqRE/

MAREK, J. a kol., 2011. *Bezpečnost práce při těžbě dříví*. Praha, Výzkumný ústav bezpečnosti práce, v. v. i. 157 s. ISBN 978-80-86973-92-0

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ (MPSV). 2008. *Národní politika bezpečnosti a ochrany zdraví při práci České republiky*. 25 s.

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ (MZe). 2003–2013. *Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství České republiky (v letech 2004–2014)*. Praha, MZe.

Ministerstvo zdravotnictví (MZ). 2002. *Zdraví pro všechny v 21. století*. [online] citováno 21. ledna 2016. Dostupné na World Wide Web: http://www.mzcr.cz/Verejne/dokumenty/zdravi-pro-vsechny-v-stoleti_2461_1101_5.html

MRÁZ, P. 2015. *Národní politika BOZP a Národní akční program BOZP 2015–2016*. [online] citováno 29. ledna 2016. Dostupné na World Wide Web: http://www.bozpinfo.cz/win/knihovna-bozp/citarna/tema-bozpinfo/NPbozp_NAP150724.casttreti.html

NERUDA, J. a kol. 2013. *Technika a technologie v lesnictví. Díl první*. Brno, Mendelova univerzita, 364 s., ISBN 978-80-7375-839-4

NERUDA, J., ZEMÁNEK, T. 2013. *Stromolezení: Ochrana a bezpečnost při práci v arboristice*. (přednáška) [online] citováno 17. března 2016. Dostupné na World Wide Web:

https://akela.mendelu.cz/~xcepl/inobio/inovace/Stromolezectvi/prednaska_04_BOZP_v_arboristice_OK.pdf

NEVRKLA, P. a kol. 2010. *Kvalifikační průkazy – nástroj snížení četnosti pracovních úrazů dřevorubců*. Lesnická práce, 11. 14–15

PALEČEK, M. 2002. *Bezpečnost práce z pohledu evropské legislativy*. [online] citováno 29. ledna 2016. Dostupné na World Wide Web: http://www.bozpinfo.cz/win/knihovna-bozp/citarna/clanky/bezpecnost_prace/p4020207.html

RADVAN, J. 2012. *Pařez – vizitka dřevorubce*. Lesnická práce, 5. 32–34

SIMANOV, V., KOHOUT, V. 2004. *Těžba a doprava dříví*. Písek, Matice lesnická spol. s r. o., 411 s, ISBN 80-86271-14-5

SIMANOV, V. 2009. *Dřevorubec. Živnost volná, nebo vázaná?* Lesnická práce, 11. 10–11.

SÚIP, 2010. *Fyzické osoby (OSVČ), dodržujte zásady bezpečné práce při těžbě dřeva!* Informační leták. [online] citováno 5. března 2016. Dostupné na World Wide Web: http://www.suip.cz/_files/suip-ded5c13f418a7a1a5f978fad30dac924/letak_osvc.pdf

SÚIP. 2013–2015. *Roční souhrnná zpráva o výsledcích kontrolních akcí provedených inspekcí práce za rok (2012–2014)*. Opava, SÚIP.

STÁTNÍ ÚŘAD INSPEKCE PRÁCE, (SÚIP). 2015a. *Kompetence orgánů inspekce práce. Základní informace*. Odbor pracovních vztahů a podmínek, Opava, SÚIP.

SÚIP. 2015b. *Roční program kontrolních akcí Státního úřadu inspekce práce na rok 2016*. Opava, SÚIP. 28 s.

- ŠALAMON, P. 1999. *Hodnocení pracovního prostředí v lesním hospodářství*. Brno Český úřad bezpečnosti práce. 16 s. ISBN 80-85022-26-5
- ŠALAMON, P. 2009. *Práce v lese a na pracovištích obdobného charakteru*. Praha, ASPI, a. s. 104 s. ISBN 978-80-7357-398-0
- ŠALAMON, P., HARAZIM, J. 2011. *Bezpečnost práce v lesnictví (BOZP při práci v lese a na pracovištích obdobného charakteru)*. Praha, Výzkumný ústav bezpečnosti práce, 16 s. ISBN 978-80-86973-72-2
- ŠENK, Z. 2009. *Bezpečnost a ochrana zdraví při práci – prakticky a přehledně (podle normy ČSN OHSAS 18001:2008)*. 1. vydání, Olomouc, Anag. 279 s. ISBN 978-80-7263-551-1
- VARTA, O. 2013. *Povinnosti OSVČ ve vztahu k zasílání záznamů o pracovních úrazech při práci v lese*. *Bezpečnost práce a kvalifikace pracovníků v lesním hospodářství*, Hranice. 17–18
- VARTA, O., HARAZIM, J. 2011. *Vyhodnocení kampaně “Bezpečnost práce při těžbě dřeva”*. *Lesnická práce*, 11. 18–19
- VOJENSKÉ LESY A STATKY ČR (VLS, s. p.). 2015. *Výroční zpráva 2014*. [online] citováno 26. března 2016. Dostupné na World Wide Web: https://www.vls.cz/media/downloadables/VLS_Vyrocní_zpráva_2014_web.pdf
- VOJENSKÉ LESY A STATKY ČR (VLS, s. p.). 2016. *Historie podniku*. [online] citováno 26. března 2016. Dostupné na World Wide Web: <https://www.vls.cz/o-vls/historie-podniku>
- VÝZKUMNÝ ÚSTAV BEZPEČNOSTI PRÁCE (VÚBP, v. v. i.). 2016. *Profil instituce*. [online] citováno 12. března 2016. Dostupné na World Wide Web: <http://www.vubp.cz/o-nas/profil>

10 PŘÍLOHY

10.1 Příloha č. 1 – Výčet evropských směrnic a nařízení ve vztahu k BOZP (a se vztahem k práci v lesní těžbě)

10.1.1 Rámcové směrnice rady

89/391 EHS, o zavádění opatření pro zlepšení bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, změněná nařízením č. 1882/2003, směrnicí 2007/30/ES a nařízením č. 1137/2008

91/383 EHS, kterou se doplňují opatření ke zlepšení bezpečnosti a ochrany zdraví při práci pracovníkům se stálým nebo přechodným pracovním poměrem, změněná směrnicí 2007/30/ES

10.1.2 Dílčí směrnice Rady

89/654 EHS, o minimálních požadavcích na bezpečnost a ochranu zdraví při práci

89/656 EHS, o minimálních požadavcích na bezpečnost a ochranu zdraví pro používání osobních ochranných prostředků zaměstnanci při práci

89/686 EHS, o sblížení právních předpisů členských států týkajících se osobních ochranných prostředků, změněno směrnicemi 93/68/EHS, 93/95/EHS a 96/58/ES

90/269 EHS, o minimálních požadavcích na BOZP při ruční manipulaci s břemeny spojenou s rizikem, zejména poškození páteře, pro zaměstnance

92/58 EHS, o minimálních požadavcích na bezpečnostní a/nebo zdravotní značky na pracovišti

94/33 ES, o ochraně mladistvých pracovníků

2002/44 ES, o minimálních požadavcích na BOZP před expozicí zaměstnanců rizikům spojeným s fyzikálními činiteli (vibracemi)

2003/10 ES, o minimálních zdravotních a bezpečnostních požadavcích proti rizikům vyplývajícím z vystavení pracovníků fyzikálním vlivům (hluk)

2006/42 ES, o strojních zařízeních a o změně směrnice 95/16/ES, změněná směrnicí 2009/127 ES

2009/104 ES, o minimálních požadavcích na bezpečnost a ochranu zdraví pro používání pracovního zařízení zaměstnanci při práci

Směrnice Komise EU 2015/996, o stanovení společných metod hodnocení hluku podle směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/49 ES

10.2 Příloha č. 2 – Výčet legislativních předpisů České republiky týkajících se BOZP v lesní těžbě

10.2.1 Zákony

Z. č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů

Z. č. 309/2006 Sb., zákon, kterým se upravují další požadavky BOZP při práci v pracovněprávních vztazích a o zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při činnosti nebo poskytování služeb mimo pracovněprávní vztahy (zákon o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci), ve znění pozdějších předpisů

Z. č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Z. č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů

Z. č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky, ve znění pozdějších předpisů

Z. č. 251/2005 Sb., o inspekci práce

Z. č. 174/1968 Sb., o státním odborném dozoru nad bezpečností práce, ve znění pozdějších předpisů

10.2.2 Vyhlášky

V. č. 48/1982 Sb., kterou se stanoví základní požadavky k zajištění bezpečnosti práce a technických zařízení, ve znění pozdějších předpisů

V. č. 432/2003 Sb., kterou se stanoví podmínky pro zařazování prací do kategorií, limitní hodnoty ukazatelů biologických expozičních testů a náležitosti hlášení prací s azbestem a biologickými činiteli

V. č. 246/2001 Sb., o stanovení podmínek požární bezpečnosti a výkonu státního požárního dozoru

V. č. 180/2015 Sb., o pracích a pracovištích, které jsou zakázány těhotným zaměstnankyním, zaměstnankyním, které kojí, a zaměstnankyním – matkám do konce devátého měsíce po porodu, o pracích a pracovištích, které jsou zakázány mladistvým zaměstnancům, a o podmínkách, za nichž mohou mladiství zaměstnanci výjimečně tyto práce konat z důvodu přípravy na povolání (vyhláška o zakázaných pracích a pracovištích)

10.2.3 Nařízení vlády

NV č. 361/2007 Sb., kterým se stanoví podmínky ochrany zdraví při práci

NV č. 378/2001 Sb., kterým se stanoví bližší požadavky na bezpečný provoz a používání strojů, technických zařízení, přístrojů a náradí

NV č. 201/2010 Sb., o způsobu evidence úrazů, hlášení a zasílání záznamu o úrazu

NV č. 495/2001 Sb., kterým se stanoví rozsah a bližší podmínky poskytování OOPP, mycích, čistících a dezinfekčních prostředků

NV č. 11/2002 Sb., kterým se stanoví vzhled a umístění bezpečnostních značek a zavedení signálů

NV č. 101/2005 Sb., o podrobnějších požadavcích na pracoviště a pracovní prostředí

NV č. 272/2011 Sb., o ochraně zdraví před nepříznivými účinky hluku a vibrací

NV č. 9/2002 Sb., kterým se stanoví technické požadavky na výrobky z hlediska emisí hluku, ve znění pozdějších předpisů

NV č. 176/2008 Sb., o technických požadavcích na strojní zařízení

NV č. 21/2003 Sb., kterým se stanoví technické požadavky na OOP

NV č. 28/2002 Sb., kterým se stanoví způsob organizace práce a pracovních postupů, které je zaměstnavatel povinen zajistit při práci v lese a na pracovištích obdobného charakteru

10.3 Příloha č. 3 – Dotazník pro pracovníky v těžební činnosti

DOTAZNÍK PRO PRACOVNÍKY V TĚŽEBNÍ ČINNOSTI

Vážení kolegové,

práce v lese je velmi odpovědnou, ale také namáhavou a rizikovou činností. Každý rok dochází při těžbě dříví k několika těžkým úrazům a někdy dokonce k úrazům smrtelným. Abychom lépe poznali hlubší příčiny těchto úrazů, potřebovali bychom od vás znát odpovědi na některé důležité otázky týkající se bezpečnosti práce. Dovolujeme si vás tedy oslovit tímto dotazníkem, který by nám měl pomoci odhalit možné příčiny úrazů. Aby dotazník tento účel splnil, měl by být co nejobjektivnější. **Proto vás prosíme o jeho pečlivé a pravdivé vyplnění, za což vám předem děkujeme.**

(Dotazník je zcela anonymní, proto se prosím nebojte zakroužkovat takovou odpověď, která nejlépe vystihuje váš názor.)

autorský kolektiv

1. Na jaké pracovní pozici v současné době pracujete? (Možno i více odpovědí současně.)

- a) dřevorubec
- b) traktorista
- c) kočí
- d) jiná (uveďte).....

2. V pracovněprávním vztahu jste:

- a) zaměstnanec
- b) OSVČ

3. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- a) základní
- b) středoškolské s výučním listem
- c) středoškolské s maturitou
- d) vyšší odborné
- e) vysokoškolské

4. Jaká je Vaše kvalifikace pro výkon profese (lesního dělníka)?

- a) vyučen v oboru
- b) absolvent kurzu při střední nebo vysoké škole lesnické
- c) absolvent rekvalifikačního (odborného) kurzu
- d) bez odborné kvalifikace (zaučen přímo na pracovišti např. spolupracovníky)

5. Pokud jste absolventem kvalifikačního kurzu pro danou práci, prosím udejte délku trvání kurzu – číslicí udávající počet týdnů.)

- délka trvání kurzu.....

6. Jak dlouho pracujete v lesním hospodářství? (Uveďte číslicí udávající počet let praxe.)

- těžební činnost (kácení, manipulace, soustředování).....
- (ostatní činnosti).....

7. Jste vlastníkem **platného** kvalifikačního průkazu pro práci s řetězovou pilou?

- a) ano
- b) ne
- c) s pilou nepracuji

8. Měl jste za svoji praxi úraz způsobený prací v lese? (Pokud ano, napište jaký.)

a) ne

b) ano, celkem asi (uved'te přibližný počet)..... Jednalo se o:

.....
.....

9. Zranění bylo zapříčiněno: (Otázka navazuje na předchozí otázku.)

a) vědomým porušením bezpečnostních předpisů pro práci

b) absencí osobních ochranných pracovních pomůcek

c) nepozorností

d) klimatickými podmínkami (vítr, námraza...)

e) špatným technickým stavem pracovního prostředku

f) nezkušeností (neobvyklá činnost apod.)

g) důsledek nepředvídatelného rizika práce

h) z jiné příčiny:

.....

10. Které zakázané způsoby práce při těžbě dříví nejčastěji používáte? Zaškrtněte vhodné položky z následujících příkladů, případně uveďte konkrétní jiný zakázaný způsob.

a) nepoužívám zakázané způsoby

b) kácení jiného stromu přes zavěšený strom

c) podřezání stromu, na kterém zavěšený strom visí

d) špalkování (odřezávání zavěšeného stromu po špalcích)

e) neukončení řezání hlavního řezu, i když již kácený strom začíná padat

f) stání obkročmo nebo na odvětvovaném stromě

g) startování motorové řetězové pily „z ruky“

h) nedodržení rozměrů pařezových prvků (šířka nedořezu, poloha hlavního řezu)

i) jiné.....

11. Které osobní ochranné pomůcky při práci s motorovou pilou občas nepoužíváte? (Prosím, uveďte i důvod.)

a) používám vždy všechny

b) neprořezné kalhoty

c) neprořezná obuv

d) (antivibrační) rukavice

e) pracovní rukavice

f) přilba

g) chránič sluchu

h) chránič zraku (ochranný obličejový štít)

.....
.....

12. Stává se Vám, že na pracovišti pracujete osamoceně? (Tzn. nejste nikým „hlídán“.)

a) ano, pravidelně

b) ano, ale jen výjimečně

c) ne, nikdy

13. Zjišťujete a zajišťujete na novém pracovišti možnosti přivolání první pomoci?
(Např. mobilní signál.)

- a) ano, vždy
- b) jen výjimečně
- c) ne, nikdy mě to v této souvislosti nenapadlo

14. Jste při převzetí každého pracoviště poučen zadavatelem práce o specifických
rizicích na daném pracovišti a BOZP a podepisujete doklad o převzetí pracoviště?

- a) ano, vždy
- b) poučen jsem, ale nic nepodepisuji
- c) poučen nejsem, ale vždy něco podepisuji
- d) poučen nejsem a nic nepodepisuji